

3/1

ULB Halle
001 747 355

D: Fai 41030

Nur für den Lesesaal

له نین کتبخانه سی

1930/224

ن. له نین (و. ای. اولیانوف)

ایمپه ریالیزم
قاپیتالیزمک ایکی بر دوری کبی

ترجمه ایده نی: غ. ر. قاسمبکلی

ره داقتوری: ر. آخوند اوف

آذر نشر
باکو — 1927

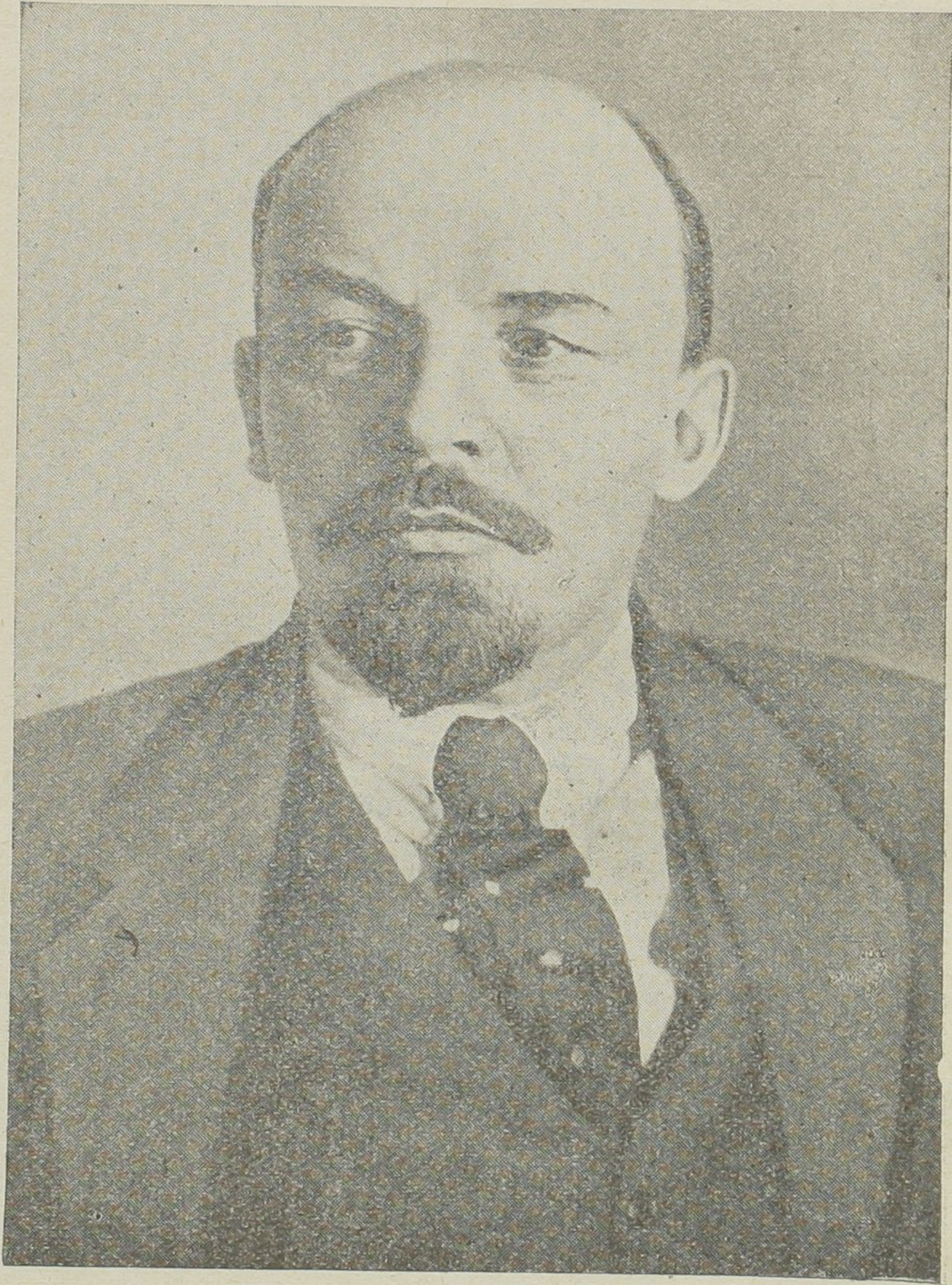

Bibliothek der
Deutschen
Morgenländischen
Gesellschaft.

آذر نشر

برنجی مطبعه:ه
باسیلدی

W. Schubert (Kunze)

Bibliothek der
Deutschen
Morgenländischen
Gesellschaft.

باشلانغىچ

اوقوجيلار ك دقتنه تقديم اولنان بو كىتابچا، ۱۹۱۵ نجى ايلك يازيندا طرفمدن (زوريخ) ده يازيلمشدر. اورادا كى شرائط ايچرىسندە طبعى در كه، فرانسز و انكلتره علمى ادبياتنا و روس كتابلارينا داها آرتق بر احتياج واردى. لاكن يندهه ايمپهرياليزم حقنده باشليجا انكليز اثرى اولان (ج.آ. هوبسون) ك كتابندان منيم اعتقادىمجا لايق و مستحق اولدىغى درجهده استفاده ايتديم.

كىتابچا چار سانسورى طرفندن اجازە و يريله جك بر صورتده يازيلمشدر. اونا كوره من ئوزىمى نه اينكه يالكر نظرى و بالخاصه اقتصادى تحليل ايله محدود ايتمكه، بلكه سياسته عائد آز بر مقداردا اولان قيدلر يىمى بيله، بويوك بر دقتله همان ملعون «قارغا دىلى» ايله (ئەزوپ دىلىله) احتياط و كناية ايله افادهيه مجبور اولوردىم، چونكه «قانونى» اثر يازماق ايچون اله قلم آلان بوتون انقلابچيلارى چارينزم بو ديله مراجعت ايتمكه مجبور ايدىردى.

كىتابچانك چار سانسورى طرفندن تحريف اولونمش، سيقيلمش، پوزولمش و دمير منكنه آراسنا آلنمش اولان يرلر ينى ايمدىكى آزادلق كونلرينده يكىدن اوقوماق انسانا چوق آغىر كلير. ايمپهرياليزمك اجتماعى انقلاب عرفهسى اولدىغى، سوسىيال — شووينيزمك (سوزده سوسىاليزم، ايشده شووينيزم) تماميله بورژوازىا طرفنه كيچمك، سوسىاليزمه خيانت كوسترمك، ايشچى حر كاتنك بو پارچالانماسنك ايمپهرياليزمك حقيقى شرطلر يله علاقه دار اولدىغى حقنده و سائرە خصوصنده «كوله» (قول)

دیلله دانشماغا مجبور اولدیغم ایچون، مسئله ایله مراقلانان او قوجینی
۱۹۱۷—۱۹۱۴ نجی ایلرده اجنبی ئولکه لرده یازدیغم مقاله لرك آز بر
وقتدن سو کرا نشر اولناجاغی ایله خبردار ایتمکه مجبورم. او قوجی یا
سانسور شککنده قاندرماق ایچون کتابک آخرلاریندا بر یرده بالخاصه
قید ایتمه لیدر که، قاپیتالیستلر و اونلارک طرفه کیچمش اولان سوسیال—
شوینیستلر (که قانوتسکی بونلارلا ثباتسز مبارزه آپاریر) الحاق مسئله
سنده نیجه حیا سز جاسنا یالان دییرلر و ئوز قاپیتالیستلرینک الحاقنی نیجه
حیا سز جاسنا پرده له یرلر، من مثال ایچون... یاپونیانی آلمانغا مجبور
اولمشدیم! دقتلی بر او قوجی یاپونیا عوضنده— روسیه نی، قوره یا عوضنده—
فینلاند، پولشا، قورلاند، او قراینا، خیوه، بوخارا، ئەستلاند، و وه ليقو
روسلارلا مسکون اولمیان باشقا ایالتلری آلا بیلیر.

امید ایتمک ایستردیم که، منیم بو کتابچام اساس اقتصادی مسئله نی
باشا دوشمکده کومک ایده جکدر. بونی ئو کر نمه دن، یعنی ایمپریالیزمک
اقتصادی ماهیتنی دوشونمه دن. ایمدیکی محاربه نی و ایمدیکی سیاستی
قیمتلندیرمکده هیچ بر شی آکلاماق اولماز.

(پتروغراد) ۲۶ آپریل ۱۹۱۷

مؤلف

اك يكي قايتاليزم

بو سوک اون — اون بش ایللردن بهری، خصوصاً اسپانیا — آهاریقا (۱۸۹۸) و انکلتره — بور (۱۹۰۲—۱۸۹۹) محاربه لریندن سوکرا آوروپانک و یکی دنیانک اقتصاد و سیاسی ادبیاتی، کیچیرمکده اولدیغمز دورک خاصیتنی قید ایتمک ایچون، «ایمپه ریالیزم» ک نه اولدیغنا کیتدی کجه داها آرتق اهمیت ویرمکده در. ۱۹۰۲ نجی ایلده (لوندون) و (نیو یورق) دا انکلیر اقتصادچیلاریندان (ج.آ. هوبسون) ک «ایمپه ریالیزم» آدلی بر کتابی چیقمشدر. مؤلف ماهیت اعتباریله ایمدیکی (ق. قانوتسکی) کبی سوسیال ره فورمیزم و پاسیفیزم نقطه نظرینده دوروب، ایمپه ریالیزمک اقتصادجا و سیاستجه باشلیجا خصوصیتلرینی یاقشی و مفصل بر صورتده تصویر ایتمشدر. ۱۹۱۰ نجی ایلده (ویانا) شهرینده آوستریا مارقسیستلریندن (رودولف — هلفهردینغ) ک «مالیه قاپیتالی» آدلی بر اثری چیقمشدی. مؤلفک پارا اصولی نظریه سنده کی خطاسنا و مارقسیزم ایله اوپورتونیزمی باریشدیرماغا معین بر میلی اولدیغنا باقمیازاق، کتابک سرلوحه سی آلتندا یازیلدیغی کبی «قاپیتالیزمک انکشافندا اک یکی صفحه لری» نظری تحلیل اعتباریله آرتق درجه ده قیمتلی بر کتابدر. بو سوک ایللرک مدتده ایمپه ریالیزم حقنده — خصوصیه بو موضوعه دائر برچوق غزته و مجموعه ستونلاریندا و قرارلاردا مثلاً (که منیس) و (بازهل) ده ۱۹۱۲ نجی ایل پایزیندا چاغریلمش قونغره لرده چیقاریلمش قراردادلاردا — هر نه سویلنیلمشدرسه، بو مؤلفلر طرفندن ایضاح ایدیلمش، داها دوغروسی توپلانلمش، فکرلر دائره سندن کنارا چیقما مشدر.

بۇ ايمپېريالىزىمىڭ اقتصادىدا اساسى خىسۇسىيەتلىرىنىڭ رابىئەنى و قارشىلىقلىق علاقەلىرى قىساقا و مۇمكىن قىدەر سادە بىر شىكىلدە بىيان ايتىمىكە چالشاچاغىز. مۇسۇلەنىڭ اقتصادى اولمىيان جەھتتە ايسە دورمىياچاغىز.

۱. استىحصالىڭ تىمر كىزى وانحصارى (مونوپولىيا)

صىنايىڭ بويۇك بىر درجەدە آرتىماسى و استىحصالىڭ تەجىبىلى بىر سىرەتە ايرى مۇسسەلر اطرافىدا توپلانمىسى قاپىتالىزىمىڭ كوزە چارپان خاسىيت لىرىندىن درە. بۇ كىفىيت حقىندە اك دوغرى و اك مۇمكىل مەلۇماتى، عىصرىمىزدە كى صىنايى مۇسسەلرىنىڭ سىياھىيا آلماسى كوسترىمىكە درە.

مىثلا آلمانىادا صىنايى مۇسسەلرىنىڭ مۇجموعە نىسبەتەن اك بويۇكلىرى، يەنى اللى نىردىن آرتىق ايشىچى ايشلەندىلر كى مۇقدارى بويىلە ايدى: ۱۸۸۲ نىچى ايلدە ھىر مىندە — ۳؛ ۱۸۹۵ نىچى ايلدە مىندە — ۶ و ۱۹۰۷ نىچى ايلدە مىندە — ۹. ھىمان ايللردە مۇمكىتدە كى ايشىچىلر كى ھىر ۱۰۰ نىرىندىن بۇ كى مۇسسەلردە ۲۲، ۳۰ و ۳۷ آدام چالشىردى. لاكىن استىحصالىڭ تىمر كىزى ايشىچى تىمر كىزىندىن داھا شىدتىلدىر، چۇنكى بويۇك مۇسسەلردە امك داھادا مۇحصولداردر، بونى بوخار ماشىنلارى و ئەلقىرىق ماتورلارى حقىندە كى مەلۇمات دىخى كوسترىمىكە درە. اكىر آلمانىادا صىنايى آدىلان دىرىلان شىئە كەنىش بىر مەنادا، يەنى تىجارت، يوللار و سائىرە ايلە بىرلىككە باقاجاق اولورساق، بويىلە رىقىملر آلمىش اولورىق: بوتون مۇسسەلر كى سايى ۳،۲۶۵،۶۲۳ اولدىغى حالدا بونلار كى بويۇكلىرىنىڭ سايى ۳۰،۵۸۸ درە، يەنى ۰،۹ فائىز درە؛ بوتون ايشىچىلر كى سايى ۱۴،۴ مىلىون ايكىن، بويۇك مۇسسەلردە ايشلەنىلر ۵،۷ مىلىوندىر كە، بودا ۳۹،۵ فائىز اولور؛ بوخار ماشىنلارىنىڭ ۸،۸ مىلىون آت قوۋىتىندىن بويۇك مۇسسەلردە ۶،۶ مىلىونى، يەنى ۷۵ فائىز؛ و ۱،۵ مىلىون كىلووات ئەلقىرىق قوۋىتىندىن بونلار ۱،۲، يەنى ۸۰ فائىز دوشور.

مۇسسەلر كى يوزدە بىرىندىن آز بىر قىسمى بوخار و ئەلقىرىق قوۋىتىنىڭ

¼ ندىن آرتق بر حصه سنه مال كدر. ۲،۱۹۷ مین خردا مؤسسە لر ایسه
(۵ نفره قدر ایشچیسی اولان) بوتون مؤسسە لرك ۹۱ فائضنى تشكيل
ایدركن، اولاردا بوخار و ئەلقتریق قوه سندن يالكز ۷ فائض دوشور. اون
میلرجه ایری مؤسسە لر هر شیئدر؛ میلیونلار ایله خردالاری ایسه — هیچ
یرینده در.

آلمانیدا یوز و داها آرتق ایشچیسی اولان مؤسسە لرك سایی
۱۹۰۷ نجی ایلده ۵۸۶ ایدی. بونلار بوتون ئەلقتریق و بوخار قوه سنك
دیك اولارکه، اوچده برینه (۳۲ فائض) مالک اولوب، بوتون ایشچی
لرك ده اوندا برینی (¼) ایشله دیردیلر (۱،۳۸۰،۰۰۰).

پارا قاپیتالی و باقلار، کوره جکمز کبی، بو بر آووج اک بویوک
مؤسسە لرك یرده قالانلارا نسبتاً اوستونلکنی تام معناسیله محکملشدیر
مکده در. میلیونلار ایله خردا و اورتا باب «ایش صاحبلىرى» وحتا بویوکلردن
بر قسمی بیله دوغرونداندا بر نیچه یوز نفر مالیه چی میلیونلر طرفندن
قول حالنا کتیریلمشلر.

حاضردا کی قاپیتالیزمك اک ایلری کیدن باشقا بر مملکتنده، یعنی
شمالی آمهریقا قوشما جمهوریتلرینده، استحصالك تمرکزی داها قوتله
آرتماقدادر. بورادا استاتستیکا صنایعی دار معناسیله آیروب، مؤسسە لری
ایلك محصولاتنك ده کهرینه کوره غروپلارا بولور. ۱۹۰۴ نجی ایلده بر
میلیون و داها آرتق دوللارلق محصول ویرمش مؤسسە لرك سایی
۱،۹۰۰،۰۰۰ ایدی (جمعیسی ۲۱۶،۱۸۰ اولدیغی حالدا بو ۰،۹ فائض
ایدر)؛ بونلارک ایشچیسی ۱،۴۰۰،۰۰۰ (جمعیسی ۵،۵ میلیون، یعنی
۲۵،۶ فائض) و محصولی ایسه ۵ میلیارد ۶۰۰ میلیون (جمعیسی ۱۴
میلیارد ۸۰۰ میلیون، یعنی ۳۸ فائض) ایدی. بش ایلدن سوکرا، یعنی
۱۹۰۹ نجی ایلده، همان رقملر بو قرار ایله دکیشیر: مؤسسە لر ۳۰۶۰
(یعنی ۲۶۸،۴۹۱ دن ۱،۱ فائض)؛ ایشچی ۲ میلیون (۶ میلیون ۶۱۰
میلندن — ۳۰،۵ فائض)؛ محصولات ۹ میلیارد (۲۰ میلیارد ۷۰۰ میلیوندان —
۴۳،۸ فائض).

مملكتده كى بوتون مؤسسەلر ك استحصالنك تقريباً ياريسى عموم
مؤسسەلر ك يوزده بريندن زياده اولمايان بر حصەسك الندهدر؛ بو
اوج مين اك بويوك مؤسسەلر ايسە صنايعك ۲۵۸ نوعنى اله آلمشلاردر.
بورادان آچيقجاسنا كورونور كه، تمر كز آرتوب معين بر درجه يه يتديكجه
ياواش — ياواش كلوب انحصارا چاتير؛ چونكه بر نيچه مؤسسەلر ايچون
ئوز آرالاريندا ائتلاف دوزه لتمك چوق آساندر؛ اوبرى طرفندن ده رقابتك
چتینلشمەسى و انحصار تمايلى مؤسسەلر ك بويوكلكندن دوغولور. رقابتك
بويلهجه انحصارە چەويريلمەسى، يكي قايتاليزمك اقتصاد اصولندا كى مهم
— بلکہ دە اك مهم — حاللاردان برى اولديغى ايچون، بوراسنا اهميت
ويروب، ايضاحاتمزي بر قدرده درينلشديرملىك. لاكن، توره يه بيلهجك
بر ياكلشغى اولجه اورتادان كوتورملىك.

آمەريقا استاتيستيقياسى صنايعك ۲۵۰ نوعنده اوج مين اك بويوك
مؤسسەلر واردر، ديديكده، بونك هر بر نوعنده سانكه اون ايكي بويوك
مؤسسە وارمش كى كورونور، لاكن بويله دكلدر. صنايعك هر نوعنده
بويوك مؤسسە وار دكلدر؛ اوبرى طرفندن ده انكشافك يوكسك درجهسنه
چاتمش قايتاليزمك اك مهم خصوصيتى قوميناسيا دييلن اصولدان، يعنى
صنايعك جور به جور نوعنى بر مؤسسە ايچريسنده توپلاماق و برلشديرمك دن
عبارتدر؛ بو مؤسسەلر يا خام مالى تدريج ايله اعمال ايتمك ايشيله مشغون
اولورلار (مثلا: خام معدەنى، كولچەنى، آريدوب چوغون آلماق، چوغو
ندان پولات قايرماق و بلکہ دە پولاتدان حاضرلانمش بر چوق شيلر
قايرماق كى) ياخود بر مؤسسە اوبريسنه نسبتاً يارديمچيلق وظيفەسنى
كورور (مثلا: سوپورونتى و توكونتى دن بر پارا شيلر قايرماق، متاع
قويماق ايچون جور به جور قاب استحصالى والخ..).

(هيلفەردينغ) يازير: «قوميناسيا بوتون قونيوقتور (بازار اوضاعندا
اولان فرقلر) فرقلرينى مساويلشديرديكى ايچون قوميناسيالى مؤسسەلر ده
قازانچ نورماسنك داها آرتق دائيميلكنى تامين ايدير. ايكنجى، قوميناسيا
تجارتك اورتادان كوتورولمەسنه باعث اولور؛ اوچنجى، تەخنيقانك

تكميللشمه سنه امكان ويرير، ديمه لي «تميز» (يعني قوميناسياسز) مؤسسسه لره نسبتاً علاوه قازانچ آلمانا دا يول ويرير. دوردنجي، «تميز» مؤسسسه لره نسبتاً قوميناسيالي مؤسسسه لرك موقعي محكملشديرير وشدتلي بردوشكونلك (ده پره سسيا) زماني (بحران، ايشك آقساماسي)، خام مالك قيمتي (цена) فابريقات قيمتندن داها اكسيلمش اولان زمان، بويله مؤسسسه لري رقابت مبارزه سنده قوتلنديرير.

آلمانيا نك ديمر استحصالندا كي «قاريشيق»، يعني قوميناسيالي مؤسسسه لره حقه ده خصوصي بر كتاب يازمش اولان آلمانيا بورژوا اقتصادچيسي (هه يمان) ديري: «حاضر محصوللار ك قيمتي آلچاق ايكن «تميز» مؤسسسه لره ماته رياللار ك يو كسك قيمتندن ازيلوب تلف اولماق دادرلار». بويله بر وضعيت توره يري: «بر طرفدن داش كومور سينديقاتي اطرافندا محكمه تشكيل اولونمش و نيچه ميليون تونلار ايله كومور چيقاران بويوك داش كومور قومپانيالاري و اوبري طرفدن ده بونلار ايله سيقى علاقه ده اولان پولات اريدن زاوودلار ئوز پولات سينديقاتلاريله قالب دوام ايديرلر. ايلده ۴۰۰،۰۰۰ تون (تون — ۶۰ پوت در) پولات حصوله كتين چوق بويوك بر مقداردا معدن و داش كومور چيقاران، پولاتدان بر چوق حاضر شيئر قايران ايشچي قصبه لري تيكوب اورادا اون مين ايشچي ساقلان و بعضاً خصوصي ديمر يول خطنه و ليمانلارا مالك اولان بو بويوك مؤسسسه لره آلمانيا ديمر صنايعنك خصوصي شكللريندن برر نمونه لردر. تمر كز كيت — كيده ايلريله مكدده در. آيري — آيري مؤسسسه لره كيت — كيده داها دا بويويور؛ صنايعنك بر و يا جور به جور نوعلرينه منسوب مؤسسسه لره ك بر چوق كيتديكجه بر لشير، بويوك مؤسسسه لره تشكيل ايديرلر؛ (به رلين) باقلارينك دا بش — آلتيسي بونلار اهم يارديم كوستر مكدده، هم ده رهبرلك ايتمكدده درلر. آلمانيا داغ معدنيات صنايعنه نسبتاً (قارل ماركس) ك تمر كز حقه ده كي نظريه سي دوغرو لغني اثبات ايتدي؛ دوغرو در، بو كيفيت صنايعي رسوم و كومروك تعرفه سيله حمايه اولونان بر مملكته عائددر. آلمانيا داغ معدن

صنایعی عمومک منفعتی ایچون استفاده ایدیلمه لی (ئه قسپرو پریاسیا)
درجه یه چاتمشدر».

بورژوازیانک منصف اقتصادچیسى همان بویله بر نتیجه یه کلمه لی
ایدی. بوراسنا دقت ایتمه لی که، آلمانیا صنایعی یوکسک مدافعه رسوملریله
حمایه ایدیلدیکندن، (ههیمان) آلمانیانى باشقالاریندان آیرماغا مایلدر.
لاکن بو کیفیت آنجاق اورادا تمرکزک داها ایرکن میدانا چیقماسنا و
مؤسسە لرك، سیندیقاتلارک و قارته لرك داها تزجه انحصارچیلق اتفاقی
تشکیل ایتمه لرینه باعث اولا بیلردی. آزاده تجارت مملکتی سایلان انکلترده
بیله تمرکز بر قدر کهج و باشقا شکلده اولسا، ینه انحصارا دوغرو
کیتمکده در. بو ایسه سوک درجه ده مهم در. انکلترونک اقتصادجا آرتماسی
حقنده کی معلومات اوزره پروفه سسور (ههرمان—لهوی) «انحصار،
قارتهل و تره ستلر» خصوصنده یازمش اولدیغی بر اثرینده بویله یازیر:

«انکلترده مؤسسە لرك همان بویوک کلکی و تهخنیقاچا مکمل اولماسی
انحصارا دوغرو بر تمایل دوغورور. بر طرفدن تمرکز؛ ایشی بویره کتیر
مشدر که، مؤسسە یه چوق بویوک بر قاپیتال صرف اولنور؛ بونا کوره یکی
مؤسسە لر، قاپیتال صرف ایدیله جکی اعتباریله، کیتدی که چوقالماقدا
اولان طلبات قارشیسندادرلار. بو ایسه اولارک توره مه سنه انکل چیقاریر.
اوبری طرفندن ده (بو نقطه نی بز اک مهم حساب ایدیریک) تمرکز سایه
سندە توره مش بویوک مؤسسە لر سیراسندادورماق ایسته یین یکی بر مؤسسە،
اویله بویوک بر مقداردا فضله محصولات حصوله کتیرمک مجبوریتنده
اولاجا قدر که، بونک قازانجلی ساتیشنا یالکز طلبک بویوک بر درجه ده
آرتماسی امکان ویره بیله جکدر؛ بویله اولمازسا محصولک آرتقلغی اونک
قیمتنی ایستریکی زاوود ایچون وایسترسه بر چوق اتفاقلار ایچون قازانجسز
بر درجه یه اندیره جکدر». انکلترده مؤسسە لرك انحصارچی اتفاقلاری،
قارتهل و تره ستلر چوق وقت او زمان میدانا کلیرلر که، رقابتچی مهم
مؤسسە لرك سایی «بر ایکی دوژینه» برابر اولمش اول؛ سائر مملکتلرده
ایسه، حمایه چی رسوملار قارته لشمکی بر درجه قولایلاشدیریر. «بویوک

صنایعه انحصارک توره یوب آرتما سنا تمرکزک تاثیر ایتمه سی بورادا کون کبی آیدینجاسنا کورونمکده در».

اللی ایل بوندان قاباق، (مارقس) ئوز «قاپیتالنی» یازان زمان اقتصادچیلارک بر چوقی آزاده رقابتی «طبیعتک قانونی» سانیردیلا. قاپیتا لیزمی نظری و تاریخی تحلیل ایتمکه سربست رقابتک استحصال تمرکزینی دوغورمش اولدیغنی و تمرکز ایسه ئوز انکشافنک معین بر درجه سنده انحصارا یول آچدیغنی اثبات ایتمش اولان (مارقس) ک اثرلرینی بورژوازیا عالمیری جوابسز براقماقلا، ئولدیرمک ایسته یردیله. ایمدی انحصار بر فاقتدر. اقتصادچیلار مینلرجه کتابلار یازوب، انحصارک تک — تک تظاهرینی تصویر ایدیرلر و هامو بر سسله «مارقسیزم تکذیب اولوندی» دیرلر. لاکن انکلیر مثلثی «فاقت — عناد بر شیدر» دیر و بو فاقتلاری ایستر — ایسته مز حسابا آلمالی یق. بو فاقتلار جوربه جور قاپیتالیست مملکتلر آراسندا کی پروتیه قسیونیزم (حمایه اصولی دیمکدر) و یاخود تجارت سربستلکی کبی تفاوتلرده انحصارک شکلنده و یاخود اونک نه زمان میدانا کلمه سنده اهمیتسز بر نیچه حاللار اولدیغنی کوستیرر، انحصارک استحصال تمرکزیندن دوغولماسی ایسه، قاپیتالیزمک ایمدیکی انکشاف دوری ایچون عمومی و اساس بر قانوندر.

آوروپادا اسکی قاپیتالیزمک نه زمان یکی قاپیتالیزمه چه وریلدیکنی سهوسز تعیین ایتمک ممکندر: بو همان ایگرمنجی عصرک ابتداسیدر. «انحصارلار تشکلی» تاریخی حقنده اک سوک زمانلاردا یازیلمش بر اثرده او قویوریق: «۱۸۶۰ نجی ایلدن قاباقکی دورلرده قاپیتالیست انحصارینا مثاللار کوسترمک ممکندر؛ بو کون اک عادی کورونن شکللرک ایلك توخوملارینی اونلاردا کورمک اولار. لاکن بونلارک هاموسی قارته لدر ایچون قبل التاریخ بر زماندر. عصریمزده کی انحصارلارک اک کرچکلی ابتداسی نه قدر قدیم اولسادا، ۱۸۶۰ نجی ایلدن قاباق دکلدر. انحصارلارک برنجی بویوک دوری — ۱۸۷۰ نجی ایلده کی بین الخلق صنایع سیقینتیسندان باشلا یوب، ۱۸۹۰ نجی ایللرک ابتداسنا قدر دوام ایدیر». «ایشه آوروپا

مقیاسندا باقیلیرسا، آزاده رقابتک سوک دوری ۷۰—۶۰ نجی ایلر حساب اولنور. انکلتره ئوز کوهنه اصولی قاپیتالیست تشکیلاتنک قورولوشنی او زمان بیتیرمشدی. آلمانیدا بو تشکیلات صنعت و ایو صنایعی ایله قطعی مبارزه یه کیریشوب، ئوز یاشایش شکلرینی دوغورماغا باشلادی.»

«۱۸۷۳ نجی ایل بحراندان و یاخود داهادوغروسی اوندان سوکرا کلن و آوروپا اقتصاد تاریخنک ۲۲ ایلک بر دورینی تشکیل ایدن دوشکونلکدن— که بودا ۸۰ نجی ایلرک ابتداسندا جزئی بر فاصله ایله ۱۸۹۹ نجی ایلرده بویوک بر قوت، لاکن قیسا بر ترقی کوسترمشدی — بویوک بر انقلاب باشلایر.» «۹۰—۱۸۸۹ نجی ایلرک قیسا بر یوکسکلک دورینده بازاردان و اقتصادی احوالدان منفعت آلماق مقصدیله قارته لردن جدی صورتده استفاده اولنوردی. دوشونجه سز سیاست سایه سنده قیمتلر داهادا سرعتلی بر صورتده یوقاری قالماقدا ایدی؛ بویله که، قارته لر اولما سایدی، بویله اولمازدی. نتیجه ده بو قارته لرک هاموسی شرفسزجه سنه «افلاس قبرینه» کومولدیلار. پیس ایشلر و آلچاق قیمتلر شرائطنده بش ایل دها کلدی کیچدی. لاکن صنایعده باشقا بر حال کورونوردی: دوشکونلکی ایمدی آرتق ئوزی ئوزلکنده لابد برشی حساب ایتمیردیلر، بلکه اونی کله جکده کی کهنیش و فایدالی قونیوتقوردان (اوضاعدان) قابق بر تنفس کبی سانیردیلار.»

«بویله لکله قارته ل حرکاتی ایکنجی دورینه داخل اولدی. ئوتوجی بر حادثه اولماق عوضنده، قارته لر بوتون تصرفات حیاتنک اساسلاریندان بری اولورلار. اونلار صنایع نوعلرینی برر — برر و ایلک نوبه ده خام مال اعمالنی ئوز اللرینه آلیرلار. ۱۸۹۰ نجی ایلک ابتداسندا ایمدیکی کومور سیندیقاتنک مثلنی تشکیل ایدن قوقس سیندیقاتنی یایماقلا اوپله بر قارته ل ته خنیقاسی میدانا چیقاردیلار که، آرتق بوندان سوکرا بو حرکتده یکی بر ترقی کورونمه مشدر. اون دوقوزنجی عصرک آخرلاریندا کی بویوک یوکسکلک و ۱۹۰۳—۱۹۰۰ نجی ایلرک بحرانی—هیچ اولماسا معدن و دمیر صنایعنده — تمامیله قارته ل تاثیریندن ایلری کلمشدر. و اگر او

زمان بونا يکى بر شئى کى باقىردىلارسا، لاکن ايمدى جمعيتک که نيش دائره لرى ايچون بوراسى آيدىن و آچىق بر حقيقتدر که، تصرفات حياتنک که نيش حصه لرى، بر قانون اولماق اوزره، سربست رقابتدن چىقاريلمشدر». ديمه لى، انحصارلار تاريخنک باشليجا دورلرى بونلاردى: (۱) ۱۸۷۰—۱۸۶۰ نجى ايللر — آزاده رقابت انكشافنک سوک يوكسك بر درجه سى ايدىلر. انحصارلار — كوجله كوروله بيلهك بر حالدا ايدى. (۲) ۱۸۷۳ نجى ايل بحراندان سو كرا قارته للى انكشافنک که نيش بر دورى باشلاير، لاکن بونلار—هله ضعيف و استئنا ئوته رى بر حالدا ايدىلر. (۳) اون دو قوزنجى عصرک آخريندا كى يوكسكك و ۱۹۰۰—۱۹۰۳ نجى ايللر بحرانى؛ قارته للى بوتون تصرفات حياتنک اساسلاريندان بريسى اولماقدادر. قايتاليزم ايمپيرياليزمه چه وريلمش اولدى.

قارته للى، ساتيش شرطلى و تاديه مدتلى حقنده مقاوله نامه لى ترتيب ايدىرلىر، ساتيش يىرلىنى ئوز آرالاريندا تقسيم ايدىرلىر، حاصله كتيريلهك محصوللارک مقدارينى و قيمتى تعيين ايدىرلىر. قازانجى جوربه جور مؤسسە لى آراسندا تقسيم ايدىرلىر والىخ..

آلمانىدا قارته للىك سايبى ۱۸۹۶ نجى ايلده تخميناً ۲۵۰ و ۱۹۰۵ نجى ايلده ۳۸۵ ايدى. بونلاردا اون ايكى مينه ياقين مؤسسە اشتراك ايدىردى. بو رقملىك چوق اكيلىدىلمش اولماسى هر كسجه معلومدر. آلمانىا صنايع استاتىستىقاسنك ۱۹۰۷ نجى ايل ايچون يوقاريدا ويريلمش معلوماتندان كورونور که، بو ۱۲،۰۰۰ بويوك مؤسسە لى بوتون بوخار و ئەلقترىق قوه سنك ياريدان آرتق بر حصه سنى ئوزلىرىنده توپلامشلاردىر.

شمالى آمەرىقا قوشما جمهوريتنده ترەستلىك سايبى ۱۹۰۰ نجى ايلده ۱۸۵ و ۱۹۰۷ نجى ايلده ۲۵۰ حساب ايدىلدى. آمەرىقا استاتىستىقاسى بوتون صنايع مؤسسە لىنى آيرى — آيرى شخصلره، شركتلره و قورپارا سيالارا مخصوص اولماق اعتباريله، اوچ يره تقسيم ايدىر. بوتون مؤسسە لىك ۱۹۰۴ نجى ايلده ۲۳،۶ فائىض و ۱۹۰۹ نجى ايلده ۲۵،۹ فائىض، يعنى دورته بريندن آرتق بر مقدارى قورپاراسيالارا مخصوص ايدى. بو

مؤسسە لردە كى ايشچىلر ك مقدارى: ۱۹۰۴ نجى ايلده — ۷۰،۶ فائىض؛
۱۹۰۹ نجى ايلده ايسه — ۷۵،۶ فائىض، (يعنى عموم مقدار ك دورتده
اوچى) ايدى؛ استحصال ك بويو كلكى: ۱۰،۹ و ۱۶،۳ ميليارد دوللار،
يعنى عموم مبلغ ك ۷۳،۷ فائىضى و ۷۹ فائىضى ايدى.

بعضاً قارتەل و ترەستلر ك النده صنايع ك معلوم نوعنده كى بوتون
استحصال ك اوندا ۷—۸ حصەسى توپلانمش اولور: رەين — وەستفال
داش كومور سينديقاتى ۱۸۸۳ نجى ايلده تاسيس ايدىلير كن او دائرەده
بوتون كومور استحصال ك ۸۶،۷ فائىضى و ۱۹۱۰ نجى ايلده ايسه ۹۵،۴
فائىضى ئوز النده توپلامشدى.

بو قايدا اوزره ياشاماغا باشلايان انحصار بويوك مقداردا مداخللر
تامين ايدەرك، نهايت درجەده بويوك تەخنيقى استحصال واحدين ك تورەمە
سنه سبب اولور. آمەريقا قوشما جمهوريتلرينده اولان مشهور نفت ترەستى
(Standard Oil Company) ۱۹۰۰ نجى ايلده تاسيس ايدىلمشدر.

«اون ك قايتالى ۱۵۰ ميليون دوللاردى. يوزمليونلق عادى آقسىلار و
۱۰۶ ميليونلق امتيازلى آقسىلار براقىلمشدى. ۱۹۰۰ نجى ايلدن ۱۹۰۷
نجى ايله قدر امتيازلى آقسىلار اوزره ۴۸، ۴۸، ۴۵، ۴۴، ۳۶، ۴۰، ۴۰،
۴۰ فائىض دن، عمومأ ۳۴۱ ميليون دوللار قازانج (ديويدهنت) ويرىلمشدر.
۱۸۸۲ نجى ايلدن ۱۹۰۷ نجى ايله قدر ۸۸۹ ميليون دوللار تمير قازانج
آلمشدر؛ بو مبلغ دن ۶۰۶ ميليونى عضولره ويريلوب، قالانى احتياط
قايتالنا علاوه ايدىلمشدر». پولات ترەست ك (United States Steel
Corporation) بوتون مؤسسە لرينده ۱۹۰۷ نجى ايلده ۲۱۰،۱۸۰
ايشچى و قوللوقچى واردى. آلمانىان ك معدن صنايعده اك بويوك مؤسسە
حساب اولونان (كەلزەن — كيرخ) معدن شر كتنده (Gelsenkirchner
Bergwerksgesellschaft) ۱۹۰۸ نجى ايلده ۴۶،۰۴۸ ايشچى و
قوللوقچى واردى. ۱۹۰۲ نجى ايلده پولات ترەستى ۹ ميليون
تون پولات حاصل ايتمشدى. بون ك حاصلە كتىردىكى پولات آمەريقا قوشما
جمهوريتن ك بوتون پولات استحصال ك ۱۹۰۱ نجى ايلده ۶۶،۳ فائىضى و

۱۹۰۸ نجى ایلده ۵۶،۱ فائزنى تشكىل ایدیردی؛ معدن چیقاریلماسى ايسه همان ایللرده ۴۳،۳ فائز و ۴۶،۳ فائز ایدی.

ترهستلر خصوصندا آمهریقا حکومت قومسییه سنک حسابی بویله دییر: «بونلارک ئوز رقیبلرینه نسبتاً اوستونلکی مؤسسهلرینک بویو کلکندن و تهخیقالارینک کوزهل اولماسندان ایلری کلیر. توتون ترهستی تاسیس ایدیلدیکی کوندن ال امکنی هر یرده کهنیش بر دائرهده ماشین ایشیله دکیشمک ایچون وار قوه سیله چالشماقدادر. بو مقصد ایلده ترهست توتون اعمالاتیله آز — چوق علاقه دار اولان پاته نلرک هاموسنی ساتین آلوب، چوق بویوک پوللار صرف ایتمشدر. پاته نلردن بر چوقی یاراماز اولدیغندان، ترهستده قوللوق ایدن مهندسلر اونلاری یکیدن دوزه لتمک مجبوریتنده اولمشلار. ۱۹۰۶ نجى ایلک آخریندا پاته نت ساتین آلماق مقصدیله توتون ترهستی ایکی جمعیت تشکیل ایتمشدی. ترهست بو مقصد ایله توکمه دزگاهلاری، ماشین فابریقالاری و ره مونت اعمالاتخانه لری تاسیس ایتمشدی. بویله مؤسسهلردن بریسی، (بروقلین) ده ۳۰۰ ایشچی یه مالکدر؛ بورادا پاپروس، خرده سیغار، بورون اوتی، متاع قابلاماغا مخصوص قالای یاپراقلاری، قوتو و سائره کبی شیلر استحصالندا اختراع و اکمال تجربه لری اولور؛ «باشقا ترهستلرده developing» («engineers» آدلاندىریلان (تهخیقانی انکشاف ایتدیرن مهندسلر) قوللوقچیلار ساقلاماقدادر. بو مهندسلرک وظیفه سی استحصالدا یکی اصوللار اختراع ایتمکدن و تهخیقا ایشلرینی امتحان ایتمکدن عبارتدر. پولات ترهستی ئوز مهندس و ایشچیلرینک تهخیقانی یوکسلده جک و خرچلری آزالداچاق اختراعلارینا بویوک مکافات ویریر.»

آلمانیا نک بویوک صنایعنده ده مثلاً سوک اون ایللردن بهری بویوک بر درجهده ترقی ایتمش کیمیا صنایعنده — تهخیقا ایشی بو قایدا اوزره قورولمشدر. استحصال تمرکزی ایشی آرتق ۱۹۰۸ نجى ایلده کیمیا صنایعنده ایکی مهم «غروپلار» یاراتدی که، بونلاردا بر نوع انحصاره بکزه یردیله. اوللرده بو غروپلار «ایکیلر اتقاقی» اولاراق، هر بری

۲۱—۲۰ میلیون مارقالتق قاپیتالا مالک اولان ایکی سیرا چوق بویوک
فابریقالاردان قورولمشدی: بر طرفدن (هولست) ده سابق (مایستر) ک
فابریقاسی و (فراتفورت—مایندا) (قاسسه له) نڭ فابریقاسی، و اوبری
طرفدن ده (ئه لبه رفه لد) ده سابق (بایه ر) و (لودویقسه افه ن) ده (آنیلین)
و (سودا) فابریقاسی. سو کرا، ۱۹۰۵ نجی ایلده غروپک بوی و ۱۹۰۸ نجی
ایلده اوبری بر بویوک فابریقا ایله ائتلاف دوزه لتدیله؛ هر بری ۵۰—۴۰
میلیون مارقالی قاپیتال ایله ایکی «اوجر اتقاقی» اورتایا چیقدی، آرتق
بو اتفاقلار آراسندا قیمت حقنده «مقاوله نامه»، «یاقینلاشما» و سائره
باشلاندى. *

رقابت انحصارا چه وریلیر. استحصالی عمومیلشدیرن بویوک بر
حرکت میدانا کلیر. تهخنیقا اکمال و اختراع حرکتی ده خصوصیه
عمومیلشدیریلمکده در.

بوراسی آرتق داغینق بر حالدا و بر — بریندن خبرسز نامعلوم بر
بازار ایچون امتعه استحصال ایدن تصرفاتلارک اسکى سربست رقابتی
دکلدر. تمرکز او یله بر درجه یه چاتمشدر که، معین بر مملکتک و (کوره
جکمز کبی) بر نیچه مملکتلرک و حتا بوتون دنیا نڭ بیله خام مال منبعلرینی
(مثلا دمیرلی توپراقلاری) تخمین اوزره سیاهی یه آلماق ممکندر. بویله
سیاهی لار نه اینکه ترتیب اولنور، بلکه بو منبعلر بویوک انحصار اتفاقلاری
طرفندن ضبط اولناراق، بریره توپلانیلماقدادر. بازارک بویوک کلکی تخمیناً
حسابا آلنیر و مقاوله نامه واسطه سیله اتفاقلار آراسندا «بولونور». ئو کره
دیلمش ایشچیلر انحصار آلتنا آلنیر، یاقشی مهندس لر چاغریلیر، بوتون
نقلیات واسطه لری و یوللار — آمه ریقادا دمیر یوللار، آروپا و آمه ریقادا
پاراخود شرکتلری — ضبط ایدیلیرلر. قاپیتالیزم ئوز ایمپه ریالیست
دورینده استحصالی اطرافلی بر صورتده اجتماعیلشدیرمکه دوغرو
سورو کله ییر؛ قاپیتالیزم لری، اوللارک دوشونجه و اراده لرینه ضد اولاراق،

* غزتله ر (ایون ۱۹۱۶) آلمانیا نڭ کیمیا استحصالنی برلشدیرن یگی بویوک بر تره ست وجوده
گلدیکنی خبر و برارلر.

آزاده رقابتدن، تام اجتماعيلشديرمکه دوغرو کيچن بر نوع يکي اجتماعي
 قايدا ايچريسنه چکير. استحصال اجتماعي اولور، لاکن بنيمسه مک
 خصوصيلک حالندا قالير. استحصالک اجتماعي واسطه لري بر نيچه تفرك
 خصوصي مالي اولوب قالير. رسماً قبول ايديلن آزاده رقابتک عمومي
 چرچيوه لري قالير و سايجا آز اولان انحصارچيلارک ظلم و سيقينتيسي
 قالان اهلينک اوستنده اولکيندن يوز دفعه آغير و شدتلي اولماغا باشلاير.
 آلمان اقتصادچيسي (کهستنه) «قارته لير ايله غيريار آراسندا کي
 مبارزه» يه عائد خصوصي بر کتاب نشر ايتمشدر. بو «غيريلر» کلمه سني
 قارته ل خارجنده اولان مؤسسه لره اشاره ايدرک، اثرينه «تشکيلاتا مجبوريت»
 آدی و يرمشدر، حالبو که «انحصارچيلار اتفاقلارينا تابع اولماق مجبوريتني»
 سويله مک لازم کليردی. «تشکيلات» يولندا انحصارچيلار اتفاقلارينک
 ايمديکي، اک يکي ومدني مبارزه واسطه لري سياهيسينه، هيچ اولماسا بر
 نظر سالماق چوق فايداليدر: ۱) خام مالدان محروم ايتمک (... «قارته له
 کيرمکه مجبور ايتمک ايچون ايشله ن اصوللاردان بريدن»)؛ ۲) «آليانس»
 واسطه سيله ايشچي کوچندن محروم ايتمک. (آليانس، قاپيتالست لر ايله
 ايشچي اتفاقلاري آراسندا، ايشچيلرک يالکز قارته للشمش مؤسسه لرده
 ايشله يه جکي حقنده باغلانان مقالوله نامه لره دييلير)؛ ۳) مؤسسه ني شئي
 کتيرمکدن محروم ايتمک؛ ۴) ساتيشدان محروم ايتمک؛ ۵) آليجيلارک
 يالکز قارته لير ايله آلوير ايتمکي حقنده باغلانان مقالوله نامه لر؛ ۶) منتظم
 بر صورتده قيمت لري انديرمک اصولي، — «غيريلري» يعني انحصارچيلارا
 تابع اولميانلاري افلاسا اوغراتماق ايچون، معين بر وقتده محصولي
 قيمتندن اکسيکه ساتماق. بو ايشه ميليونلار صرف ايديلير (به تزين صنايعنده
 قيمتک ۴۰ دن ۲۲ مارقايا اکسيلديلمه سي کورولمشدر. ديمه لي ايکي قات
 اوجوز!)؛ ۷) قره ديتدن محروم ايديلمک؛ ۸) بايقوت اعلاني.
 بورادا آرتق ته خنيقا جا ترقی ايتمش و کريده قالمش بويوک و
 کوچوک مؤسسه لرک رقابت مبارزه سي دکلدر. بوراسي انحصارا و اونک
 استبداد و کيفنه قاتلاشميانلارک انحصارچيلار طرفندن هلاک ايديلمه سيدر.

باقاق بو ايش بورژوآزيا اقتصادچيسنڭ شعورينده نيجه عكس اولنور:
«حتا صرف تصرفات ايشلرى دائره سنده ده، تجارت فعاليتندن (كيچمىشده
كى معناسيله) تشكىلاتچى احتكار فعاليتنه دوغرو معين بر حرکت
كورولمكده در. (كهستنه ر) سوزينه دوام ايدير: «ئوز تهنىقى و تجارت
تجربه سى سايه سنده آليجينڭ احتياجنى هامودان ياقشى تعين ايدە بيلن و
كيزلى حالدا قالمش طلبى تاپوب، «رواج ويرن» تاجر يوق، بلكه قورو
لوشڭ كله جكنى و آيرى — آيرى باقلار و مؤسسە لر آراسندا كى معين
علاقە لر امكاننى قاباقجادان ملاحظه ايدە بيلن و يا هيچ اولمازسا يالكر
دويا بيلن احتكاردا هپسى (!؟) اك چوق موفقيت قازانا بيلير».

انسان ديلنه ترجمه ايديليرسه، بونڭ مضمونى بودر: قاپيتاليزمڭ
انكشافى بر درجه يه چاتمشدر كه، امتعه استحصالنڭ «حكمر مالقدا»
دوام ايتمكنه؛ و بوتون تصرفاتڭ اساسى سايلماغنا باقمياراق، اونا فعلا
چوقدان ضرر توقونمشدر و باشليجا قازانجلار مالىه فريلداقچيلغنڭ
«داهيلرى» انه كچمكده در. بوفريلداق و حيله كارلغڭ اساسندا استحصالڭ
عموميلشديريلمەسى دورمشدر، لاكن بو عموميلشديريلمە يه نائل اولانا قدر
چالشمش بشريتڭ بويوك ترقيلىرىندن احتكارچيلار منفعت كوتورمكده در.
قاپيتاليزم ايمپەرياليزمڭ مەشچان — و ارتجاعچى تنقيدى «بونا اساسلا
ناراق»، «گرى يه»، «آزاده»، «آسايشلى» و «ناموسكار» رقابت طرفه
قايتماق ايچون نيجه خوليالار بسله ديكلىرىنى كوره جكر.

(كهستنه ر) دبير: «قارتهل تشكىلنڭ نتيجه سى اولاراق، قيمتلك
اوزون مدت يوقارى قالماسى ايمدى يه قدر يالكر اك مهم استحصال واسطه
لرينه، خصوصاً داش كوموره، دميره، قاليومه نسبتاً مشاهده ايديلوب،
حاضر محصوللارا نسبتاً، بالعكس، هيچده مشاهده ايديلمە مشدر. بونكلا
علاقە لى اولان كليرليلكڭ يوكسلمەسى، ها بيله استحصال واسطە لرى
حصوله كتيرن صنايعده كورولمشدر. بو مشاهده لرى بونكلا تكميل
ايتمە لى يك كه: خام ماتەريال (ياريم فابريقات دكل) ايشلەين صنايع
قارتهللك سايه سنده مهم قازانجلار و فايدالار كوتورمكدن باشقا و بونكلا

ياريم فابريقاتلاري، كيت — كیده ايشلهين صنايعه زيان وورماقدان باشقا، بو آخركى صنايع آزاده رقابت زماندا كورونمه مش بر آغالقدا قورا بيلمشدر».

بوراداقيد ايتديكمز سوزلر، ايشك بورژوازيا اقتصادچيلاري طرفندن ايسته ميه رك قبول ايتديكلري اويله بر ماهيتنى كوستيرير كه، اونى اوپورتونيزمك ايمديكى مدافعه چيلرى، (ق. قائوتسكى) باشد اولماقلا اعتراف ايتمكدن ساقير و اوندان بويوك بر سعى و جديته نوزلرينى بر طرفه چكمك ايسته يرلر. بو آغالق مناسبتى و اونكلا علاقه لى اولان سيقتنى «قايتاليزم انكشافنك ايكى صفحه لرينه» مخصوص اولان بر صفتدر. آغالق و سيقتنى — سوك درجه قوه تلى اقتصاد انحصارلارينك تشكىلندن بونلار هر ايكسى ضرورى اولاراق توره ملي ايدى؛ نيجه كه توره دى ده.

قارته لرك آغالق ايتمه سندن بر مثال داها كوستره ك: خام ماته ريال منبعلرينك هاموسنى و ياخود ايك مهملرينى ضبط ايتمك ممكن اولان يرده قارته لرك توره مه سى و انحصار تشكىلى چوق قولايدير. لاكن خام ماته ريال منبعلرينى اله كتيرمك ممكن اولميان يرده انحصار تشكىلى ممكن دكلدر ديمك ده سهودر. سه مه نت صنايعنده خام ماته ريال هر يرده واردر. لاكن آلمانيدا بو صنايع دخى جدى صورتده قارته لنمشدر. فابريقالار رايون سينديقاتلاري تشكىل ايدوب برلشمشدر، مثلا: جنوبى — آلمانيا سينديقاتى، (رهين — وهستفال) و سائره. محصولاتا انحصار قيمتلىر تعين ايديلمشدر: نوزلرينه ۱۸۰ مارقايا مال اولديغى حالدا بر واغون سه مه نتك قيمتنى ۲۸۰ — ۲۳۰ مارقا تعين ايتمشدر؛ مؤسسه لر ۱۶ — ۱۲ فائض قازانج ويرير. بونى دا اونوتما مالى كه، ايمديكى احتكار «داهيلرى» قازانج سياقندا تقسيم ايديلن قازانجدا باشقا نوز جيلرينه بويوك مبلغرده ساليرلار. بويله بويوك قازانجلى صنايعدن رقابتنى قالديرماق ايچون انحصارچيلار حيله كارلغا بيله ال آتيرلار: صنايعك وضعيتى فنادر، ديه، يالان شايه لر براقيرلار؛ غزته لرده آدسز بويله اعلانلاردا درج ايديرلر: «قايتاليزم! سه مه نت ايشنه قايتال قويماقدان ساقنكز»؛ «غيريلرك» (يعنى سينديقاتدا اشتراك

ایتمه ینلرک) مؤسسہ لرینی ساتین آلیرلار و اونلارا ۱۵۰ — ۸۰ — ۶۰ مین مارقا «کریلمه حقی» (отступной) ویریرلر. انحصار کریلمه پاراستنی «اوتانجاق» صورتده تادیه دن باشلامش، آمه ریقالیلارک رقابتچی آلتنا «دینامیت قویماق» اصولنا وارینجایا قدر، هر یرده و هر واسطه لر ایله ئوزینه یول آچماقدادر.

قارته لدر واسطه سیله بحرانک اورتادان کوتورولمه سی، قاپیتالیزمی حقلی دوتان بورژوازی اقتصادچیلارینک اویدوردیغی افسانه در. بالعکس، صنایع نوعلرینک بعضیسنده توره یین انحصار، بوتونلکده قاپیتالیست استحصالنا مخصوص بو هرچ—مرجی داهادا آرتیرماقدا و کسکینلشدیر مکده در؛ زراعت ایله صنایع آراسندا کی موافقتسزک عموماً قاپیتالیزمک خصوصیتلریندن اولوب، داهادا آرتیر. بویوک بر درجه ده قارته لنمش آغیر دییلن صنایعک، خصوصاً دیمیر و کومورک، دوتمش اولدیغی امتیازلی موقعلر، صنایعک باشقا نوعلرینده «داهادا کسکین بر نظامسزلی» توره دیر. «آلمانیدا بویوک باتقلارک صنایع ایله رابطه سی» حقنده یازیلمش اک کوزهل اثر لردن بریسنک مؤلفی (ئیده لس) دخی بونا شریکدر.

قاپیتالیزمک اک غدار مدافعه چیسی اولان (لیفمان) یازیر: «خلق تصرفاتی نه قدر وسعتلی اولورسا، او قدر قورقولی ایشلره و یاخود انکشافی ایچون اوزون مدت طلب ایدن اجنبی و یاخود یرلی اهمیتی اولان مؤسسہ لره مراجعت ایدیر».

تهلکه نک بویومه سی سوک درجه آرتماقدا اولان قاپیتالک داشوب اجنبی مملکتلره آقما سندادر. ته خیقانک دا بونکلا بر یرده سرعتلی بر صورتده آرتماسی، خلق تصرفاتک مختلف جهتلرینده کیتدی کجه اویغو نسرلغی، هرچ—مرجی و بحرانلاری آرتیرماقدادر. مذکور (لیفمان) اعتراف مجبوریتنده قالوب، دیر: «ته خیقا عالمنده بشریتی، احتمالکه یاقین بر زماندا بویوک بر انقلاب کوزله یر. بو انقلاب خلق تصرفاتی تشکیلات لارینا بیله تاثیر ایده جکدر»... ئەلقتریق، طیاره چیلک کبی. «عادتا و

عمومی قایدا یا کوره، بویله اساسلی اقتصاد د کیشیکلکی زمانلاریندا شدتلی
احتکار میدانا چیقیر».

جوربه جور بحرانلار ایسه — خصوصاً اقتصاد بحرانلاری (باشقا
لاری دا یوق د کدر) — انحصار و تمرکز تمایلنی آرتق درجهده قوه ت
لندیریر. اکی انحصارلار تاریخندا، بیلدی کمز کبی، یکی بر یول آچماق
رولنی اوینامش اولان ۱۹۰۰ نجی ایل بحرانی حقنده (تهیده لس) ک چوق
فایدالی بر ملاحظه سی بودر:

«۱۹۰۰ نجی ایل بحرانی کلنجه صنایعک مهم قسملرینده چوق
بویوک مؤسسeler اولدیغی کبی — ایمدیکی نظرده تشکیلاتجا کوهنه لمش و
صنایع یوکسکلکی دالغاسی، بیلندن یوقاری یه قالمش بر چوق «تمیز»
(یعنی قومیناسیاسز) مؤسسeler دخی واردی. قیمتلرک انمه سی و طلبک
اکسیلمه سی بو «تمیز» مؤسسeler یوقسوللق حالنا کتیردی؛ حالبو که
قومیناسیالی بویوک مؤسسelerه یا آز بر مدت عرضنده توقوندی و یا هیچده
توقونمادی. بو جهتته ۱۹۰۰ نجی ایلک بحرانی صنایعک مرکز لشدیریلمه سنه
۱۸۷۳ نجی ایل بحراندان داها آرتق بر درجهده سبب اولدی. ۱۸۷۳ نجی
ایل بحرانی دا قوتلی مؤسسeler ی باشقالاریندان سه چوب آیرمشدی؛ لاکن
ته خنیقانک او زمانکی انکشاف درجه سی، بحراندان بویله قهرمانانه بر
صورتده چیقمش مؤسسelerه انحصار امکانی ویره بیلمه دی. همان بویله جه
متمادی بر انحصارا، ئوزمرکب ته خنیقالاری، مکمل تشکیلاتلاری و بویوک
قایتالاری سایه سنده ایمدیکی دمیروئه لقتریق صنایعک بویوک مؤسسeler ی
مالکدر. بونلاردان سو کرا مه تال صنایعک معلوم قسملری، ماشین قایرماق
و یول قایرماق ایشلریله مشغول اولان مؤسسeler دخی آزر درجهده انحصارا
مالکدر».

«قایتالیزم انکشافندا اکیکی صفه لر» ک سوک سوزی — انحصاردر.
لاکن باقلارک رولنی نظره آلمازساق، عصریمزده کی انحصارلارک حقیقی
قوه ت و اهمیتی حقنده کی دوشونجه مز یاریمچیق و کفایتسز اولاجا قدر.

۲. باقلار و اوللار كى يكي روللارى

باقلار كى باشليجا و ابتدائى معاملەسى ئۈدە نىش ايشندە ميانچىلقدان عبارتدر. بونكلا علاقه لى اوللاراق، باقلار حر كتسز پارا قايتالنى حر كته كتيرير، يعنى قازانچ و يرمكه سوق ايدير و هر نوع پارا كليرلر ينى توپلايوب، قايتالستلر كى سرانجامنا براقير.

باتق ايشى ترقى ايدوب، بر نيچه مؤسسە لردە جمعلاشدير يلد كى بيه (تمر كز)، باقلار ساده، ميانچى رولندان چيقاراق، بوتون قايتالستلر كى و خر دا تصرفاتچيلار كى بوتون پارا قايتالنى و ها بويله بر و يا بر چوق مملكتلر كى استحصال واسطه لر ينى و خام مال منبع لر ينى ئوز اننه آلان بر انحصارچى حالنى آليرلار. سايجا چوق اولان بو ساده ميانچيلار كى بر آووج انحصارچيلار ا چه وريلمەسى قايتاليزم كى قايتالست ايمپه ر ياليزمنه چه وريلمە سنده كى اساس ايشلردن بر يسى اولديغى ايچون، بز، برنجى نوبه ده، باتق ايشلر ينى كى تمر كزى اوستنده دور مال ييق.

۸—۱۹۰۷ نجى ايللردە بر مليون مارقادان آرتق قايتالا مالك اولان آلمانيا آقسو نهر باقلار ينى كى امانتى يدى ميليار د مارقا ياقدر ايدى؛ ۱۳—۱۹۱۲ نجى ايللردە ايسه، بو مبلغ ۸،۹ ميلياردا چاتمىدى. بش ايل مدتندە ۴۰ فائض قدر آرتمىشدر، بو ۸،۲ ميليار دلق آرتيم كى ۲،۷۵ ميلياردى ۱۰ مليون مارقادان آرتق قايتالى اولان ۵۷ باقا دوشوردى. امانتلك بويوك و كوچوك باقلار آراسندا پايلانماسنى آشاغيدا كى جدول كوسترير:

بوتون امانتلك فائضى:

كوچوك باقلار دا (قايتالى ۱ ميليوندان اكسيك اولانلار دا)	قايتالى ۱۰-۱۱ ميليون مارقا يا قدر اولان ۱۱۵ بانقا دا	قايتالى ۱۰ ميليون مارقادان آرتق اولان باشقا ۴۸ بانقا دا	(به رلبن كى ۹ بويوك بانقدا)
۴%	۱۶،۵۰%	۳۲،۵۰%	۴۷% . . ۱۹۰۷/۸
۳%	۱۲%	۳۶%	۴۹% . . ۱۹۱۲/۱۳

بويوك باقلار كوچوكلر ينى ميداندا چيقاريلار و بوتون امانتلك، ديمك اولار كه، ياريسى بو ۹ بانقا توپلاشير. بر چوق حاللار، مثلا بر

پارا کوچوك باقلارك ايشده بويوك باقلار شعبهسى شكلنى آلماسى والىخ، بورادا نظره آلمانمىشدر؛ بو خصوصدا آشاغيدا سويله يه جىكر.

۱۹۱۳ نجى ايلك آخريندا بوتون باقلارك اون ميلياردا ياقين امانت مبلغىدىن (شولتسه — كهوه رنيتس) ك فكرنجه ۹ بويوك (به رلين) باقنا ۱،۵ ميليارد دوشيردى. يالكز امانتلىرى دكل، بلكه بوتون بانق قايتالنى نظره آلوب، مذكور مؤلف دىير: «۱۹۰۹ نجى ايلك آخريندا ۹ بويوك (به رلين) باقى ئوزلرينه قوشولمىش باقلار ايله برلكده ۱۱،۳ ميليارد مارقانى اداره ايديردى. بو مبلغ ايسه، بوتون آلمانيا بانق قايتالنىك ۸۳ فائضىنى تشكيل ايدير. ئوزينه قوشولان باقلار ايله برلكده ۳ ميليارد مارقالىق مبلغى اداره ايدىن «آلمانيا باقى» («Deutsche Bank») پروسىا دولتى دمير يوللارى ادارهسى ايله برابر اسكى دنيادا اك بويوك بر درجه ده عدم مركزىتلى بر قايتال برىكمهسى تشكيل ايدير».

«قوشولان» باقلارى خصوصى اولاراق قيد ايتدىك، چونكه اونلارك قوشولماسى بويوك قايتالست تمر كزىنىك اك مهم خصوصيتلريندن برىسى در. بويوك مؤسسەلر و خصوصاً باقلار، كوچوكلرينى يوتماقدان باشقا، اونلارى ئوزلرينه بيله بيتيشديرير، تابع ايديرلر، «ئوز» غروپلارينا، ئوز «قونسەرن» لرينه داخل ايديرلر؛ اونلار بو ايشى كوچوكلرك قايتالندا «اشتراك» ايتىمك، اونلارك آقسىلاريني ساتين آلماق و دكيشديرمك و بورج مناسباتى سيستمى و سائر واسطەلرله ياپيرلار. پروفەسسور (ليفمان) عصريمىزك «ماليه و اشتراك جمعيتلىرى» تصويرينه تام ۵۰۰ صحيفه لى بويوك بر «اثر» حصر ايتىمشدر. تاسف كه، بو خام ماتەريالنىك آخرينا چوق آلچاق قيمتلى «نظرياتى» نى دا علاوه ايتىمشدر. بو اشتراك اصولنىك تمر كزجه هانكى بر نتيجه يه كلدىكىنى بانق «خادمى» (ريسەر) ك آلمانىانك بويوك باقلارى حقندە يازمىش اولديغى اثرى كوزەلجەسنە كوستر مكدە در؛ لاكن اونك معلوماتنا كىچمكدن قاباق، اشتراك اصولندان بر مثال كوسترەك:

«آلمانيا باقى» «غروپى» بوتون بويوك بانق غروپلارنىك اك بويوكى دكلسە دە، اونلاردان برىدر. بو غروپنىك بوتون باقلاريني بر — برينه

باغلايان ساپلارك اك مهملرينى تانيماق ايچون «اشتراكل» برنجى،
ايكنجى و اوچنجى درجه لرینی آيرماق و سهچمك لازمدر و ياخود—احتياج
لارينك — (نسبتاً خردا باتقلارك «آلمانيا باقى» نا اولان احتياجى) كه
بودا اولكينك عینی در، برنجى، ايكنجى و اوچنجى درجه لرینی برى —
بريندن آيرماق لازمدر. بورادا بويله بر شكل ميدانا چيقير:

برنجى درجه لى احتياج	ايكنجى درجه لى احتياج	اوچنجى درجه لى احتياج	اشتراكل «آلمانيا باقى»	
۱۷ باتقدا	بونلارك ۹ ى ۲۴ نده	بونلارك ۴ ى ۷ نده	دائمی صورتده . . .	}
» ۵	» — » — »	» — » — »	نامعلوم بر مدتده . . .	
» ۸	» ۵ « ۱۴ »	» ۲ « ۲ »	هردم — بر . . .	
جمعا . . . ۲۰ باتقدا: بونلارك ۱۴ ى ۴۸ نده: بونلارك ۶ ى ۹ ندا				

«برنجى درجه لى احتياج» داكى سكر باتقدان اوچى اجنبى باتقيدرد:
برى آوستريا باقى (ويانادا «باتقلار اتفاقى» — «Bankverein») و
ايكيسى روسيه باتقيدرد. («سيبيريا تجارت باقى» و «خارجى تجارت
ايچون روسيه باقى»). «آلمانيا باقى» غروپنا بوتونلكده و قسماً، واسطه لى
و واسطه سز ۸۷ باتق داخل اولور و بو غروپك اداره ايتديكى قاپيتال
(توزينه و توز كه لره مخصوص) ۳—۲ ميليارد مارقايا ياقيندر.

آشكاردر كه، بويله بر غروپك باشندا دوران دولت استقراضى كى
چوق مهم و فايدالى بر مالیه معاملاتدا بولونماق ايچون توزيندن بر آز
اكسيك بر نيچه باتقلار ايله ائتلاف ياپان باتق، «ميانچى» وظيفه سنى
كيچوبده، بر آووج انحصارچيلار اتفاقنا چه ويريله جكدر.

اون دو قوزنجى عصرده و ايكرمنجى عصرك اولنده آلمانيدا باتق
ايشلرى تمر كزينك نه درجه ده سرعتلى كيمه سى، آشاغيدا مختصر
صورتده (ريسسهر) دن آلوب درج ايتديكمز معلوماتدان كورونور:

(به رلين) ك ۶ بويوك باتقنك واردى:

ايلر	آلمانيداكى شعبه لرى	امانت قاسسالارى و صرافيه قانتورلارى	آلمانيا آقسونهر باتقلاريندا دائمی اشتراك	بوتون مؤسسهرلك يكونى
۱۸۹۵	۱۶	۱۴	۱	۴۲
۱۹۰۰	۲۱	۴۰	۸	۸۰
۱۹۱۱	۱۰۴	۲۷۶	۶۳	۳۵۰

مملكتى احاطه ايدوب بوتون قاپتاللىرى و پارا مداخللىرىنى برمر كزه جمعلىشىدىن بو قاناللىرىك نه درجه ده سرعتلى بويومه سنى كوريريك؛ بو خطلر مىنلرجه پارچالانمىش تصرفاتلىرى بر يره توپلايوب، اوللاردان بر واحد و مىلى قاپتالىست تصرفاتى دوزه لتديكدن سو كرا، اونى واحد و عموم دنيا قاپتالىست تصرفاتى حالنا كتىرمكده در. يوقاريدا كى سطرلرده (شولتسه — كه و رنىتس) ك بو كونكى بورژوازىا سياسى — اقتصادى آديندان سويله مش اولديغى «عدم مركزىت»، كىچمىشه آز — چوق مستقل سايبان و داها دوغروسى يرلى بر فعاليتى اولان و كيتديكجه سايبى آرتماقدا اولان تصرفات واحدلىرىك برمر كزه تابع اولديغى كوسترير. بو ايسه بويوك انحصارچىلارك ايشده قوت، اهميت و نفوزىنىك آرتماسنى و انحصارك مركزلىشمه سنى بيلديرير.

اك اسكى قاپتالىست مملكتلرده بو «باتقلار شىكه سى» داها دا قالىندر. انكلترده (ايرلاندا ايله برلكده) ۱۹۱۰ نجى ايلده بوتون باتقلار شىبه سنىك سايبى ۷،۱۵۱ حساب اولنوردى. دورت بويوك باتقك هر برى ۴۰۰ دن يوقارى (۴۴۷ دن ۶۰۹ قدر)، اوبرى دورت باتقك هر برى ۲ يوزدن آرتق شىبه يه و ۱۱ باتق هر سه ي يوزدن آرتق شىبه يه مالك ايدى. فرانسادا اوچ بويوك باتق «Comptoir „Crédit Lyonnais“» («Société Générale» و «National d'Escompte» ئوز معامله و شىبه لىرىنى بو صورتده انتشار ايديردىلر:

شعبه و قاسسالارك سايبى:

قاپتاللىرىك مقدارى (مىليون فرانك ايله)	ئوزىنه مخصوص	ئوزىنه مخصوص	ايالتده	(پارىس) ده	يگونى	ايلىر
۴۲۷	۲۰۰	۶۴	۱۷	۴۷	۱۸۲۰	
۱۲۴۵	۲۶۵	۲۵۸	۶۶	۱۹۲	۱۸۹۰	
۴۴۶۲	۸۸۷	۱۲۲۹	۱۹۶	۱۰۲۲	۱۹۰۹	

(رىسسهر) عصرىمىزك بويوك باتق «علاقه لىرىنى» كوزه چارپيديرماق ايچون آلمانىنىك بوتون دنيانىك اك مهم باتقلار يندان حساب اولنان «ديسقونتو جمعيتى» («Disconto Gesellschaft») طرفندن يازيلمىش و اونىك

آدریسنه کلمش مکتوبلارک سایینی کوسترییر. (بو بانقک قاپیتالی هله ۱۹۱۴ نجی ایلده ۳۰۰ میلیون مارقایا چاتمشدی):

ایلر	بانقا کلن مکتوبلارک سایینی	بانقدان چیقان مکتوبلارک سایینی
۱۸۵۲	۶۱۳۵	۶۲۹۲
۱۸۷۰	۸۵۸۰۰	۸۷۵۱۳
۱۹۰۰	۵۳۳۱۰۲	۶۲۶۰۴۳

(پاریس)ک «لیئون قره دیتی» آدلی («Crédit Lyonnais») بویوک بانقدا حساب صورتلرینک سایینی ۱۸۷۵نجی ایلده ۲۸،۵۳۵ دن ۱۹۱۲نجی ایلده ۶۳۳،۵۳۹ قالمشدر.

بانق قاپیتاللاری مرکزیشدیکجه و اونلارک معاملاتنی بویودیکجه بانقلارک اهمیتی کوکندن دکیشمه سنی بوساده جه رقم لر اوزون مذاکراتدان داها کوزهل کوسترمکده در. بری بریندن آیری دوشن قاپیتالیستلردن بر قولله قتیف قاپیتالیست توپلانوب اورتایا چیقماقدادر. بر نیچه قاپیتالیستلردن ئوتتری جاری حسابلار ساقلیوب، بانق، سانکه، ته خنیقا جایاردیمچی معاملاتدا بولنور. لاکن بو معاملات بویودیکجه کورونورکه، بر آووج انحصار چیلار بوتون قاپیتالیست جمعیتنک تام تجارت و صنایع معاملاتنی ئوزینه تابع ایتمش، بانق رابطه لری، جاری حسابلار و باشقا مالیه معاملاتنی واسطه سیله اولجه برر قاپیتالیستلرک ایشی نه حالدا اولدیغنی دوغرودان ییلمک، سوکرا اونلاری قونترول ایتمک، قره دیتی دارالتماق، که نلتمک، قولایلا شدیرماق، چتینلشدیرمک یوللاریله اونلارا تاثیر یتیرمک و آخردا بوسبو تون اونلارک مقدراتنی، اونلارک مداخللی اولماسنی تعیین ایتمک؛ اونلاری قاپیتالدان محروم و یا قاپیتاللارینی سرعتله بویوک بر مقدارا یتیرمکه چالشماق کبی—بر چوق امکانلارا نائل اولمشدر.

بز یوقاریدا (بهرلین) «دیسقوتو جمعیتی» نک ۳۰۰ میلیون مارقالق قاپیتالنا اشاره ایتمشدیک. «دیسقوتو جمعیتی» نک ئوز قاپیتالنی آرتیرماسی، (بهرلین) ده اولان: «آلمانیا بانقی» و «دیسقوتو جمعیتی» کبی ایکی بویوک بانق آراسندا کی اوستونلک مبارزه سندن بر نمونه حساب ایدیلمه لیدر.

بونلاردان برنجیسی («آلمانیا باتقی») ۱۸۷۰ نجی ایلده هله یکی اولدیغی ایچون ۱۵ میلیونلق بر قاپیتالا و ایکنجیسی ۳۰ میلیونلق بر قاپیتالامالک ایدی. ۱۹۰۸ نجی ایلده برنجی نلک قاپیتالی ۲۰۰، اوبرینککی ۱۷۰ میلیون ایدی؛ ۱۹۱۴ نجی ایلده برنجیسی قاپیتالنی ۲۵۰ میلیون و ایکنجیسی «شافها ئوزهن متفق باتقی» آدلی اک مهم باتقلاردان بریسی ایله قاووشماق واسطه سیله، ۳۰۰ میلیون یتیرمشدی؛ بو ایکی باتقل اوستونلک مبارزه سی اونلارک کیت — کیده محکمیشن و بویوک سرعت آلان «ائتلافلاری» ایله برابر دوام ایتمکده در. انکشافک بو کیدیشی، اقتصاد مسئله لرینه دقتلی و پرهیز کار اولان بورژوازیا — اصلاحاتچیلغی حدودیندان دیشاری چیقماز بر نقطه نظرله باقماقدا اولان بانق متخصصلرینه نه کبی دوشونجه لر تلقین ایدیر:

«اوبری باتقلاردا بو یولی دوتاجاقلار» — بو سطرلر «دیسقونتو جمعیتی» طرفندن ئوز قاپیتالنی ۳۰۰ میلیون یتیرمک مناسبتیله «باتق» آدلی آلمانیا مجموعه سنده درج ایدیلمشدر — «و بر زمان کلرکه، آلمانیا نیانی ایمدی اقتصادجا اداره ایدن ۳۰۰ آدامدان الیسی، ۲۵ ی و بلکه داهادا اکسیک بر حصه سی قالار. یکی تمرکز حرکتک یالکز باتق ایشلریله کفایتلنه جکنی کوزله مک اولماز. جوربه جور باتقلار آراسندا کی سیقی رابطه لر آشکاردرکه، بو باتقلارک حمایه سی آلتندا اولان صنایعچیلر سیندیقاتلارینی دا بر — برینه یاقینلاشدیریر. بر کون اویانوب دا بویوک بر تعجبله کوزلریمز قارشیسندا یالکز تره ستلرک دورمش اولدیغنی کوره جکز؛ قارشیمزدا خصوصی انحصارلارک دولت انحصارلارینا دکیشدیریلیمک ضرو ریتی دوراجا قدر. بونا باقمیارق، بر ئوزیمزنی تکدیر ایتیمک ایچون، ایشک آقسیا ایله بر آز سرعتلندیریلمش انکشافنی سربست بر اقمش اولدیغمزدان باشقا بر سبب کورمیریک».

بورژوازیا یازیچیلارینک عاجز لکندن بر نمونه! بورژوازیا علمنک بو یازیچیلاردان بر فرقی وارکه، اودا اونک دها آز صمیمی اولماسندان و ایشک ماهیتنی پرده له مکدن عبارتدر. تمرکز نتیجه لری قارشیسندا

«حیرتلىمك»، قاپىتالىست آلمانىا حكومتىنى وياخود قاپىتالىست «جمعىتىنى»
«دانلاماق»، («بز») آقسىيا تطىقىيله تمر كزك «سرعتلشمه سندن» قورقماق —
نىجه كه، «قارتهل» ايشلرىنده آلمان متخصصلىرىدىن برىسى، (چىرشقى)
آمەرىقا ترەستلىرىدىن قورقوب، آلمانىا قارتهللىرىنى يوكسك دونور، چونكه
قارتهللىر سانكه تەخنىقا ترقىسىنى بويوك بر درجهده سرعتلندىرىمك ايشىنده
ترەستلردىن اقتدارسىز ايمشلىرى؛ — بو كىبى فكرلر علاجسىزلىق دكلده،
نەدر؟

لاكن فاقت ئوز فاقتلغىندا قالىر. آلمانىادا ترەست يوقدر، يالكز
قارتهللىر واردىر، آنجاق بونلارى ۳۰۰ ماغناتلار اداره ايدىر و اونلارك
سايىدا كىت — كىده آزالماقدادىر. هر حالدا، هانكى بر قاپىتالىست
مملكته اولورسا اولسون، باتق قانونلارنىڭ دىدىكجه مەختلف اولدىغىنا
باقمىيلاق، انحصار تشكىلى و قاپىتال تمر كزى ايشىنى باتقلار دفعەلرلە
قوتلندىرىمكده و سرعتلندىرىمكده درلر.

(مارقس) اللى ايل بوندىن قاباق «قاپىتال» دا يازمىدى: «باتقلار
جمعىت مقىاسىندا استحصال واسطەلرىنى عمومى صورتده تقسىم اىتمك و
عمومى حسابدارلىق اىچون بر فورما، يالكز همان بر فورما يارادىرلار».
باتق قاپىتالنىڭ آرتماسى و اك مهم باتقلاردا شعبەلر، قانتورلار و حسابلار
سايىنىڭ چوقالماسى حقىده كوستردىكمز معلوماتلار بوتون قاپىتالىستلر
صنقىنىڭ — حتا يالكز قاپىتالىستلر دكل، چونكه باتقلار موقتىده اولسا، هر
نوع پارا كليرىنى توپلايرلار — خىردا تصرفاتچىلار، قوللوقچىلار و
ايشچىلر كده يوقارى طبقە سندن آز بر قسىمنىڭ بويىلە «عمومى حسابدار
لغىنى» بزە معين بر صورتده كوسترمكده درلر. «استحصال واسطەلرىنىڭ
عمومى تقسىمى» — بويويور، ايشىڭ رسمى طرفىدىن، عصرىمزدە باتقلاردان
حاصلە كىمكده اولان شى بۇدۇر. بو باتقلارك اك بويوكلىرىنىڭ سايى
فرانسادا اوچدىن آلتىيا قدر و آلمانىادا آلتىدان سكرە قدر اولدىغى
حالدا، بونلار مىليارد — مىليارد پارالارى اداره اىتمكده درلر. لاكل
ياقىندان باقىلارسا، استحصال واسطەلرىنىڭ بوتقسىمنىڭ عمومى اولمىوبدا،

خصوصی اولدیغی کورونر، چونکه بو تقسیم بویوک انحصارچی قاپیتالک فایدا سنا چالماقدادر. حالبوکه، بو قاپیتال ایسه بویله بر شرطلر ایچریسنده چالشیر. اهلینک بویوک بر قسمی یاری آج، یاری توق یاشاماقداد، زراعتک انکشافی صنایع انکشافندان امیدسز بر حالدا کریده قالماقداد و صنایعه کلدیگده بورادادا «آغیر صنایع» باشقالارینی ئوزینه تابع ایتمکدهدر. قاپیتالست تصرفاتی عمومیلشدیرمک ایشنده امانت قاسسالاری و پوسته مؤسسہ لری باتقلارا رقابت کوسترمکه باشلایر؛ چونکه پوسته مؤسسہ لری باتقلارا نسبتاً ئوز نفوذلاری آلتندا داها چوق یرلری، اوزاق کندستان بوجاقلارینی و اهلینک که نیش دائره لرینی توپلایا بیلدیکندن، بونلار «عدم مرکزیت» خاصه سنه داها آرتق مالکدرلر. باتقلارا و امانت قاسسالارینا قویولان امانت لک بر برینه نسبتاً ترقیسی حقنده بر آمهریقا قومسیه سی طرفندن توپلانمش معلوماتا باقاق:

امانتلر (میلیارد مارقا ایله)

آلمانیا			فرانسا		انگلتره	
امانت	قره دیت	باتقلارا	امانت	باتقلارا	امانت	باتقلارا
قاسسالارینا	شرکتلرینه		قاسسالارینا		قاسسالارینا	
۲,۶	۰,۴	۰,۵	۰,۹	?	۱,۶	۸,۴
۴,۵	۰,۴	۱,۱	۲,۱	۱,۵	۲,۰	۱۲,۴
۱۲,۹	۲,۲	۷,۱	۴,۲	۳,۷	۴,۲	۲۲,۲

قبول ایتمیکلری امانتلره ۴ و $\frac{1}{4}$ ۴ فائض ویردیکلریندن امانت قاسسالاری ئوز قاپیتاللارینا «کلیرلی» یرلر آراماق مجبوریتنده اولوب، وه کسهل، کیرو (هیپوتهک) و سائر معاملاتا کیریشیرلر. باتقلار ایله امانت قاسسالاری آراسندا کی حدود کیت— کیده سیلینمکه باشلایر. تجارت یالاتالاری، مثلا (بوخوم) ده، (ئرفورت) ده، امانت قاسسالارینک وه کسهل دیسقونتوسی کبی «خالص» بانق معاملاتدن اولان فعالیتلرینک «یاساق» ایدیلمه سنی و پوسته مؤسسہ لرنک ده «باتقجاسنا» چالما سنا بر حد قویولماسنی طلب ایذیرلر. بانق آغالاری، سانکه، دولت انحصاری اولنلرک اوزرینه کوزله نیلمه یین بر طرفدن هجوم ایده جکندن احتیاط

ایدیرلر. لاکن بو احتیاط، دیمک اولارکه، بر ادارهده کی ایکی کار گذارک بر بریله رقابتی دائره سندن دیشاری یاقیقا ییلمز؛ چونکه بر طرفدن امانت قاسسالارینک میلیار دلارینی آخردا ینه ده همان باتق ماغناتلاری اداره ایتمکده در، اوبری طرفندن قاپیتالیست جمعیت ایچریسندده دولت انحصاری، صنایعک بو، یا باشقا بر نوعنده — افلاسا یاقینلاشان میلیون چیلارک مداخلنی آرتیرماق و محکم لشدیرمک ایچون یالکز بر واسطه در. آزاده رقابتک حکمرانلق ایتدیکی اسکی قاپیتالیزمک، انحصار آغالغا مالک اولان یکی قاپیتالیزمه چه وریلمه سی، بر درجه یه قدر بیرژا اهمیتک آزالماسندان کورونمکده در. «باتق» آدلی مجموعه یازیر: «باتقلار بر اقدیقلاری قیمتلی کاغذ فوندینک بر چوق قسمنی ئوز مشتریلری آراسندا انتشار ایده ییلمه دیکلری زمان بونلاری انتشار ایتمکله بر میانچی وظیفه سنی آلمش اولان بیرژا، بو اهمیتنی چوقدان بهری ایتیرمشدر». باتق بویودیکجه و باتق ایشلرینک مرکز لشدیریلمه سی کیت — کیده موفقیت قازاندیقجا «هر بر باتق بیرژادر» جمله سی نه قدر دوغرو اولدیغی میدانا چیقیر. «اگر کیچمشده، ۷۰ نجی ایللرده، بیرژا ئوز جوانلق حادثه لریله (۱۸۷۳ نجی ایلده کی بیرژا بحرانا و رسوایقلارا «نازیک» بر اشاره) آلمانیا صنایع لشدیرمکده بر دور آچیردیسادا، ایمدیکی حالدا باتقلار و صنایع «ئوز باشنا ئوتوشه ییلرلر». «بزییم بویوک باتقلاریمزک بیرژا اوزرینده کی حاکمیتی ... آلمانیا کی متشکل بر صنایع دولتینک تمثیلندن باشقا بر شئی دکلدر: اگر بویله لکه آتوماتیک بر صورتده حرکت ایدن اقتصاد قانونلارینک میدانی دارالیر و باتقلار واسطه سیله ایشلرک شعور و ادراک ایله نظاما سالنماق میدانی حددن آرتق درجه ده که نیشلنیرسه، — او زمان بونکلا علاقه لی اولاراق، رهبرلک ایدن بر نیچه شخصک خلق تصرفاتی قارشیسندا کی مسئولیتی بویوک بر درجه ده یوکسلیر»، — بونی یازان آلمانیا ایمپریالیزمینک مدافع، «خیریم — خردانی» یعنی همان «باتق واسطه سیله شعورلی وادراکلی نظاما سالماق» ایشک بر آووج متشکل انحصارچیلارک خلقی سویمانغان عبارت اولدیغنی

پرده له مک ایستین و بوتون دنیا ایمپریالیستلرینک صلاحیتداری اولان
آلمانیا پروفهسسوری (شولتسه — که ورنیتس) در. بورژوازیا پروفهسسو
رینک مقصدی باتق انحصارچیلارینک حیلہ و فریلقلاریننی آچماق دکل،
بلکہ بونلارک اوستنی پردہ له مکدر.

بوندان داها آرتق صلاحیتدار اولان بر اقتصادچی و باتق «خادمی»
(ریسسور) ده انکار ایدیلمز فاقتلار حقندہ معناسز بر تاقم عبارہ لرله
یاقاسنی کنار چکیر: «قیمتلی کاغدلارک تداولی و تصرفات ایچون
بیرزانک مالک اولدیغی بر خاصیتی واردی که، بودا اقتصادی حرکتلرہ
انتظام ویرمک و اونلاری دوغروجاسنا ئولچمکدن عبارت ایدی. ایمدی
ایسہ بیرزا بو ضروری خاصیتنی کیت — کیده غیب ایتمکده در».

باشقابر سوزایله: آزاده رقابتک اسکی قاپیتالیزمی، ئوزانتظامی ایچون
مطلقا ضروری اولان بیرزاسیلہ آرتق یوق اولوب کیتمکده در. بونی عوض
ایتمک ایچون ایمدی آزاده رقابت ایله انحصاردان یوغورولمش، موقتی
یککی بر قاپیتالیزم کلمشدر. طبیعی اولاراق «بو یککی قاپیتالیزم نہیہ مبدل
اولاجا قدر» سؤالی اورتایا چیقیرسادا، بورژوازیا عالمیری بو سؤالی
ویرمکدن قورقورلار.

«اوتوز ایل بوندان قاباق آزاده رقابتدہ اولان مؤسسہ صاحبیری
«ایشچیلرک» جسمانی أمک خارجندہ اولان اقتصادی ایشلرک اوندا
دوققوزینی کوروردیلر. ایمدیکی حالدا بو عقلی — اقتصادی ایشک اوندا
دوققوزینی مامورلار کورمکده درلر. باتق ایشی بو انکشافک باشندا
دورمشدر». (شولتسه — که ورنیتس) ک بو اعترافی یندہ کلوب بو سؤالہ
دیرہ نمکده در که: بو یککی قاپیتالیزم — ئوز ایمپریالیست درجہ سنہ
چاتمیش — قاپیتالیزم نہیہ مبدل اولاجا قدر.

تمرکز ایشلرینک کیدیشیلہ بوتون قاپیتالیست تصرفاتنک باشندا
قالمش اولان بر نیچہ بانقلار آراسندا انحصارچیلق ائتلافنا بانقلارک
ترہ ستلشدیریلمہ سنہ بر رغبت اویانوب کیت — کیده آرتماقدادر.
آمریقادا دوققوز دکل، یالکز میلیاردچی (روقفللہر) ایله (مورغان) ک

ایکی باقی اون بر میلیارد مارقالق بر قاپیتالک باشندا دوروب، حاکمیت سورمکده در. یوقاریدا دیدیکمز «دیسقونتو جمعیتی» طرفندن («شافها ئوزهن») اتفاق باتقنک یودولماق واقعهسی، بیر ژاچیلارک غزتهسی اولان «فراققورت غزتهسی» طرفندن بویله قیمتلندیریلمشدی:

«باتقلار تمر کزی آرتدیقجا قره دیت آلماق ایچون، عموماً مراجعت اولونا بیله جک مؤسسه لک دائره سی دارالماقدادر؛ بونکلا علاقه لی اولاراق، ایری صنایعک بر نیچه باتقلار غروپنا تابع اولماسی آرتماقدادر. صنایع ایله مالیه چیلر آراسندا سیقی رابطه اولدیغی حالدا، باتق قاپیتالنا احتیاجلی اولان شرکتلرک آزاد حرکتی سیقیلماقدادر. بونا کوره باتقلارک کیت— کیده آرتماقدا اولان تره ستلشدیریلمه سنه (برلشمه سنه و یا خود تره ستلره عوض ایدیلمه سنه) ایری صنایع قاریشیق بر دو یغو ایله باقماقدادر؛ دو غرودان دا، ایری باتقلارک مرکز لری آراسندا رقابتی اورتادان کوتورمک مقصدیله معین ائتلافلار اولدیغی ایمدی یه قدر دفعه لرله کورولمشدر.

باتق ایشنک انکشافندا اک آخر کی سوز ینه و ینه — انحصاردر. باتقلار ایله صنایع آراسندا کی سیقی رابطه یه کلنجه، همان بو ساحه ده باتقلارک یکی وظیفه سی آیدین کورونمکده در. اکر باتق معین بر مؤسسسه صاحبنک وه کسه لنی دیسقونتو ایدیر و اوکا جاری حساب آچیرسا، بو کبی معامله لری تک — تک کوتوردیکده بونلار مؤسسسه صاحبنک استقلالیتی ذره جه بیله اولسون اکسیلده بیلیمیر و باتق بو حالدا ساده جه میانچیلق رولندان چیقمیر. لاکن بو معامله لر تکرار ایدوب محکم لشرسه و باتق بویوک مقداردا قاپیتاللاری ئوز انه «بیغیرسا» و اکر معلوم بر مؤسسسه صاحبنک جاری حسابلارینی ساقلاماق باتق ایچون ئوز مشتریسنک اقتصادی وضعیتندن کیتدی کجه مکمل و مفصل معلومات آلماغا امکان ویریرسه — شبهه سزدر که، او زمان نتیجه ده صنایعچی قاپیتالیستک باتقدان آسیلی اولدیغی کیت — کیده آرتاجا قدر.

بونکلا برابر تجارت و صنایعک مهم مؤسسسه لری ایله باتقلار آراسندا دیمک اولار که، شخصی بر اتفاق عمله کلیر. بو اتفاق ایسه، باتق و

مؤسسە لرك، آقسىيالارا مالك اولماق واسطەسىلە قاووشمالار يندان و ياخود باتق دىرەقتورلار ينىڭ تىجارىت و صنایع مؤسسە لرى ادارە و نظارت شوراسنا عضو اولاراق، داخل اولمالار يندان، يادا تىجارىت، صنایع مؤسسە لرىنىڭ دىرەقتورلارى باتق ھىئەتتە داخل اولمالار يندان تورە يىر.

قايتال و مؤسسە لرك بو شكىللى تىمر كىزى حقىندە آلمان اقتصاد چىسى (ئەيدە لس) مفصل بر معلومات توپلامشدر. (بەرلىن) ك مھم باتقلا رىندان آلتىسنىڭ ۷۵۱ صنایع شىركىتلىرىندە مىثللىرى واردى: بونلاردان ۳۴۴ نە كىلر باتق دىرەقتورلار يندان و ۴۰۷ نە كىلر باتق ھىئەت ادارەسى عضو لرىندىن عبارت ايدى. ۲۸۹ شىركىتنىڭ نظارت ھىئەتلىرىنىڭ ھەر بىرىندە بو باتقلارك ايكى نەمایندەسى عضو يىرىندە و يا ھىئەتنىڭ صدرى يىرىندە ايدىلر. بو صنایع و تىجارىت شىركىتلىرى آراسندا بز صنایعنىڭ جوربە جور نوعلرىنە تصادف ايدىرىك: بورادا ھم سغورطە ايشى، ھم يول، ھم لوقانطە، ھم دە تىاترو و اينجە صنعت و سائىرلىرى واردر. اوبرى طرفىندە بو آلتى باتقنىڭ نظارت ھىئەتتە (۱۹۱۰ نجى ایلدە) ۵۱ ك ايرى صنایع صاحبلىرى واردى كە، بونلارك اىچىندە (قروپ) فىرمانسنىڭ «ھاپاغ» كى بويوك واپور شىركىتنىڭ (Hamburg Amerika) و سائىرلارك دىرەقتورلارىدا اشتراك ايدىردىلر. بو آلتى باتقدان ھەر بىرىسى ۱۸۹۵ نجى ایل ایلە ۱۹۱۰ نجى ایل آراسندا بر نىچە يوز صنایع شىركىتلىرىنىڭ (۲۸۱ دن ۴۱۹ ە قدر) آقسىيا و اوبلىغاسىيا چىقارمالار يندان اشتراك ايتمشدر.

باتقلا ایلە صنایع آراسندا كى «شخصنى اتفاق» اصولى، اوبرى طرفىندە بونلارلا حكومت آراسندا «شخصنى اتفاق» ياپىلماسىلە، اكمال ايدىلر. (ئەيدە لس) يازىر كە — «نظارت شوراسى عضولكى كوكللى اولاراق، آدىلى — سانلى آداملارا و حكومت ایلە علاقەدە بر چوق آسانلقلارا (!!) باعث اولايلىن سابق حكومت مامورلارىنا وىرىلر...» «بويوك بر باتقنىڭ نظارت شوراسندا عادتاً پارلمان مبعوثلارىنا ويا (بەرلىن) بلىدە ادارەسى عضو لرىنە تصادف ايتمك دەيك».

بويوك قايتالىست انحصارلارى قوروب دوزە لىتمك ايشى، دىمك كە،

قول—قاناد آچوب بوتون «طبیعی» و «فوق الطبیعی» یوللار ایله کیتمکده در. عصریمزک قاپیتالیست جمعیتنده بر نیچه یوز مالیه قراللاری آراسندا سیسته ماتیک بر صورتده معین بر أمک بولکوسی عمله کلمکده در.

«بعض مهم صنایعچیلرک» (باتق اداره سی هیئتته داخل اولانلار و سائره) «فعالیت دائره سی بویله که نیشنلمکله و ایالت باتقلاری مدیر لرینک عهده سنه آنجاق برجه صنایع دائره سی تاپشیریلماقلا، ایری باتق رهبرلری آراسندا اختصاصک معین بر درجه ده آرتماسی کورولمکده در. بویله بر اختصاص یالکز عموماً بوتون باتق مؤسسه لرینک و خصوصاً اونک صنایع علاقه لرینک بویو کلکی ایله ممکن اولار. بو أمک بولکوسی ایکی طرفه دوغرو کیتمکده در: بر طرفدن صنایع ایله مناسبات ایشلری بوتونلکده دیره قتورلاردان بریسنه، اونک اختصاصی حساب اولنوب اونا تاپشیریلما قدادر؛ اوبری طرفدن ده صنعتجه و یا منافعهجه بر برینه یاقین اولان مؤسسه لره و یا مؤسسه لر غروپنا نظارت ایتمک وظیفه سی ایری — ایری دیره قتورلارک عهده سنه ویریلمکده در». (آرتق قاپیتالیزم مختلف مؤسسه لره متشکل بر نظارت یتیرمک لیاقتنه چاتمشدرد) ... «بریسنک اختصاصی آلمانیا صنایعی و حتا بعضاً یالکز غربی آلمانیا صنایعی» (آلمانیا ننگ غرب جهتی صنایعجه مملکتک اک مهم قسمیدر) اولدیغی حالدا، اوبریلرک وظیفه سی باشقا دولترلره و اجنبی صنایعی ایله مناسباتدان، صنایعچیلرک باره سنده معلومات توپلاماقدان، بیرزا ایشلریندن و سائرلردن عبارتدر. بوندان باشقا دیره قتورلاردان هر برینک بر محلی و یا صنایعک بر نوعی اداره ایتمکی ده چوقجا کورولمکده در؛ مثلاً بریسی باشلیجا ته لقتریق شرکتلری نظارت شوراسندا ایشلرکن، اوبری کیمیا فابریقالاریندا، شکر و یا (پیوا) زاوودلاریندا چالشیر؛ اوچنجیسی تکجه بر مؤسسه ده و بونکلا برابر، سفورطه جمعیتنک اداره شوراسندا ایشله یر. بویله لکله، ایری باتقلارک عملیات دائره سی که نیشنلندیکجه وچشیدلندیکجه باتق رهبرلری آراسندا أمک بولکوسی شبهه سز آرتماقدادر. بو بولکودن کوزلنیلن مقصدلر (و حاصل اولان نتیجه لر) ایسه، باتق رهبرلرینی ممکن

قدر باتق ايشلرى فوقنه يوكسلىتمىكەن، صنایعكە عمومى و اونكە مختلف نوعلرىنكە خصوصى مسئلەلرىنى اونلاردا ياقىندان ئوكرتمىكەن و اونلاردا باتقلاركە صنایع جەتەن نفوذ و تاثيرى دائىرەلرى يولندا فعالىتە حاضر لاماقدان عبارتدر. باتقلاركە بو سىستەمى اونلاركە ئوز نظارت شورالارىنا صنایعە كوزە لجهسنە آشنا اولمش شخصلرى، متشبثلرى، سابق مامورلارى و علىالخصوص دمير يول و داغ معدنلرى نظارتلرىندە قوللوق ايتمشلرى سەچمكە رغبتلىلە تكمىل ايدىلير.

فرانسانكە باتق ايشلرىندەدە، بر آزاجق باشقا شكلدە اولسادا، ينع عىن مؤسسەلرە تصادف ايدىرىك: مثلاً، فرانسزلاركە اوچ مەم باتقندان برىسى — «لىئون قرەدىتى» ئوزى ايچون خصوصى بر «مالىە معلوماتى توپلايان شعبە» (Service des études financières) تشكىل ايتمشدر. بو شعبەدە دائما اللى نفرەن آرتق مهندسلىر، استاتىستىقلر، اقتصاد چىلار، حقوقشناسلار و سائرلرى ايشلەمكەدەدر. بو شعبەنكە ايللك خرجى ۶۰۰،۰۰۰ فرانقدان ۷۰۰،۰۰۰ فرانقا قىرددر. تشكىلات جەتتجە بو اداره ۸ شعبەيە بولونمشدر: اونلاردان برىسى آنجاق صنایع مؤسسەلرى حقندە معلومات توپلاير، اوبرى عمومى استاتىستىقانى تدقيق ايدىر، اوچنجىسى — دمير يول و كمى شركتلىرىنى، دوردىنجىسى — فوندلارى، بشىنجىسى — مالىە محاسبەلرىنى والىخ...

بر طرفەن باتق قايتالنىكە كىت — كىدە نفوذىنكە آرتماسى — وياخود (ن. بوخارىن) كە دوغرو اولاراق دىدىكى كىباتق و صنایع قايتالارىنكە بر برىلە بىتشمەسى، اوبرى طرفەندە باتقلاركە، حدەن آرتق بو يومەسى نىجەسندە دوغروداندا «اونىوہ رسال خاصىتلى» بر مؤسسەيە دونمەلرى حاصل اولور. بو ايشى هامودان ياقشى تدقيق ايتمش اولان، (ئەيدەلس) كە بو خصوصداكى تەبىرىنى عىنلە بورادا درج اىتمكى لازم حساب ايدىرىك: «صنایع علاقەلرىنى بوتونلكەدە نظرەن كىچىردىكەدە، صنایع ايچون چالشان مالىە مؤسسەلرىنكە اونىوہ رسال خاصىتلى اولدىغنى كورورىك. باتقلار، آياقلارى آلتىداكى ىرى ايتىرمەمكە ايچون ايشلرىنكە معىن دائىرەلرىندە

و صنايعك معين نوعلرينده اختصاص قازانمايدرلار ديه مطبوعاتدا بعضاً
كورولن ادعالك و باتقك باشقا جور قورولوش شكللرينك عكسنه اولاراق —
ايرى باتقلار صنايع مؤسسەلرى ايله ئوز علاقه لريني (استحصالك هم نوعى،
همده محلى اعتباريله) اولديقجا اطرافلى و جوربه جور ياپماغا مايلدرلر
و بونكلا برابر قايتالك مختلف صنايع نوعلرى و محللرى آراسندا كى
تقسيمنده كورولن و مختلف مؤسسەلر ك تاريخندان آكلاشيلان اويغونسزلغى
آرادان كوتورمكه چالشيرلار. تمايلك برى، صنايع ايله رابطه نى عمومى
بر حادثه حالنا كتيرمكدن و اوبرى ايسه، رابطه نى محكم و تاثيرلى
ايتمكدن عبارتدر. بونلارك هر ايكيسى آلتى ايرى باتقدا بوتونلكه اولما
سادا، لاكن كافى و مساوى بر درجده اجرا ايديلمشدر».

تجارت و صنايع دائره لرى طرفندن باتقلارك «تهروريزمى» حقنده
بعضاً شكايترلر ايشيديلمكده در. بو شكايترلر ايشيديلمه سى، باتقلارك
آشاغيدا كوروله جكى كى «قوماندانلق» ايتديكلرى حالدا، هيچده
تعجب دكلدر. ۱۹۰۱ نجى ايل نويابرينك ۱۹ ندا (بەرلين) ك «د» آديله
آدلانمش باتقلاريندان برى (دورت اك بويوك باتقك آدلارى (د) حرفيله
باشلاير) غرب — شمالى اورتا آلمانيا سه مه نت سينديقاتنا بويله بر مکتوب
كوندرمشدر: «بو آيك ۱۸ نده طرفكزدن فلان غزته ده اعلان ايديلمش
معلوماتدان آكلاشيلير كه، سينديقاتكرك بو آيك ۳۰ نا تعين ايديلمش
عمومى اجلاسندا بزجه قبول اولوناميا جاق بر پارا دكيشيكلكلر حقنده
قرار چيقاريلاجاق ايمش. بونا كوره سينر ك ايمدى يه كى استفاده ايتديكرك
قره ديتى مع التاسف كسمك مجبوريتنده يك... لاكن اكر مذكور اجلاسدا
بزجه قبولى ممكن اولمیان قرارلار چيقاريلمازسا و كله جك زمان ايچون
بو خصوصدا بزه امنيت ويريلرسه، بز سينر يكيدن قره ديت آچماق
مسئله سى حقنده مذاكرات باشلاماغا حاضر لغمزى اظهار ايديريك».

اصلنه باقاندا بورادا كوچوك قايتال ايرى قايتالك سيقنيتيسندان
شكايتلير، آنجاق بورادا «كوچوكلر» سیراسنا بوتون بر سينديقات
دوشمشدر! بويوك و كوچوك قايتالك اسكى مبارزه سى يكيدن بو دفعه

داها بويوك بر انكشاف درجه سنده اولاراق، باشلاماقدادر. بويوك باقلاراك
ميلياردلى مؤسسەلرى تەخنيقا ترقيسنى دە بويەجە ايلرى آپاراجاقلارى دا
آشكاردر؛ بونك ايچون باقلارالنده برچوق واسطه لر واردر كه، كيچميشده
كيلرله بونلار هيچ دە مقايسه ايديله بيلمز لر. باقلار مثلاً، خصوصى
تەخنيق تتبعاتى جمعيتلرى دوزه لدير لر و بونلارك امكندن آشكاردر كه،
آنجاك «دوست» اولان صنايع مؤسسەلرى فايدا كورمكده در لر. «ئەلقترىق
دمير يوللارنى تدقيق جمعيتى»، «فنى تەخنيق تتبعاتى ايچون مركزى
بيورو» و سائرلرى بو جمله دندر.

ايرى بانق رهبرلرينك ئوزلرى بيله كورور لر كه، خلق تصرفاتندا
نه ايسه يكى بر شرطلر ميدانا كلمكده در، لاكن اونلار بو شرطلر قارشى
سندا عاجز در لر.

(ئەيدە لس) يازير: «سوك ايللر مدتندە بويوك باقلاردا، ديرە قتورلق
و نظارت شورالارى عضولكى وظيفە سنده اولان شخصلرك دكيشمە سەنە
دقت ايدنلر، اختيارك كيت— كيدە، بانقك مقصدىنى — صنايعك عمومى
انكشافنا آقتيف بر صورتدە قارشماقدا كورن شخصلرك الە كيچمە سنى—
كورمە مش دكلدر لر. بويوك بانقك اك مهم و ضرورى مقصدىنى بويە لكە
صنايعە مداخلە دە كورن بو شخصلرله سابق ديرە قتورلار آراسندا ايش
اوستندە و بعضاً شخصيت اوستندە ضديت توره مكده در. ايش بوراسندادر
كه، قرە ديت مؤسسەلرى حساب اولنان باقلاراك ايشى، بو باقلار استحصالك
صنايع ايشلرينە مداخلە ايدر كن، ضرره اوغرامير مى؛ قرە ديت ويرمك
ميانچيلغى ايله هيچ بر علاقەسى اولميان اساس پرينسپلر و تامين ايديلمەش
قازانجلار بورادا فدا ايديلمير مى و باقلارى صنايع احوال و شرائطنك
حاكيتنە اولكيندن داها آرتق بر صورتدە تابع ايتمكە بر مجبوريت
ميدانى آچيلمير مى؟ قوجا بانق رهبرلرينك بر چوقى بويە دير، جوانلارك
بر چوقى ايسە، صنايع مسئلەلرينە آقتيف مداخلەنى ضرورى حساب ايدوب
بو ضروريتى عصرىمرك صنايعنى، ايرى باقلارنى و بونلار ايله برابر اك
يكى صنايعى و بانق مؤسسەلرينى ميدانا كتيرمش اولان ضرورت ايله مساوى

ظن ایدیرلر. هر ایکی طرف بر سسله یالکز بوراسناشریکدرلر که، ایری باقلارک یکی فعالیتتیی ایچون نه محکم اساسلار، نه ده معین مقصدلر واردر». اسکی قاپیتالیزم عمرینی بیتیردی. یکی قاپیتالیزم ایسه، باشقا بر وضعیتیه کیچمکده در. انحصاری آزاده رقابت ایله «باریشدیرماق» ایچون «محکم اساسلار و معین مقصدلر» تاپماق، معلومدر که، امیدسز بر ایشدر. عملیاتچیلارک سویله دیکلری، (شولتسه — که وهرنیتس)، (لیفمان) و بونلار کبی «متشکل» قاپیتالیزمک مدافع اولان و اونک کوزه للکلرینی چینوونیکجه سنه مدح ایدن «نظریاتچیلارک» چاغیردیغی بایاتیلارا هیچ ده بکره میر.

بویوک باقلارک تماماً «یکی فعالیتته» کیچمه سی هانکی بر معین وقته منسوبدر سؤالی کبی مهم بر سؤاله بز (ئیده لس) ده حقیقتاً دوغرو بر جواب تاپیریق:

«مرکزیت و عدم مرکزیت اصولی ایله تشکیل ایدیلمش بویوک باقلاری حائر اولان یکی خاصیتلی، یکی شکللی، یکی اورغانلی صنایع مؤسسهلری آراسندا کی رابطه لرك، کوزه چارپاجاق بر خلق تصرفاتی حادثه سی سیاقندا باشلانماق تاریخی ۱۸۹۰ نجی ایللردن قاباق اولماما لیدر؛ معین بر معنادا بو باشلانغج تاریخی ۱۸۹۷ نجی ایلدن بیله کوتورمک اولور. باقلارک صنایع سیاستی و ملاحظهلری خاطره سی ایچون ایلك دفعه اولاراق «عدم مرکزیت» اصولندا یکی تشکیلات فورماسنی باشلایان مؤسسهلرك «قاووشماسی» دا بو تاریخدان باشلایر. بو باشلانغج تاریخی، فرض ایده ك، داهادا ایلری یه کوتورمک اولور، چونکه هم صنایعه ده و هم ده بانق ایشنده تمرکز ایشلرینی یالکز ۱۹۰۰ نجی ایلك بحرانی سوک درجه ده سرعتلندیرمش و محکم لندیرمشدی و ایلك دفعه اولاراق، صنایع ایله مناسباتی ایری باقلار انحصارینا دوندرمش و بو مناسباتا دها آرتق سیقلق و قاتیلق ویرمشدی».

۲۰ نجی عصر — بویله لکه اسکی قاپیتالیزمدن یکی یه و عموماً قاپیتال حاکمیتندن مالیه قاپیتال حاکمیتنه بر دونوش دوری در.

۳. مالیه قاپیتالی و مالیه اولیغارشیسی

(هیلفهردینغ) یازیر: «صنایع قاپیتالنک کیت— کیده آرتماقدا اولان حصهسی، بو قاپیتالی ایشلهدن صنایعچیلره مخصوص دکلدر. بو قاپیتالی ایشلهتمک حقنه اونلار یالکز باقلار واسطهسیله مالک اولورلار و بو قاپیتالک صاحبیده باقلارددر. اوبری طرفدن باقلاردا قاپیتاللارینک کیت— کیده آرتماقدا اولان قسمنی صنایعه ویروب اورادا محکمشدیرمک مجبوریتنده درلر. بو سببه باتق، کیتدیگجه داها آرتق صنایع قاپیتالیستی اولماقداددر. بویله بر باتق قاپیتالنی — یعنی پارا شکلنده اولان قاپیتالنی— و بویله لکله دوغرونداندا صنایع قاپیتالنادونمش قاپیتالی من مالیه قاپیتالی آدلاندیریرام.» «مالیه قاپیتالی — باقلارک اختیاریندا اولان و صنایعچیلر طرفندن ایشله دیلن قاپیتاللا دیلیر».

بو تعریف بوتون دکلدر، چونکه اوندا اک مهم نقطه لردن بریسی کوستریلمه مشدر؛ او نقطه ده بودر: استحصال و قاپیتال تمرکزی اویله بر بویوک درجه ده آرتمش که، بو تمرکز انحصاراً چاتماقداددر و چاتمشدر. لاکن (هیلفهردینغ) ک بوتون افاده سنده عموماً و یوقاریداکی تعریفی اقتباس ایدیلمش فصلدن قابقکی ایکی فصلک افاده سنده خصوصاً قاپیتال لیست انحصارلارینک رولنا بویوک بر اهمیت ویریلمشدر. استحصال تمرکزی و بوندان حاصل اولان انحصارلار، باقلار ایله صنایعک بیتیشمهسی — مالیه قاپیتالنک میدانا کلمک تاریخنی و بونک مضموننی کوستریر.

ایمدی بز، امتعه استحصالنک و خصوصی مالکیتک عمومی محیطی ایچریسنده، قاپیتال لیست انحصارلار «آغالغنک» لابدابر مالیه اولیغارشیسی حاکمیتنه دونمه سنی تصویره کیچمه لی یک. بونی دادیمه لی یک که، (ریسه ر، شولتسه — کهوره نیتس، لیفمان) و سائر بونلار کبی آلمانیا — (آلمانیا یالکز دکلدر) — بورژوازی عالم لری باشندان باشا ایمپه ریالیزمک و مالیه قاپیتالنک مدافع لریدر. اونلار، اولیغارشی تشکلی «میخانیکاسنک» و

اونىڭ اسلوبلارنىڭ، اونىڭ «حلال» و «حرام» مداخللىرى مىقدارىنىڭ، پارلمان ايله رابطة لىرىنىڭ و سائره و سائره لىرىك اوستىنى آچماز، بلكه عكسەنە اولاراق پردە لىەر و رىنكلىەر لىر. اولار، «جان سىقان مىسئە لىردن» غلىظ و مبهم عبارە لىر ايله، بانق دىرە قنورلارنى «ئوز مىسئولتلىرىنى دوشونمىكە» دعوتلىر ايله، پروسىا مامورلارنىڭ ئوز «وظىفە لىرىنى دوشونمە لىرىنى» مدح ايله، «نظارت» و «تنظىمات» حقندە هىچدە اهمىتى اولمىيان قانون لايىحە لىرىنىڭ تفصىلاتنى جدا مذاكرە اىتمىكە و پروفەسسور (لىفمان) ك آشاغىدا كوستردىكىمىز سطرلردە كى «علمى تعريف» كىبى نظرىيات اويونبازلقلارى ايله باشلارنى قورويورلار: «... تجارت بر صنعت فعالىتىدر كە، وظىفەسى نعمتلىرى توپلاماق، محافظە اىتمىك و ... سرانجامنا تاپشیرماقدر». بوندان حاصل اولان بودر كە، كویا مبادلەنىڭ هله نە اولدىغىنى بىلمەين ابتدائى بشرىتدە تجارت اولوب، سوسىالىست جمعىتندە دە اولاجاقدىر!

لاكن مالیه قاپىتالنىڭ مدەش حا كىمىتنە دائر مدەش واقەلر او قدر كوزە چارپىر كە، بوتون قاپىتالىست مملكتلردە، هم آمەرىقادا، هم فرانسادا و هم دە آلمانىادا كىبى بر ادبىيات مىدانا چىقمىشدر. بو ادبىيات بورژوازىيا نقتە نظرىندە اولسادا، مالیه اولىغارشىسنىڭ تقربىاً كىرچكىلى بر تصورىنى اورتايا قويور و اونى مەشچانجاسنا اولسادا تنقىد اىدىر...

يوقارىدا، حقندە بر نىچە سوز دىمىش اولدىغىمىز «اشتراك» سىستەمنى اك باشدا قويمالىدر. باقاق ايشىڭ ماهىتىنى آلمان اقتصادچىسى (هەيمان) نە سىياق تعريف اىدىر:

«رەبەر، اساس شىركتى (حرفياً: «آنا شىركتى») تفتىش اىدىر؛ بو شىركت ايسە ئوز نوبەسندە ئوزىندىن آسىلى اولان شىركتلىك اوستىندە حا كىمىت اىدىر («قىز شىركتلىر»); بو آخر كىلاردا — «نوبە شىركتلىرى» قونترول اىدىر والىخ...»

بو صورتلە چوقدا بويوك اولمىيان بر قاپىتالا مالك اولماقلا، استحصالنىڭ بويوك دائرە لىرىنە تاثير كوسترمىك مىمكندر. دوغروداندا كىر قاپىتالنىڭ يارىسنا مالك اولماق آقسىونەرلر جمعىتلىرىنى تفتىش اىتمىكە اىختىيار وىررسە،

رھبرك النده بر ميليون اولديقدا «نوه شركتلكر»ك ۸ ميليونلق قاپيتالنى تفتيش ايتمكه حقلى سايلماليدر. اكر بو «شبكة»نك ايلريسى ده ئورولرسه، ۱ ميليون — ۱۶ ميليونى، ۳۲ نى ... والىخ ميليونلارى تفتيش ايتمكه امكان آلار.

آقسىونەرلر جمعيتىنك ايشلرينى بوتونلكده اداره ايتمك ايچون آقسىالارك يالكز ۴۰ فائىنهده مالك اولماق كافيدر، چونكه پراكنده و كوچوك آقسىونەرلر بر چوقنك عمومى اجلاسدا و سائرهده اشتراك ايدە بيلمەدىكى بو ايشده بويوك آقسىونەرلر نىفوزىنى داھادا آرتيرير. آقسىالارا بيه لنمك ايشنك ده موقراتلاشديريلماسندا، بورژوازىا سفسطه چيلرى و اوپورتونىستلر «سوسىيالده موقراتلاردا»، قاپيتالى ده موقراتلاشدير ماق ايچون وخردا استحصالك رولى و اھمىيتنى آرتيرماق ايچون بر واسطه سايرلارسادا، لاكن بويە دكلدر؛ چونكه بو، ماليە اوليغارشيسنك قوہسنى آرتيرماق ايچون بر واسطه در، بونكلا كوچوك استحصالك رول و اھمىيتى ھيچده قوت قازانا بيلمز. بونا كوزەدر كه، قاپيتالىستلك جھتتجه داھا ايلرى كىتمش، داھا قوجا و داھا «تجربەلى» اولان مملكلكر قانوللارى، خردا آقسىالارك براقىلماسنا اذن ويريرلر. آلمانىا قانوللارى مين مارقادان اكسيك قيمتلى آقسىالارك براقىلماسنا اذن ويرمير و آلمانىانك ماليە ماغناتلارى بر فونتستەرلنغلى آقسىا براقماغا يول ويرن انكلتريە حسرتلە باقماقدادرلار (بر فونتستەرلنغ = ۲۰ مارقايا، بوايسە ۱۰ امناتا برابر در). آلمانىانك صنايع و «ماليە قرالار» يندان سايبلان (سيمەنس) ۱۹۰۰ نجى ايلده رەيخستاغدا ديمشدى كە: «بر فونتلقي آقسىالار انكلتريە ايمپەريە ليزمنك اساسيدر». ايمپەرياليزمك نەدن عبارت اولماسنى «مارقسيزم نقتە نظرينجە» بو تاجر عجبى بر روس محرريندن داھا ياقشى آكلامشدر؛ بو محرر ايسە، روسيە مارقسيزمنك اساس قويانى حساب اولناراق، بويە كمان ايتمكده در كه، كويا ايمپەرياليزم آوروپا ملتيريندن يالكز برينە مخصوص بر پس خاصيتدن عبارتدر.

لاكن «اشتراك اصولى» انحصارچيلارك رياستنى آرتيرماقدان باشقا،

هر جور چير كين و خلوت فريلداقلارك جزاسزجاسنا چهوريلمهسنه و جماعتى غارت ايتمهكدهه يول ويرير، چونكه «آنا شر كترلر» ك رهبرلرى رسماً و قانوناً، «قىز شر كترلر» ك ايشلرينه مسؤل حساب اولونمازلار. بو «قىز—شر كترلر» ينه كلنجه، بونلاردا «مستقل» سايلير و اونلارك واسطه سيله هر شئى «ايله مك» ممكندر. آلمانيا «بانق» مجموعهنى ۱۹۱۴ نجى ايل مائس كتاپچاسندان آلمش بر مثال: (قاسسه لده) كى «يايلى پولاد آقسىو نهر شر كتى» بر نيچه ايل بوندان قاباق آلمانىنك اى مداخلى مؤسسه لرندن برى حساب اولنوردى. بو مؤسسه نك فنا بر اصول ايله اداره ايديلمهسى ايشى بر يره يتيردى كه، بونك قازانج حصهسى (ديويده ندى) ۱۵ فائض دان هيچه اندى. سو كرا معلوم اولدى كه اداره هيئتى آقسىو نهرلردن خبرسز نيچه يوزمين مارقالق نومينال قايتالى اولان «قىز شر كتلدن» بريسنه («هاسسىيا») يا آلتى مليون مارقا بورج ويرمشدر. «آنا—شر كت» ك آقسىو نهر قايتالندان تخميناً اوچ قات آرتق اولان بو بورج حقنده شر كتك بالانسدا بر اشاره بيله اولسون كوستريلمه مشدى؛ حقوقجا بويله برسكوت تماميله قانونى اولاراق، تام ايكي ايل دوام ايدى بيليردى، چونكه تجارت قانونلارينك بر نقطهسى بيله بونكلا پوزولميردى. مسؤل مامور صفتيله بو يالانچى بالانسى امضا ايدن نظارت شوراسنك صدرى ايستر او زمان و ايستره ايمدى (قاسسه ل) تجارت پالاتاسنك صدرى يرينى دوتماقدادر. آقسىو نهرلر ايسه «هاسسىيا» شر كتنه ويريلمش بو بورج حقنده بر چوق مدتدن سو كرا معلومات آلديلار، يعنى بويله بر بورج ويريلمش اولديغنى او وقت بيلديلر كه، بو بورج بر «ياكلشاق» ديبه اعلان ايديلمشدى، (بو سوزى مؤلف ديرناق آراسنا آلمالى ايدى) ... و «يايلى پولاد» آقسىيالارى ايشدن خبردار اولانلار طرفندن اوجوزجاسنا ساتيلماغا باشلاديقدا، تقريباً يوز فائض آشاغى دوشدى.

... «بو واقعه ده مثالى كوردىكمز بالانس جانبازلغى آقسىو نهر شر كترلرينده بر عادت حكمنى آلمشدر؛ آقسىو نهر شر كترلرى اداره لرينك؛ خصوصى مؤسسه صاحبلىرىن دن داها رغبتلى بر صورتده ريسقلى

معامله لره کیریشمه سنی همان بو کیفیت بزه آکلادیر. بالانس ترتیبنده کی یکی اصولار بو اداره لره و اونلارک ریسقلی ایشلره کیریشن عضولرینه بویله ایشلره کیریشمک ایچون بر چوق قولایلق ویریر؛ بو قولایلق ایسه — بویله بالانسار واسطه سیله ایشک حقیقتی اورتاباب آقسیونه ردن کیزلتمک و تجربه نتیجه ویرمه دیکی حالدا آقسیالاری ئوزوقتنده ساتماق واسطه سیله مسؤلیتی بیله ئوز اوزریندن کوتورمکدن عبارتدر؛ حالبوکه، خصوصی مؤسسه صاحبی دوتدیغی ایشلرده ئوزی جواب ویرمک مجبوریتنده در ...

«بر چوق آقسیونه ر شرکتلرینک بالانساری اورتا عصرلرده ایشله نیلن مشهور (پالیمپسه ستلره) بکزه یرکه، اونک اوزرینده اولجه یازیلیمش شیئی اوقوماق ایچون، اوستده یازیلیمش سطرلری سیلمک و بونلارک آلتندان چیقان یازیلاری اوقوماق لازم کلیردی.» *

«بالانساری ئورتولی ایتمک ایچون اک ساده جه و بو ساده لکی ایچون ده اک آرتق ایشله نن اصول — «قیز — شرکتلر» ی تاسیس ایتمکله ویخود بونلاری بر بریله برلشدیرمک واسطه سیله واحد مؤسسه لری بر نیچه حصه یه بولمکدن عبارتدر. جوربه جور مقصدلر — هم قانونی، هم ده غیر قانونی — نقطه نظرندن بو سیستمک فایدالاری او قدر آچیقدرکه، ایمدیکی حالدا بو سیستمی قبول ایتمه مش اولان بویوک شرکتلردو غروداندا چوق آز تاپیلا بیلر.»

مؤلف دییرکه، بو سیستمی کهنیش بر دائره ده تطبیق ایدن مهم انحصار شرکتلریندن اک مشهوری «عموم نه لقتریق قومپانیاسی» در. (A. E. G.) بو خصوصدا آشاغیدا دانشا جاغز). ۱۹۱۲ نجی ایلده بو شرکتی ۲۰۰ — ۱۷۵ شرکتلر اوزرینده آغالق ایدن و بوتونلکده میلیارد یاریم مارقالق بر قاپیتالی اداره ایدن ظن ایدیرلردی.

قاپیتالیزمی مدافعه ایتمک و پرده له مک کبی بر حسن نیته مالک اولان — پروفه سسورلار و مامورلار طرفندن خلقک دقتنی اشغال ایتمک ایچون اویدوریلیمش بوتون قونتروللار، بالانسار اعلانی، اونلارک شه مالارینی

* پالیمپسه ست — اصل یازیسی سیلینوب ادستندن باشقا یازیلار یازیلان په رغا ه نتره دیلیر.

قايرماق، نظارت تاسیسی و سائر قایدالار کبی شیلرک بورادا هیچ بر اهمیتی اولایلمز، چونکه خصوصی مالکیت مقدسدر و آقسیالاری ساتماق، آلماق، دکیشمک و کیر و قویماق کبی ایشلری هیچ کسه قدغن ایتمک اولماز. روسیه نڭ بویوک بائقلاریندا «اشتراک» سیسته می نه درجهیه وارمش اولدیغنی ۱۵ ایل «روسیه — چین بانقی» ماموریتنده اولمش و ۱۹۱۴ نجی ایل مایسدا «بویوک بائقلار و عموم دنیا بازاری» کبی بر آزاویغونسز سرلو حه لی بر کتاب براقمش اولان (ی. آغاد) ک ویردیکی معلوماتدان یلمک ممکندر. مؤلف روسیه نڭ بویوک بائقلارینی ایکی اساس غروپا آیریر: (آ) «اشتراک سیسته می» ایله ایشله یلر؛ (ب) «مستقل اولانلار». لاکن «مستقل» سوزینی مؤلف بورادا اجنبی بائقلاردان آسیلی اولماق معناسندا ایشله دیر. برنجی غروپی مؤلف اوچ یاریم غروپا بولور: ۱) آلمانیا اشتراک، ۲) انکلتره اشتراک و ۳) فرانسوا اشتراک — و بولکوسنده بویوک اجنبی بائقلارینڭ «اشتراک» و نفوذینی ملیت اعتباریله نظره آلیر. بانق قاپیتالارینی مؤلف «محصوللی» یرلشدیریلمشلره (تجارت و صنایعه قویولمشلارا) و «اسپه قویاسیالی» (احتکارلی) یرلشدیریلمشلره، یعنی بیرژا و مالیه معاملاتنا قویولمشلارا بولور؛ و بونکلا برابر ئوزینه مخصوص خردا بورژوازیا — ره فورمیست نقطه نظریله قاپیتالیزم اصولندا کی یرلشدیرمه لرک برنجی شکلنی ایکنجیدن آیرماغی و یا ایکنجینی قالدیرماغی ممکن حساب ایدیر. مؤلفڭ معلوماتندان:

بائقلارک آقتیفی (۱۹۱۳ نجی ایل اوقتیابر — نویابر حساباتی اوزره)
میلیون مناتلار ایله

یرلشدیریلمش قاپیتاللار:			روسیه بائقلارینڭ غروپلاری
محصوللی	احتکارلی	یگونی	
۴۱۳,۷	۸۵۹,۱	۱۲۷۲,۸	۱) بانق: سیبری یا تجارت بانقی؛ روسیه بانقی؛ بین الخلق بانق؛ دیسقوتو بانقی
۲۳۹,۳	۱۶۹,۱	۴۰۸,۴	۲) بانق: تجارت — صنایع بانقی و روسیه — انکلتره بانقی
۷۱۱,۸	۶۶۱,۲	۱۲۷۲,۰	۳) بانق: روسیه — آسیا بانقی؛ پتروغراد خصوصی بانقی؛ آزوف — دون بانقی؛ اونیون بانقی، روسیه — فرانسوا تجارت بانقی
۱۲۶۴,۸	۱۶۸۹,۴	۲۰۵۴,۲	(۱۱) بانق) یگونی

ب) ۸ بانق: موسقوا تاجرلر بانقى؛ وولغا - قاما بانقى؛
يونكەر و قومپاناسى؛ پتروغراد تجارت بانقى، (سابق
واولبەرغ)؛ موسقوا بانقى (سابق رابوشينسكى)؛ موسقوا
ديسقونتو بانقى؛ موسقوا تجارت بانقى و موسقوا خصوصى
بانقى

۱۹۵,۳	۳۹۱,۱	۵۰۳,۲
۳۹۴۹,۵	۲۰۸۰,۵	۱۸۶۹,۰	(۱۹ بانق) يکونى

بو معلوماتدان كورونور كه، بويوك باقلارك «ايشلهين» قاپيتالنى
تشكيل ايدن تقريباً ۴ ميليارد مناتك دورته اوچدن آرتق بر قسمى، ۳
مليارددان آرتقى اجنبى باقلارينا نسبتاً «قىز-شركتلى» حساب اولنان
باقلارك پايىنا و برنجى نوبهده پاریس (مشهور بانق اوچلكى: «پاریس
اتفاقى»؛ (پاریس) و هوللاند بانقى؛ (Société Générale) و (بەرلین)
(خصوصاً آلمان بانقى و ديسقونتو جمعيتى) باقلارى پايىنا دوشور. روسيه نك
ايكى اك بويوك بانقى، «آلمان قاپيتالنىك $\frac{۲}{۴}$ ي ايله ايشليه رك»، ۱۹۰۶ نجى
ايلدن ۱۹۱۲ نجى ايله قدر ئوز قاپيتالارنى ۴۴ مليون مناتدان ۹۸
مليون مناتا و احتياطلارنى ۱۵ دن ۳۹ مليون مناتا قالدیردیلار. بو باقلار
«روسيه» («خارجى تجارت ايچون روسيه بانقى») و «بين الخلق» («پترو
غراد بين الخلق تجارت بانقى») باقلاردان عبارت ايدیلر. برنجى بانق
(بەرلین) ده كى «آلمانيا بانقى» «قونسهرننه» و ايكنجى ايسه (بەرلین)
«ديسقونتو جمعيتى»، «قونسهرننه» متعلقدر.

مرحمتلى (آغاد)، آقسىلارك چوق قسمى (بەرلین) باقلارينىك
الينده اولديغندان روسيه آقسىونهرلرينىك قوه سز قالدیغندان چوق تشويشه
دوشور، معلومدر كه، قازانجلارك قايماغنى قاپيتالى اخراج ايدن ير، مثلا
(بەرلین) كى «آلمانيا بانقى» سيبيرياتجارت بانقنىك آقسىلارنى (بەرلین) ده
بر ايل پورتفهل ايچينده ساقلادىقدان سو كرا يوزه يوز دوقسان اوچ قورس
ايله، يعنى تخميناً ايكى قات قيمته ساتوب ۶ مليون مناتا قدر «قازانج
آلمشدى». بو قازانجا (هيلفهردينغ) «تاسيسات قازانجى» ديمشدى.

(پتروغراد) بويوك باقلارينىك «قوه» سنى مؤلف ۸،۲۳۵ مليون يعنى
تخميناً ۸۴۴ ميليارد تعيين ايدير و بونكلا ييله اجنبى باقلارك اشتراكى،
داها دوغروسى اونلارك آغالغى بوييله بولور. فرانس باقلارى—۵۵ فائض؛

انكتره — ۱۰ فائض؛ آلمانیا — ۳۵ فائض. بو ۸،۲۳۵ میلیونق پارادان
۳،۶۸۷ میلیونی یعنی ۴۰ فائضدن آرتغی، مؤلفك حسایله، (پروداوغول)،
(پرودامهتا)؛ نفت، مهتالورژی و سهمەنت سیندیقاتلارینا دوشور. بونا كوره
قاپیتالیست انحصاری ایله علاقهلی اولاراق، باتق و صنایع قاپیتاللارینگ
قاووشماسی روسیهده ایلرییه بویوك آدیملار آتمشدر.

مالیه قاپیتالی بر — نیچه شخصك الیرینده توپلانیمش اولوب، فعلا
انحصارا مالك اولدیغی حالدا تاسیساتچیلقدان، فوند كاغذلاری براقمادان،
دولت استقراضندان و سائرەدن كیتدیكجه چوقجا قازانجلار آلماقلا برابر
مالیه اولیغارشینك وضعیتنی محكمشدیرمكده و بوتون جمعیتی انحصار
چیلارا تابع ایتدیرمكده. آمهریقا ترهستلرینگ «آغالغی» كوسترن
سایسز مثاللاردان برینی (هیلفهردینگ)ك سویله دیکنه استناد ایدەرك
سویلیهك:

۱۸۸۷ نجی ایلده (هاومەیهه) $\frac{1}{6}$ میلیون دوللارلق شریکلی
قاپیتاللا مالك اولان اون بش كوچوك قومپانیالارك قاووشماسی واسطه سیله
بر شکر ترهستی تاسیس ایتدی. ترهستك قاپیتالی ایسه — آمهریقالیلار
تعیرینجه — «سو قاتلدیقدان» سو گرا اللی میلیون دوللار تعین ایدیلمشدی.
همان آمهریقادا پولاد ترهستی دمیر جوهرلی یرلرک ممكن اولدیقجا چوق
قسمنی آماغا باشلیاراق كلهجك انحصار قازانجلارینی حسابا آلدیغی کبی
«حددن آرتق قاپیتاللاشدیرماقدا» ئوز كلهجك انحصار قازانجلارینی
قابقجادان حسابا آلیردی. دوغرودان دا شکر ترهستی انحصار قیمتلری
تعین ایدەرك، او یله بویوك قازانجلار آلدی که، یدی قات «سو قاتیلیمش»
بر قاپیتاللا ۱۰ فائض دیویدەنت ویرمکه یعنی ترهستك تاسیسندە قویولمش
قاپیتاللا ۷۰ فائض قزانج ویرمکه قادر اولدی؛ ۱۹۰۹ نجی ایلده
ترهستك قاپیتاللی ۹۰ میلیون دوللار اولدی. بویله لكه ۲۲ ایل مدتندە
قاپیتال اون قات و بلکه داها آرتق آرمش اولدی.

فرانسادا «مالیه اولیغارشینی» ئوزحا کمیت (فرانسادا مالیه اولیغارشینی
علیهنه) (لنریس)ك ۱۹۰۸ نجی ایلده بشنجی دفعه چاپدان چیقمش مشهور

كتانىڭ آيدىر) شىكلىنى بر آز دكىشمشدر. اك بويوك دورت باتق قىمتلى
 كاغذ چىقارماقدا نىسبتلى انحصار دكل، «مطلق بر انحصارا» مالكدرلر.
 ايشده ايسه، بو «بويوك بائقلا تره ستى» در. انحصارلاردا ئەمىسسىيالاردان
 انحصار قازانجلارى تامىن ايدىر. استقراض زمانى عادتاً بورج آلان مملكت
 پارانىڭ آنجاق ۹۰ فائىزنى آلا يىلر، قالان ۱۰ فائىز بائقلا و سائر
 ميانچىلار نىسب اولور. بائقلا ك قازانجى: ۴۰۰ مىليون فراتقلى روسيه —
 چىن استقراضدان ۸ فائىز؛ ۸۰۰ مىليونلى روسيه استقراضدان (۱۹۰۴ دە)
 ۱۰ فائىز؛ (۱۹۰۴ دە) $\frac{1}{4}$ ۶۲ مىليونلى مراکش استقراضدان $\frac{2}{4}$ ۱۸
 فائىز براب اولمشدى. انكشافنى كوچوك سلمچى قاپىتالدىن باشلايان
 قاپىتالىزم، تكاملنى مدەش سلمچى قاپىتالى ايله تاماملماقدادر. (لىزىس)
 دىر كه «فرانسولار — آوروپانىڭ سلمچىلردىر». اقتصاد حياتنىڭ بوتون
 شرطلىرى قاپىتالىزمك بويە دكىشمەسى نتيجه سنده درين بر دكىشىكلكه
 اوغرامشدر. اهانىڭ، صناعتك، تجارتك، دكر تقياتنىڭ دورغونلغندا
 «مملكت سلمچىلكدن وارلانا يىلر». اللى نفر آدم ۸ مىليون فراتقلى
 قاپىتال ايله ۱۴ بائقدا ايكى مىلياردى اداره ايدە يىلر. آرتق تانىمش اولديغىز
 «اشراك سىستەمى» دە بو نتيجه لرى ويرمكده در؛ بويوك بائقلاردان برىسى
 «Société Générale» «قىز شركتى» اولان «مصرده شكر زاوود
 لارى» نىڭ ۶۴،۰۰۰ اوبلىغاسياسنى چىقارير. چىقارش قورسى — ۱۵۰ فائىز
 قرار ويرىلير، يعنى باتق هر بر مناتدان ۵۰ قىك قازانج آلير. بو شركتنىڭ
 قازانجلارى (ديويدە تىلرى) يالانچى واصلسىز اولديغى يىلىندى، «خلق» دە
 ۹۰ دان ۱۰۰ مىليون قدر فراتق ايتيردى؛ «Société Générale»
 شركتى ديره قتورلاريندان برىسى «مصر شكر زاوودلارى» اداره سى عضو
 لریندن ايدى. بويە اولديقدا مؤلفك بو آشاغىداكى نتيجه يە كنىمەسى
 هيچ دە تعجب اولماسىن كرك: «فرانسا جمهوريتى مالیه مونارخياسيدر؛
 بورادا مالیه اوليغارشيسى تام معناسيله حكمرمادر؛ بو اوليغارشى هم مطبو
 عاتى، هم دە حكومتى نوز رياستى آلتنا آلمشدر».
 مالیه قاپىتالنىڭ باش معاملە لریندن برى حساب اولنان قىمتلى كاغذ

ایشی، یوکسک درجه ده قازانجلی اولدیغندان، مالیه اولیغارشینسنگ انکشاف و محکمکنده چوق بویوک بر رول اوینا ماقدادر. آلمانیا مجموعہسی «بانق» دیر که: «اجنبی استقراضی براقلیر کن میانچیلارک آلدیغی قازانجلار قدر بویوک قازانجلی بر ایش مملکت ایچریسنده یوقدر».

«بانق معاملہ لری آراسندا ئەمیسسیا ایشی قدر بویوک قازانج ویرن بر ایش یوقدر». «آلمان اقتصادچیسى» ننگ معلوماتنا کوره، صنایع مؤسسہ لری فوندى براقماق ایشی اورتا حساب ایله ایلده بو قدر قازانج ویرمشدی:

ایللر:

۳۸,۶%	—	۱۸۹۵
۳۶,۱%	—	۱۸۹۶
۶۶,۷%	—	۱۸۹۷
۶۷,۷%	—	۱۸۹۸
۶۶,۹%	—	۱۸۹۹
۵۵,۲%	—	۱۹۰۰

«۱۸۹۱ نجی ایلدن ۱۹۰۰ نجی ایله دک، یعنی اون ایل مدتده، آلمان صنایع فوندلاری براقیشندا بر میلیارددان آرتق پارا قازانیلمشدی».

اگر صنایع یوکسکلکی زمانی مالیه قاپیتالنگ قازانجی بو درجه ده بویوک کدرسه ده، دوشکونلک زمانی کوچوک وضعیف مؤسسہ لرپوچ اولماقدادر؛ بویوک بانقلار ایسه اوجوزجاسنا اونلاری آلماقدا و یاخود «ساغلاملاشدیر ماقد» و «یکیدن تشکیل ایتمکده» «اشتراک» ایدیر لر. زیانلی مؤسسہ لری «ساغلاملاشدیر یلماسندا» آقسونہر قاپیتال آشاغی دوشور، یعنی قازانج اک آز قاپیتال بولونوب، کله جکده ده اوننگ اوزرینده حساب ایدیلیر؛ و یاخود قازانج آلمادیغی حالدا یکی قاپیتال جلب ایدیلوب اسکی و آز قازانجلی قاپیتال قاریشدیریلیر و آنجاق بوندان سوکرا کفایت قدرده قازانج ویرمکه باشلایر. (هیلفهردینغ) علاوه ایدیر که: یرى کلمشکن، دیمک لازمدر که، بو ساغلاملاشدیرماغنگ و یکیدن تشکیل ایتمکک بانقلار ایچون یکی طرفلی اهمیتی واردر: اولاً بوننگ ئوزی قازانجلی بر معاملہ در، ایکنجی ده، احتیاجلی شرکتلری ئوزلرینه تابع ایتمک ایچون بو بر کیره وه در.

بونا بر مثال: (دورتموند) داکی «اونیئون» آدلی داغ صنایعی آقسیونەر شرکتی ۱۸۷۲ نجی ایله تاسیس ایدیلمشدی. و ۴۰ میلیون مارقایا یاقین بر مقداردا آقسیالی قاپیتال براقمشدی. اولنجی ایله بونک دیویده تی ۱۲ فائز اولونجا قورس ۱۷۰ فائزه قدر قالقدی. مالیه قاپیتالی ۲۸ میلیونلق «آزاجیق» بر قازانج کوتورمکله قایماغنی یغدی. بو شرکت تاسیسنده ئوز قاپیتالی راحتجه سنه ۳۰۰ میلیون مارقایا قالقیزمش اولان بویوک آلمانیا باتقی («دیسقوتتوجمعیتی») بویوک بر رول اوینادی. سوگرا «اونیئون» ک دیویده تی هیچه اندی. آقسیونەرلر قاپیتالدان بوتون بوتونه محروم اولماق ایچون، اونک بر قسمندن ال چکیرلر و تکرار «ساغلام لاشدیرما» لار نتیجه سنده «اونیئون» شرکتی دفتریندن ۳۰ ایل مدتنده ۷۳ میلیون مارقادان آرتق بر مبلغ یوق اولور. «ایمدیکی حالدا بو شرکتک ایلك آقسیونەرلرینک النده ئوز آقسیالارینک نومینال ده کهریندن بشجه فائز قالمشدر؛ باتقلار ایسه هر «ساغلاملاشدیرمادان» «قازانج» کوتورور دیلر».

مالیه قاپیتالنک چوق قازانجلی معامله لریندن بریسی ده سرعتله آرتان بویوک شهرلر اطرافندا کی یرلر (توپراقلار) ایله احتکار ایتمکدر. باتق انحصاری بورادا یوللار انحصاریله قاووشماقدادر، چونکه توپراق قیمتنک آرتماسی و اونلاری حصه لره بولوبده قازانج ایله ساتماق امکانی هر شیئن چوق بو توپراقلار ایله شهر مرکزی آراسندا کی یاقشی یوللارک موجود اولوب اولمادیغندان آسیلیدر. بو پوللار ایسه اشتراک سیستمی ایله علاقه لی و دیره قتورلار وظیفه سنی همان باتقلار ایله بولمک مجبوریتنده اولان بویوک شرکتلر النده در. نتیجه ده، مخصوصاً توپراق آلوب، ساتماق و کیرو قویماق معامله سنی تدقیق ایتمش آلمان یازیچیلاریندان «باتق» مجموعه سی محرری (ل، ئەشوه غه) نک «باتاقلق» دیدیکی بر شیئی حاصل اولورکه، اودا بونلاردان عبارتدر: عمارت تیکمکه بلدییه اداره سندن ویریلن اجازه لردن و منطقه لردن معلومات آلماق ایچون (بهرلین) پولیسنی و اداره لرینی الده ساقلاماق قصدیله اونلار ایله فریلقه قیلق معامله لری

ایدیلیر؛ یالانچی انشاآت فیرمالاریندان هیچ بر شئی آلا بیلمه دیکلریندن کوچوک تصرفاتچیلار و ایشچیلر افلاس حالنا کلیرلر؛ شهره یاقین توپراقلار تجارتنده قیزغین احتکار اولور. انشاآت فیرمالاری افلاسا اوغرایرلار، بویله که اک بویوک و اک معتبر اولان «آلمانیا بائقی» (Deutsche Bank) کبی بر بانقک کومکی ایله ۱۰۰ میلیون مارقا قاپمش (بو سوائو — و قنائوئهر) آدلی (بهرلین) فیرماسی افلاسا اوغرادی؛ «آلمانیا بائقی» ایسه بو ایشده «اشتراک سیسته می» ایله، یعنی کیزلین و پرده دالندا حرکت ایتدیکندن، یالکز ۱۲ میلیون مارقا ایتیرمکله تهله کهدن قورتولا بیلدی.

آوروپا پروفهسسورلاری و حسن نیتلی بورژوالاری ایکی یوزلی جهسنه شکایت ایتدیکلری «آمریکا عادتلی» مالیه قاپیتالی دورینده تام معناسیله بوتون مملکتلرک بویوک شهرلرینه کیچوب، بو شهرلرک عادتلی تشکیل ایتمکده در. ۱۹۱۴ نجی ایلک اوللرینده (بهرلین) ده بر «ترانسپورت ترهستی» تشکیل ایدیله جکی، یعنی: شهر ته لقتریق دمیر یولی، تراموای جمعیتی و اومنیبوس جمعیتی کبی اوچ ترانسپورت مؤسسهرلرینک «منافعی برلشه جکی» حقنده دانشیق واردی. بو خصوصدا «بانق» مجموعه سی یازمشدی: «بویله بر فکر موجود اولدیغنی بز، اومنیبوس جمعیتی آقسیا لارینک چوقی باشقا ایکی ترانسپورت جمعیتلرینک انه کیچدیکی بللی اولان زماندان بهری بیلیریک. تقلیات ایشنی بر سایاقلی یولنا قویماقلا بر پارا نعمتلره نایل اولوب دا آخردا بونک بر حصه سنی جماعته ویرمک فکرینی کودن شخصلره تامامیله اینانماق لازمدر. لاکن مسئله نی چتینلشدیرن بوراسیدر که، بو تشکیل اولنا جاق ترانسپورت ترهستنک دالندا بائقلار دورمشدر و اکر بو بائقلار ایسترلرسه طرفلریندن انحصارلاشدیریلمش یوللاری ئوز توپراق تجارتلری منافعه تابع ایدهلر. بویله بر احتمالک نه درجه ده طبیعی اولماسندا معین بر امنیت حاصل ایتمک ایچون شهر ته لقتریق دمیر یولی جمعیتنک قورولدیغنی زماندا همان جمعیتی تشویق ایدن بر بویوک بانقک منافعی اورتایا کلمش اولدیغنی خاطره کتیرمک کافی در. بو ترانسپورت

مؤسسەسنىڭ منافعى ھەمان توپراق تىجارىتى منافعى ايله چال — كىچىر اولماقدا ايدى. مسئلە بوراسندادر كە، بو يولك شىرق خطى، يول تىكلىشى تامىن ايدىلدىكىدىن سو كرا، بو باتق طرفىدىن بويوك بر قازانچ ايله ساتىلمش توپراقلارى احاطە ايدەجك ايمش؛ ساتىشدىن آلنان قازانچ ايسە باتقا و بر نىچە شرىكلەرە چاتدى».

انحصار بويويوب مىلياردلارى انە آلنجا اجتماعى حياتك مطلق بوتون طرفلرینه سوقولاجاقدىر؛ سياسى قورولوش وياخود باشقا «خصوصىتلر» نە جور اولورسا اولسون، بونا مانع اولامىاجاقدىر. آلمان اقتصاد ادبياتى عادتاً پروسىا مامورلارىنىڭ ناموسكارلغىنى مدح ايتمكلە برابر فرانسىا پاناماسنا و يا آمەرىقالىلار ك سياسى ساتىلقلارينا اشارە ايدىر. لاكن بويە بر فاقتدا واردىر كە، آلمانىا باتق ايشلرینی يازان بورژوازىا ادبياتى بيلە، چوق وقت باتقك ئوزىنە مخصوص معاملەلر دائىرەسدىن كئارا چىقوب «باتقا دوغرو يو كوروشمە» حقندە، يعنى حكومت مامورلارىنىڭ باتق قوللوغنا كىچمەسندە كىت — كىدە شدت ايدىن تمايل حقندە بويە يازماق مجبو رىتىندەدر: «دولت مامورلارىنىڭ كىزلىندە مىلى (بەرە نشتراسسە) دە *» بر ياغلىجا ير دوتماق اولدىغى حالدا، اونلارك رشوتخورلقدان اوزاقدا اولماق مسئلەسى ھارادا قالير؟»

«باتق» مجموعەسنىڭ ناشرى (آلفرەد — لانسبورغ) ۱۹۰۹ نجى ايلدە «ويزانتىزمك اقتصادى اهمىتى» سرلوحەلى بر مقالهسندە (ايكنجى ويلهلم) ك فلسطين سفرى مناسبتىلە بويە يازمىشى: «بو سفرىدىن بلاواسطە تورە يەجك بر شئى وارسا، اودا بغداد دمىر يولنىڭ تعمىرىدر». آلمانىا تشبثاتندا بو مشئوم و بويوك آدىمك «چنبر» مسئلەسنە اولان تاثيرى بزىم بوتون سياسى بحرانلارىمىزك تاثيرىدىن آرتقىدر. (بورادا «چنبر» ۷ نجى ئەدوآردك آلمانىانى آيرماق و آلمانىا دوشمنى اولان ايمپەريالىستلر حلقەسىلە اونى احاطە ايتمك سياستىدىن عبارتدر). يوقارىدا سويلەدىكىمىز

* (بەرلین) دە «آلمانىا بانقى» نىڭ يرلشمش اولدىغى كوچەنىڭ آدىدر.

محرر (ل. ئەشۋەغە) ۱۹۱۲ نجى ايلده يازدىغى «پلوتوقراتيا و مامورلار»
آدلى مقاله سنده آلمان مامورى (فەلكر) حقنده بو سطرلرى يازير:
«(فەلكر)، قارتهلر قومىسياسىندا مامور اولدىغى زمان ئوز چالشقانلىغى ايله
مشهور ايدى؛ بر نيچه مدتدن سو كرا (فەلكر) اك بويوك قارتهلده —
پولاد سينديقاتندا — كليرلى بر وظيفه آلدى. بو كى جادتهلر هيچده
تصادفى اولمادىغىندان، مذكور بورژوازيا يازيچىسى بويله بر اعتراف
مجبوريتنده قالمشدر: «آلمانيا مشروطه سيله تامين ايديلمىش اقتصادى
آزاده لك، تصرفات حياتنك بر چوق دائره لر ينده معناسز بر سوز اولمشدر
و پلوتوقراتيانك حاكىمىتى موجود ايكن اك كه نيش سياسى بر حرىت بيله
بىزى آزادلىغى ايتيرمش بر ملت حالنا دوشمكدن خلاص ايدە بيلمىه جكدر».
روسىيه كلنجه بز بر مثال ايله اكتفا ايدەريك: بر نيچه ايل بوندان
قابق بوتون غزتهلده بويله بر خبر يايلىمشدى كه، قرەدیت اداره سى
ديرەقتورى (داويدوف) حكومت مامورىتنى ترك ايدوب بويوك بائقلارك
برينده مقاوله نامه موجبنجه بر نيچه ايلده بر مليون مناتدان آرتق معاش
ويرەجك بر وظيفه آلير. قرەدیت اداره سى «دولتك بوتون قرەدیت فعالىتنى
برلشديرمك مقصد و وظيفه سنى آپاران» و پائتخت بائقلارىنا ۸۰۰ مىليوندان
۱ مىليارد مناتا قدر پارا ياردىمى ويرن بر مؤسسەدر.

قاپىتال مالكىتنى قاپىتالى استحصال يرلشديرمكدن (تطبيق ايتمكدن)
آيرماق، پارا قاپىتالنى صنايع و استحصال قاپىتالندان آيرماق، پارا
قاپىتالنىك مداخلى ايله ياشايان معامله چىنى بلاواسطه قاپىتالى اداره ايدن
شخصلردن و مؤسسە صاحبلىرىندن آيرماق — بونلار هاموسى قاپىتاليزمه
مخصوص عمومى صفتلردندر. ايمپەرياليزم و يا خود مالیه قاپىتالنىك حاكىمىتى،
قاپىتاليزمك اويله يوقارى درجه سيدر كه، بورادا بو آيرما اك يوكسك
درجه يه چىقىر. مالیه قاپىتالنىك باشقا شكلى قاپىتاللار قارشىسندا كى اوستون
نلكى معامله چيلرك و مالیه اوليغارشىسنىك حاكم و ضعيتنى و بوتون دولتلر
آراسندان بر نيچه مالیه «قوه» سنى مالك دولترك سه چيلمە سنى كوستر
مكدهدر. بو ايشك نه درجه ده ايلرى كىتمە سنى ئەمىسياسى استاتىستىقاسى،

يعنى هر جور قيمتلى كاغذلار براقيلماسى حقنده اولان معلومات بيلدير مكدده در.

«بين الخلق استاتستيكا اينستيتوتى بيولله تهنلرينده» (آ. نهيمارق) بوتون دنيا نه ميسسياسى حقنده اولديقجا مكممل و مفصل معلومات ويرمشدر. بو معلومات سو كرالاردا تكرار اولاراق، اقتصاد ادبياتندا درج اولنمشدى. بودر، سو ككى ۴۰ ايلك يگونلارى:

اون ايلرده نه ميسسياسى مبلغلى (مليارد فراتلار ايله)

۷۶,۱	۱۸۷۱	—	۱۸۸۰
۶۴,۵	۱۸۸۱	—	۱۸۹۰
۱۰۰,۴	۱۸۹۱	—	۱۹۰۰
۱۹۷,۸	۱۹۰۱	—	۱۹۱۰

۱۸۷۰ نجى ايلرده، خصوصاً فرانس و پروسيا محاربهسى مناسبتيله اولان استقراضلار سايه سنده و بونك دالنجا آلمانيدا باشليان غروندهر (چيلك*) دورى سايه سنده بوتون دنيا نك نه ميسسياسى آرتمشدى. عمومأ و بوتونلكده كوتورولورسه ۱۹ نجى عصر ك اوچ سو ككى اون ايللىرى مدتده نه ميسسياسى آرتيمى او قدرده سرعتلى كيمه مشدر. آنجاق ۲۰ نجى عصر ك اولنجى اون ايللى بو يولدا چوق بويوك، تقريبأ ايكي قاتلى، بر آرتيم كوسترمكدده در. بونا كوره ۲۰ نجى عصر ابتداسى، يوقاريد اديديكمز كى دكل، يالكز انحصار آرتيمندا (قارته للىر، سينديقاتلار و تره ستر آرتماسندا)، بلكه مالىه قاپيتال نك آرتماسندا بر كيچيد دورى تشكيل ايدير.

(نهيمارق) ۱۹۱۰ نجى ايلده بوتون دنيا نك قيمتلى كاغذلار ينى تقريبأ ۸۱۵ مليارد فراتق حساب ايتمشدر. تكرار كوستريلمشلى بورادان چيقيقدان سو كرا بو مبلغى او، ۶۰۰—۵۷۵ مليارد قدر تعين ايدير، مختلف دولتر آراسندا بو ۶۰۰ مليارد بويله بولونور:

(* آز بر زمان ايجريسنده بويوك بوللار قازانماق مقصديله آقسبالار ك قيمتنى صنعى صورتده قالقيزوب باشقالارينا ساتماق ايجون مؤسسهر طرفدن قورولمش تشكيلات.

(اداره)

۱۹۱۰ نجى ايلده قيمتلى كاغزلارك مقدارى (مليارد فرائق ايله)

۴۷۹	۱۴۲	انكلتره
	۱۲۲	آمرىقا قوشما جمهوريتلىرى
	۱۱۰	فرانسا
	۹۵	آلمانيا
	۲۱	روسىه
	۲۴	آوستريا - مجارستان
	۱۴	ايتاليا
	۱۲	ياپونيا
	۱۲,۵	هوللاند
	۷,۵	بەلجىقا
	۷,۵	اسپانيا
	۶,۲۵	اسويچره
	۳,۱۵	دانمارقا
۲,۵	اسوهج، نورووچ، رومانيا و سائره	
جمعا		۶۰۰

بو جدولده، تقريباً ۱۰۰ ميليارد فرائقدان ۱۵۰ ميليارد فرائقا قدر قيمتلى كاغزلارا مالك اولان، دورت اك زنكىن قاپيتاليست مملكتلر باشقالاريندان داها كسكىن بر طرزده كوزه چارپديغى كورونمكده در. بونلاردان ايكيسى: اك قديم و مستملكه مالكيى اعتباريله (— آشاغيدا كوره جكيك) اك زنكىن قاپيتاليست دولتردر — فرانسا و انكلتره در. اوبرى ايكيسى استحصالدا — قاپيتاليست انحصارينىك يايىلماسى و سرعتله آرتماسى اعتباريله — اكايلرى كيتمش اولان آلمانيا و آمهريقا قوشما جمهوريتى دولترى در. بو دورت دولتر برلكده ۴۷۹ ميليارد فرائقا، يعنى بوتون دنيانىك مالیه قاپيتالندان تخميناً يوزده سكساننا (۸۰ فائض) مالكدرلر. دنيانىك باشقا مملكتلرى، هر بريسى بر جور دنيانىك بين الخلق بانكىرى و جهان مالیه قاپيتالنىك دورت «ركنى» اولان بو دورت دولتنىك بورجلىسى و خراج ويرنلر رولنى اويناماقدادرلار.

مالیه قاپيتالنىك بين الخلق بر مقياسدا دولترى بر — برينه محتاج ايتمكده و علاقه لر توره تمكده قاپيتال اخراجنىك اويناديغى رول اوزرينده بالخاصه داينماق لازمدر.

۴. قاپیتال اخراجی

امتعه اخراجی آزاده رقابت حاکمیتنی قازانمش اسکی قاپیتالیزمه مخصوص بر صفت اولان کبی، قاپیتال اخراجی دا انحصارلار حاکمیتنی قازانمش یکی قاپیتالیزمه مخصوص بر صفت اولمشدر. قاپیتالیزم یوکسک بر درجهده انکشاف ایتمش بر امتعه استحصالی در؛ بویله که، او زمان ایشچی قوه سی ده امتعه اولور. مبادلنهنگ ایستر مملکت ایچریسنده وایسترسه بالخاصه بین الخلق مقیاسدا آرتماسی، قاپیتالیزمک کوزه چارپان خصوصی بر صفتیدر.

قاپیتالیزم اصولی دوام ایتدی که جوربه جور مؤسسسه لری، جوربه جور صنایع نوعلرینک و جوربه جور مملکتلرک انکشافندا موازنتسزک و سیچرا مالار دوام ایده جکدر. انکلتره هامودان اول قاپیتالیزم بر دولت شکلنی آلدی و ۱۹ نجی عصرک یاریسنا کلنجه آزاده تجارت قایدالاری قویوبدا بوتون دنیا ننگ «اعمالا تخانه سی» وظیفه سنی داشیماق، یعنی بوتون مملکتلره فابریقات ویروب، بونک عوضنده اونلاردان خام ماتهریال آلماق ادعاسندا اولدی. لاکن انکلتره ننگ بو انحصاری ۱۹ نجی عصرک سوک ربعنده قیریلدی، چونکه بر پارا مملکتلر «حمایه چی» کومروکلر سایه سنده انکشاف ایدوب مستقل قاپیتالیزم دولت اولدی لار. ۲۰ نجی عصرک عرفه سنده بز باشقا جور انحصارلار تشکیلی کوروریک. قاپیتالیزمک انکشاف ایتمش اولدیغی بوتون مملکتلرده قاپیتالیزم انحصارچیلار اتفاقی تشکیل ایدیرلر؛ اوبری طرفندن ده قاپیتالیزمک بریکمه سی چوق بویوک بر درجه یه چاتمش اولان بر نیچه اک وارلی دولتلر انحصار موقعنی دوتورلار و مدنی دولتلرده بویوک بر «قاپیتال آرتمی» میدان چیقیر.

اگر قاپیتالیزم، ایمی هر مملکتده صنایعدن چوق کریده قالمش زراعتی انکشافا دوغرو آپارا بیلسه ییدی، اگر ته خنیقانک بو قدر سرعتلی ترقیسی ایله هر یرده آج و دیلنچی حالندا یاشاماقدان اولان اهالینک گذراننی یوکسلده بیلسه ییدی، — او زمان قاپیتال آرتمی حقنده بر سوز

بيله اولمازدى. بو «دليلى» قايتاليزمك خردا بورژوازيا تنقيدچيلرى هر طرفدن كوستر مكدە درلر؛ لاکن بويله اولسايدى قايتاليزم، قايتاليزم اولمازدى، چونکه هم انكشافك مساويسزلكى، همده كتله نك يارى آج ياشاماسى بو استحصال اصولنك بر اساسى و اونك ضرورى شرطلى و مقدمه سيدر. مادام که قايتاليزم، قايتاليزم ملکنده دوام ايدير، قايتالک آرتيمى مملكتده كى اهالينك كذراننى ياقشيلاشديرماق ايچون دکل، چونکه بو، قايتاليزم قازانجنى اكسيلتمش اولاردى، بلکه قايتالى اجنبى و غير مدنى مملكتلره اخراج ايتمك واسطه سيله قازانجى آرتيرماق ايچون صرف ايديله جکدر. مدنيتجه كرىده قالمش بو مملكتلرده عادتاً قازانج چوق اولور، چونکه بوراسندا قايتال آز، توپراغك قيمتى سائر يرلره نسبتاً آلچاق، املك حقى آز و خام ماتهرىال اوجوز اولور. قايتالى اخراج ايتمکه امکان و يرن شرطلر اوندان عبارتدر که: مدنيتسز مملكتلرک بر چوقى آرتق جهان قايتاليزمى دائره سنه سوق ايديلمشدر؛ بويوك دمير يول خطلى بعضاً چكىلمش و بعضاً ده چكىلمکده در؛ صنايعك انكشافى ايچون ابتدائى شرطلر تامين ايديلمشدر والىخ. قايتالى اخراج ايتمك ضروريتى بر نيچه مملكتلرده قايتاليزمك «تکامل حدىنى كيچمه سندن» و قايتالى «قازانجلىجاسنا» يرلشديرمك ايچون لازم اولان ميدان آزلغندان (زراعتك كرىده قالماسى و كتله نك ديلنچيلكى شرطيله) ايلرى كلير. بودر، اوچ مهم مملكت طرفندن حدود خارجنده يرلشديريلمش قايتالک مقدارى حقنده تخمينى بر معلومات :

حدود خارجنده يرلشديريلمش قايتال (مليارد فراقتلار ايله)

ايللر	انكلتره	فرانسا	آلمانيا
۱۸۶۲	۳,۶	—	—
۱۸۷۲	۱۵	۱۰ (۱۸۶۹)	—
۱۸۸۲	۲۲	۱۵ (۱۸۸۰)	?
۱۸۹۲	۴۲	۲۰ (۱۸۹۰)	?
۱۹۰۲	۶۲	۲۷-۲۷	۱۲,۵
۱۹۱۴	۷۵-۱۰۰	۶۰	۴۴

بوراسندان كوروريك که، قايتال اخراجى اك يوكسك درجه سنه يالكز ۲۰ نجى عصرک اوللرينده چاتمشدر. محاربه دن اول اوچ مهم مملكتك

حدود خارجنده کی قاپیتالی ۲۰۰—۱۷۵ میلیارد فراتقا قدر ایدی. بو پارادان آناجاق کلیر ۵ فائضلی اورتا نورما ایله — ایلده ۱۰—۸ میلیارد فراتق اولمالیدر. دوغرونداندا بو ایمپریالیست تضحیقی و دنیادا کی مملکتلرک و ملتلرک چوق قسمنی استثمار ایتمکه بر آووج زنکین مملکت لرک قاپیتالیست طفیلی لکنه چوق محکم بر اساسدر!

خارجده یرلشدیریلیمش بو قاپیتال مختلف مملکتلر آراسندا نیجه بولونمشدر و هارادا یرلشدیریلیمشدر کبی سؤاللارا آنجاق تقریباً جواب ویرمک ممکندر؛ لکن بو جواب عصریمزده کی ایمپریالیزمک قارشیلقلی علاقه لرینی و بعض رابطه لرینی آیدینلاشدیرماغا قابلدر:

ایچریسنده اجنبی قاپیتالی (تقریباً) تقسیم ایدیلیمش دنیا قطعه لری (۱۹۱۰ نجی ایله یاقین — میلیارد مارقا ایله):

انکلتره	فرانسا	آلمانیا	یگونی
۴	۲۳	۱۸	۴۵
۲۷	۴	۱۰	۵۱
۲۹	۸	۷	۴۴
۷۰	۳۵	۲۵	۱۴۰

انکلتره ده برنجی موقعی اونک مستملکه لری دوتماقدادر. بو ایسه، آسیا و باشقالاری کناردا بیله دورسون، آمریقادادا آز دکلدر (مثلاً قانادا). بورادا قاپیتالک بویوک اخراجی، بویوک مستملکه لر ایله اک سیقی بر رابطه ده در. مستملکه لرک ایمپریالیزم ایشنده اولان اهمیتی خصوصنده ایلریده دانشاغاز. فرانسیا کلنجه بورادا ایش باشقا جوردر. بونک قاپیتالی باشلیجا اولاراق، آوروپادا وخصوصاً روسیه ده (اون میلیارد فراتقا قدر) یرلشدیریلیمشدر. بو قاپیتال صنایع مؤسسسه لرینه قویولیمش قاپیتال اولمایوب، دولت استقراضا ویریلیمش قاپیتاللاردان عبارتدر. انکلتره نک مستملکه چی ایمپریالیزمندن سه چمک ایچون فرانسا ایمپریالیزمه معامله چی (سلمچی) ایمپریالیزم دیمک اولار. آلمانیا کلدیکده، بورادا اوچنجی بر شکه تصادف اولنور: بونک مستملکه لری بویوک دکلدر و اجنبی مملکتده یرلشدیردیکی قاپیتالی دا آوروپا ایله آمریقا آراسندا بر درجه یه قدر برابر صورتده تقسیم ایدیلیمشدر.

اخراج ایدیلن قاپیتال اجنبی مملکته کیرینجه بورادا قاپیتالیزم انکشافنا سوک درجهده سرعت ویرمک کبی بر تاثیر یتیریر. بونا کوره قاپیتال اخراج ایدن مملکتهده بو اخراج انکشافک کیدیشنی بر درجه دایاندریرسادا، بونک عوضنده، همان قاپیتالیزم انکشافنی باشقا بر مملکتهده درینلشدیرمک و که نیشلندیرمک واسطه سیلهینه بوتون دنیا مقیاسندا قاپیتالیزم انکشافنک دوامنا یاردیم ایدیر. قاپیتال اخراج ایدن مملکتلر ایچون، دیمک اولور که، همیشه معین «فایدالار» کوتورمک امکانی واردر. بو «فایدالار» ک خاصیتی مالیه قاپیتالنک و انحصارک توزینه مخصوص دور لرینی آیدینلادیر. مثلاً، (بهرلین) مجموعهسی «باتق» ۱۹۱۳ نجی ایل اوقتیابردا یازمشدی:

«قاپیتاللارک بین الخلق بازاریندا آز وقتدن بهری (آریستوفا)نک قلمنه لایق قومهدیالار اوینانماقدادر. اسپانیادان باشلامش بالقانا، روسیهدن — آرغنتینه، برازیلیایا و چینه کلنجهیه قدر — بر چوق اجنبی دولتلر، بعضاً چوق تاکیدلی بر صورتده آچیقجاسنا بویوک پارا بازارلاری قارشیسندا دوروبدا بوریج آلماق طلباتندا اولورلار. پارا بازارلارینک ایمدیکی وضعیتنی چوقدا پارلاق اولمادیغی کبی، سیاسی استقبالدا چوق یاقشی دکدر. بونکلا برابر پارا بازارلاریندان هیچ بریسی بوریج ویرمکدن بیله چکینمیر، چونکه «من ویرمزم، قومشوم ووروبده توز خدمتی مقابلنده بوریج آلاندان مکافات آلاجاقدر» دیه ویرمه مکن قورقور. بو کبی بین الخلق معاملات سایه سنده بوریج ویرن دولت عادتاً بر منفعته نائل اولور؛ مثلاً: تجارت مقاوله نامه سنده فایدالی بر گذشت، لیمان تعمیری، یاغلی بر قونسه سیا، توپ و سلاح سفارشی کبی والخ»..

مالیه قاپیتال ائحصار دورینی میدانا چیقاردی، انحصاردا توزیله هر یره انحصارچیلق اساسلاری داشیماقدادر: قازانجلی معامله ایچون آچیق بازاردا کی رقابت یرینی ایمدی «رابطه» لردن استفاده لنمک دوتمشدر. بوریج ویرمک شرطلریندن بریده ویریلن مبلغدن بر حصه سنه بوریج ویرن

مملکتک استحصالدان بعض شیلر — خصوصاً اسلحه لوازمی، فلوت و سائر شیئر — ساتین آلماق شرطی عادی شرطردن اولمشدر.

فرانسا بو سوک ایگرمی ایلردن بهری (۱۹۱۰ — ۱۸۹۰) بو واسطه لردن چوق تر — تر استفاده ایتمکده در. اجنبی مملکته قاپیتال اخراجی، متاعک اجنبی مملکته اخراجی تشویق ایتمک ایچون بر واسطه اولمشدر. و بو حالدا معاملات، خصوصاً بویوک مؤسسهر آراسندا اوپله بر خاصیت آلیر که — (شیلدهر) ک «ملایم» تعبیرینجه «رشوت سرحدینده» دورمش کبی اولور. آلمانیا (قروپ)، فرانسادا (شنهیدهر)، انکلتره ده (آرمسترونغ) — بونلار ذاتاً بویوک بائقلار و حکومت ایله سیقی رابطه ده اولان اوپله فیرما نمونه لریدر که، بورج مسئله سی اورتایا چیقدیقا بونلاردان «یان کیچمک» چوق چتیندر.

فرانسا روسیه یه بورج ویررکن ۱۹۰۵ نجی ایلک ۱۶ اوقتیابر تاریخلی تجارت مقاوله نامه سنده روسیه نی «سیقیشدیرمشدی». وئوزینه ۱۹۱۷ نجی ایله قدر معین گذشتر آلمشدی. یاپونیا ایله ۱۹ آوغوست ۱۹۱۱ تاریخلی مقاوله نامه ده ده بونی کورمک اولار. اوستریا ایله سرییا آراسندا یدی آی فاصله ایله ۱۹۰۶ دن ۱۹۱۱ نجی ایله قدر دوام ایتمش اولان کومروک محاربه سی سربلره حربی لوازمات ساتماق ایشنده قسماً اوستریا ایله فرانسا آراسندا کی رقابتدن ایلری کلمشدی. (پولده شانیل) ۱۹۱۲ نجی ایلک یانواریندا پارلماندا دیمشدی که، ۱۹۰۸ نجی ایلدن ۱۹۱۱ نجی ایله قدر فرانسا فیرمالاری سربلره ۴۵ میلیون فراقلق حربی لوازمات ساتمشدی.

سان — پائولودا کی (برازیلیا دادر) اوستریا — مجارستان قونسولنک حق حسابندا دیلیلیر که: «برازیلیا دمیر یوللارینک چوق حصه سی، فرانسا، نیلچقا، انکلتره و آلمانیا قاپیتاللاری ایله تعمیر اولنور؛ بو مملکتلر دمیر یولک تیکیلیشی ایله علاقه دار اولان مالیه معاملاتدا دمیر یولک تعمیرینده ایشله دیله جک لوازمک اونلاردان آناجاغنی بر شرط اولاراق قید ایتمشلر».

بويله لكه مالىه قاپيتالى، ديمك اولور كه، تام معناسيله ئوز تورينى بوتون دنيانك اوستنه آتماقدادر. بو ايشده مستملكه لرده تاسيس ايديلمش باقلار و اونلارك شعبه لرى بويوك روللار اوينايرلار. آلمانيا ايمپه ريا ليستلرى، بو جهتن، ئوزلرينى «كوزه لجه سنه» تامين ايتمش «قديم» مستملكه لى مملكتلره بويوك حسرتله باقماقدادرلار. ۱۹۰۴ نجى ايلده انكلتره نك مستملكه لرده ۵۰ باقى و بونلارك ۲۲۷۹ شعبه لرى واردى (۱۹۱۰ نجى ايلده ۷۲ باقى و ۵۴۴۹ شعبه). فرانسانك ۲۰ باقى و ۱۳۶ شعبه سى، هوللانك ۱۶ باقى و ۶۸ شعبه سى، آلمانيانك آنجاق ۷۰ شعبه لى ۱۳ باقى واردى. آمه ريقا قاپيتالىستلرى ده انكلتره و آلمانيا قاپيتالىستلرينه حسد آپايرلاردى. بونلار ۱۹۱۵ نجى ايلده بويله برشكايتده بولونمشلاردى: «جنوبى آمه ريقادا ۵ آلمانيا باقى ۴۰ شعبه يه و ۵ انكلتره باقى ۷۰ شعبه يه مالكدرد... انكلتره و آلمانيا سوك ۲۵ ايل مدتده آرغه تينده، برازيلدادا، اورا غوايدا تخميناً ۴ ميليون (مليارد) دوللار يرلشديرمش اولديقلاريندان بو اوچ مملكتده كى بوتون تجارتنك يوزده قرق آلتيسى اونلارك اللرينده در». قاپيتال اخراج ايدن مملكتلر، بوتون دنيانى سوزك مجازى معناسيله بولمشلر. مالىه قاپيتالى ايسه، دنيانى دوغرودان دوغرويا تقسيم ايتدى.

۵. قاپيتالىست اتفاملارى آراسندا دنيانك بولونمه سى

قاپيتالىستلر ك انحصارچى اتفاملارى — قارته للىر؛ سينديقاتلار، تره ستلر، — اك اول ئوز آرالاريندا داخلى بازارى تقسيم ايدوب، معين بر مملكتنك استحصالنا ممكن قدر ييه ليرلر. لاكن قاپيتالىزم اصولندا داخلى بازار خارچى بازار ايله ضرورى بر علاقه ده در. قاپيتالىزم چوقدان به رى عموم دنيابازارينى ياراتمشدر. قاپيتال اخراجى كيت — كيده آرتديقجا واك مهم انحصارچى اتفاملارك «نفوذ دائره سى» و جور به جور اجنبى و مستملكه علاقه لرى چوقالديقجا، اونلارك آراسندا عموم دنياتاحادى و بين الخلق قارته للىر تشكىلى مسئله سى «طبيعى اولاراق» اورتايا چيقماقدا ايدى. بو ايسه — عموم جهان قاپيتالى و استحصالى تمر كزينده يكى بر

پیلله اولماقلا، اولده کیچمش پیلله لردن مقایسه ایدیله مز بر درجه ده یو کسکدر. باقاق، بو «فوق الانحصار» نیجه توره یر.

ئه لقتریق صنایعی — یکی ته خنیقا موفقیتلرینه و ۱۹ نجی عصرک آخری ایله، ۲۰ نجی عصرک قاپیتالیزمنه مخصوص اولان بر صنایعدر. بو صنایع یکی قاپیتالست و مدنی مملکتلرک ایکیسنده — یعنی آلمانادا و آمهریقا قوشما جمهوریتلرینده هر یردن چوق ترقی ایتمشدر. آلمانادا صنایع تمرکزینک آرتماسنا ۱۹۰۰ نجی ایل بحرانی چوق بویوک تاثیر کوسترمشدر. بو زمان صنایع ایله کافی درجه ده قاووشمش باقلار، بحران زمانی کوچوک مؤسسهرک یقیلوب باتماسنی بویوک بر درجه ده سرعتلندیروب اونی درینلشدیردی و اونلارک بویوک مؤسسهر طرفندن یودولماسنا کومک کوستردی. (ئه یده لس) یازیر که: «باقلار ئوز یاردیم النی همان هر کسدن چوق کومکه احتیاجی اولان مؤسسهردن اوزاغا چکیرلردی. بونکلا باقلار ئوزلریله سیقی رابطه سی اولمیان شرکتلرک اولجه بویوک بر یو کسکلکنه و سو کرادا دهشتلی بر بحراننا باعث اولورلاردی».

نتیجه ده ۱۹۰۰ نجی ایل بحرانندان سو کرا، تمرکز مدھش آددیملارلا ایلری یه کیتمه ک باشلادی. ۱۹۰۰ نجی ایله قدر ئه لقتریق صنایعنده یدی ویا سکر «غروپ» واردی؛ بونلارک هر بریسی بر نیچه شرکتلردن عمله کلمش (اونلارک جمله سی ۲۸ دی) و هر برینک دالندا ۲ دن — ۱۱ قدر باتق دورمشدی. ۱۹۱۲ — ۱۹۰۸ نجی ایللرده بو غروپلار قاووشوب ایکی ویا بر غروپ تشکیل ایتدیله. بو ایش بو قایدا اوزره کیدیردی:

ئه لقتریق صنایعنده کی غروپلار:

			۱۹۱۰ نجی ایله قدر:
	اونیون	سیمه نس شوکهرت	فهلتن و گیلیوم
	هالسکه و قومپانیا	به رغمان	لامه بیهر
	A. E. G.	کوممهر	
	A. E. G.	سیمه نس و هالسکه - به رغمان؛ ۱۹۱۰ نجی	فهلتن و لامه بیهر (عموم)
		ایله شوکهرت افلاس ایتمشدر.	ئه لقتریق قومپانیا سی
	سیمه نس و هالسکه		۱۹۱۲ نجی ایل:
	شوکهرت		عموم ئه لقتریق قومپانیا سی (A. E. G.)
	۱۹۰۸ نجی ایلدن سیقی علاقه		

مشهور A. E. G. (عموم ئەلقترىق قومپانىياسى) بويەلەكلە بويويوب ۱۷۵—۲۰۰ شىركەت اوزرىندە آغا اولاراق («اشتراك» اصوليلە) تقريباً بر ميليارد ياريم مارقالق بر قايتالى اداره ايدير. اجنبى مملكتلردە بونك ۳۴ ممللكى وارد؛ بونلاردان ۱۲ سى آقسىونەر شىركتلىرى اولوبدا، ۱۰ و بلكە داها چوق دولتلىرى احاطە ايدير. هله ۱۹۰۴ نجى ايلدە بيلە احتمال اولنوردى كە، آلمانيا ئەلقترىق صنايعى حدود خارجندە يرلشديرمش اولديغى قايتال ۲۳۳ ميليون مارقادان عبارتدر و بونك روسيەدە كى قسىمى ايسە، ۶۲ ميليونا ياقيندر. «عموم ئەلقترىق قامپانىياسى» نك قومپانىياسىلى اك بويوك بر مؤسسە اولديغى سويلەمكە هيچدە احتياج يوقدر: بونك يالكتر فابرىقاسىالى شىركتلىرىنك سايى ۱۶در. بونلار قابەل و ايزولياتوردان باشلامش اوتوموبيل و طيارە آپاراتلارينا كلنجەيە قدر جوربەجور شىئلر استحصال ايديرلر.

لاكن آوروپا تمر كزى آمەرىقا تمر كزىنك بر قسىمى اولماقدا ايدى. ايش بو قرار اوزرە كىتمشدر:

«عموم ئەلقترىق قومپانىياسى»

آمەرىقا	تومسون هائوستون شىركتى آوروپا ايجون فىرما تاسيس ايدير.	ئەدىسون شىركتى فرانسز قومپانىياسى» آدلى فىرمانىنى تاسيس ايدير. بو قومپانىا پانتلارنى بر آلمانيا فىرمانىنا ويرير. «عموم ئەلقترىق قومپانىياسى» (A. E. G.).
آلمانيا	اونيون ئەلقترىق قومپانىياسى «عموم ئەلقترىق قومپانىياسى» (A. E. G.).	

بو قايدا اوزرە ايكى ئەلقترىق «سلطنتى» دوزە لمش اولدى: (هەينىغ)، «ئەلقترىق ترەستنىڭ يولى» آدلى مقاله سنده بويەلە يازير: «پر يوزىندە بونلارا تابع اولمىان باشقا بر ئەلقترىق شىركتى يوقدر». آشاغىدا كى رقىملر هر ايكى ترەست مؤسسەلرىنك بويو كلكندن و تجارەتلىرىندىن بعض مختصر معلومات ويرير:

تميز قازانچ (ميليون مارقا)	قوللوقچىلار ك سايى	متاع تداولى (ميليون مارقا)	۹۰۲ رىقا: (G. E. C.) عموم ئەلقترىق قومپانىياسى . .
۲۵,۴	۲۸۰۰۰	۱۹۰۷ — ۲۵۲	
۴۵,۶	۳۲۰۰۰	۱۹۱۰ — ۲۹۸	
۱۴,۵	۳۰۷۰۰	۱۹۰۷ — ۲۱۶	آلمانيا: (A. E. G.) عموم ئەلقترىق قومپانىياسى . .
۲۱,۷	۶۰۸۰۰	۱۹۱۱ — ۳۶۲	

۱۹۰۷ نجی ایلده آمهریقا و آلمانیا ترهستلری آراسندا دنیانی تقسیم ایتمک ایچون بر مقاله نامه باغلانمشدی. رقابت قالدیریلیر: « عموم نه لقتریق قومپانیاسی» (G. E. C.) آمهریقا قوشما جمهوریتلری ایله قانادانی « کوتورور»: « عموم نه لقتریق قومپانیاسنا» (A. E. G.) آلمانیا، اوستریا، روسیه، هوللاند، دانیمارق، اسویچره، تورکیه و بالقان «دوشور». رسماً هله تقسیم ایدیلمه مش «یککی» مملکتلره و صنایعک یکی قسملرینه کیرن «قیز — شرکتلری» ی حقنده ده باشقا جا، کیزلی مقاله نامه لریازیلیمش اولدیغی نوز — نوزینه معلومدر. تجربه و اختراعلری شرکتلر بر بریله مبادلله ایده جکلری حقنده ده معین قایدالار قویولمشدر.

دنیانک هر طرفنده شعبه لری، نماینده لکلری، آجنته لری، علاقه لری اولان و نیچه میلیارد مارقالق قاپیتالی اداره ایدن و فعلا بر واحد اولان بو عموم جهان ترهستی مقابلنده رقابتک نه درجه ده مشکل اولدیغی آچیقجاسنا معلومدر. لاکن ایکی قوه تلی ترهست آراسندا دنیانی تقسیم ایتمکله، قوه تلی نسبتی د کیشه رسه، یعنی محاربه، بحران و سائر لردن دولایی — دنیانی یکیدن تقسیم ایتمک امکانی هیچده احتمالدان کنار اولایلمز.

بویله بر یکیدن تقسیم تجربه سنک و یکیدن تقسیم مبارزه سنک تمثالنی آغ نفت صنایعی نزه کوستریر. (نهیده لس) بو خصوصدا ۱۹۰۵ نجی ایلده بو سطرلری یازمشدی: «دنیانک آغ نفت بازاری ایمدی یه قدر ایکی مهم مالیه غروپلاری آراسندا تقسیم ایدیلوبده همان حالدا ایمدی یه قدر دوام ایتمکده در: بونلاردان بری (روقفه لله ر) ک آمهریقا «نفت ترهستی» (Standart Oil C-y) و اوبری باکو — روس نفتنک صاحب لری (روتشیلد) و (نوبه ل) در. هر ایکی غروپ بر — بریله سیقی رابطه ده در، لاکن بونلارک انحصار وضعیتنی نیچه ایلردن بهری بش دوشمن تهدید آلتنا آلمشدر: ۱) آمهریقا نفت منبعلرینک ضعیف لشمه سی؛ ۲) باکودا (مانتاشیف) ک رقابتچی فیرماسی، ۳) اوستریادا و ۴) رومانیا دا نفت منبع لری؛ ۵) محیط دکزینک اوبری تایندا کی، خصوصاً هوللاند مستملکه لرینده کی نفت منبع لری (انکلیر قاپیتالی ایله بیله علاقه دار اولان چوق

زنکین «ساموئیل» و «شهل» فیرمالاری). اوچ سوک مؤسسە اک بویوک اولان «آلمانیا باتقی» باشدا اولماقلا بویوک آلمانیا باتقلاری ایله علاقه داردر. بو باتقلار، ئوزلرینه دایاق حاضرلاماق ایچون، مستقل بر صورتده و پلان اوزره نفت صنایعنی انکشاف ایتدیرمشلر، (مثلا رومانیا). رومانیا نفت صنایعنده ۱۹۰۷ نجی ایلده اجنبی قاپیتالی ۱۸۵ میلیون فراتق، او جمله دن آلمانیا قاپیتالی ۷۴ میلیون فراتق ظن اولنوردی.

بورادا بر مبارزه باشلادی که، اقتصاد ادبیاتندا بونی همان «دنیا نی تقسیم» مبارزه سی دییه آدلاندیرمشلار. بر طرف دن (روقفه لله ر)ک «نفت ترهستی» وار یوقی آینه آلماق مقصدیله هوللاندک ئوزینده بر «قیز — شرکتی» تاسیس ایتمش و هوللاند هندوستاندا نفت منبعلرینی ساتین آلمانیا یاشلیوب، ئوز مهم دوشمنی هوللاند انکلیر ترهستی «شهل»ه ضربه چالماق ایسته یردی. او ییری طرف دن ده «آلمانیا باتقی» و سائر (بەرلین) باتقلاری رومانیا نی «ئوزلری ایچون» «ساقلاماغا» چالشوب، اونی (روقفه لله ر)ک مقابلنده روسیه ایله برلشدیرمک ایسته یردی. (روقفه لله ر)ک قاپیتالی چوق بویوک اولدیغندان و کوزهل صورتده تشکیل ایدیلمش تقلیاتا مالک اولدیغندان نفتی آلیجیلارا قولایقلا یتیره بیلیردی. مبارزه قورتارمالی ایدی و ۱۹۰۷ نجی ایلده «آلمانیا باتقی» نڭ تام مغلوبیتی ایله ده بیتدی: «آلمانیا باتقی» ایکی شیئن برینی سه چمک مجبوریتی قارشیسندا دورمشدی: یا میلیونلار جا ضرر قویماقلا ئوز «نفت منافعی» تسویه ایتمه لی و یا خود تابع اولمالی ایدی. بو آخر کینی موافق کوروب «آلمانیا باتقی» ئوزی ایچون «نفت ترهستی» ایله چوق فایداسز اولان بر مقاوله نامه باغلادی. آلمانیا باتقی بو مقاوله نامه موجبنجه «آمریکا منافعی» ضدینه هیچ بر آددیم آتمیاجاغنی عهده سنه آلدی. لاکن بویله بر قید دخی یازیلمشدی که، اگر آلمانیا قانون موجبنجه، نفت دولت انحصاری آلتنا آلتارسا، مقاوله نامه حکمندن ساقط اولور.

بورادان «نفت قومە دیاسی» باشلایر. آلمانیا مالیه قرالاریندان بریسی، «آلمانیا باتقی» نڭ دیره قتوری (فون غویننهر) ئوز کاتبی (شتائوس)

واسطه سيله نفت انحصارى لهنه تېليغاتا باشلاير. بو بويوك باتقك بوتون آپاراتى و بوتون كه نيش «علاقه لر»ى حر كته كتير يلىر؛ آمه ريقا تره ستنك تضييقى عليه نه «وطنپرورانه» باغير تيار بوتون مطبوعاتى دول دورور و ۱۵ مارت ۱۹۱۱ ده (ره يخستاغ) ديمك اولار كه، بر سسله حكومت، نفت انحصارى حقنده قانون لايحه سى حاضر لاسين ديهه قرار چيقارير. حكومت بو «ساده ايدەيا»نى قاير و آمه ريقالى طرف مقابلنى آلداتماق و دولتى انحصار ايله ئوز ايشنى «دوزه لتمك» ايسته ين «آلمانيا باتقى» اويونى اودمش كى كورونور. آلمانيا نفت قرالارى كله جكده كى بويوك قازانچلار دان، و روسيه شكر فابريقاچيلارينك قازانچندان كرى قالميا جاق بو قازانچلاردان دولايى قاباقچادان لذتلىر چكمله باشلايرلار... لاكن، اولاي بويوك آلمانيا باتقلارى غنيمتى تقسيم ايتمك اوجندان بر—بريله عداوته باشلايديلار و «ديستوئوتو جمعيتى» «آلمانيا باتقنك» طمعكارلىق مقصدلرينى آچوب سويله دى. ايكنجى، حكومت (روقفه للهه) ايله مبارزه يه كيريشمكدن قورقدى، چونكه آلمانيا (روقفه للهه) سز نفت آلاييله جكندن چوق شېهه لىردى (رومانيانك نفت استحصالى چوق دا بويوك دكلدر)؛ اوچنجى، آلمانيانك حربى حاضرلغى ايچون ۱۹۱۳ نجى ايلك بر ميلياردلىق تخصيصاتى ميدانا چيقدى و بونلارك نتيجه سى اولاراق، انحصار مسئله سنى سوكرالارا قويديلار و هله لك بو صورتله مبارزه ده غالبيت (روقفه للهه) طرفنده قالمش اولدى.

(به رلين) مجموعه سى «باتق» بو خصوصدا يازمىدى كه، آلمانيا؛ «نفت تره ستى» ايله يالكز نه لقتريق قوه سنى انحصار آلتنا آلماق و سو قوه سنى اوجوز نه لقتريقه چه ويرمك واسطه سيله مبارزه آپارا بيلر. لاكن،— مجموعه بونى دا علاوه ايتمىدى كه، — «نه لقتريق انحصارى استحصال چيلارك بونا احتياجى اولاندا كله جكدر؛ همان او زمان كله جكدر كه، قاپونك آغزىنى نه لقتريق صنايعنك يكى بر بويوك بحرانى كسمش اولسون؛ او زمان كله جكدر كه، ايمدى نه لقتريق صنايعى «قونسهرنلرى» طرفندن هر طرفه تيكيلمكه باشلامش و بو «قونسهرنلرى» اونلار ايچون مختلف شهر

لردن دولتلردن بعضى معين انحصارلار آلمانغا مجبور ايدن، بويوك و بهالى
ئەلقترىق ستانسيالارى قازانچ و يرمىكن عاجز اولسونلار. او زمان سو
قوھسنى ايشە سالماق مجبوريتى ميدانا چيقاچاقدەر؛ لاكن اونى دولت
خرجىلە اوجوز ئەلقترىقە چەويرمك ممکن اولمياچاقدەر و بونا كورە اونلارى
ينە «دولت قوترولى آلتندا اولان خصوصى انحصارا» و يرمىك لازم كەل
جكدەر، چونكە خصوصى صنايع آرتق بر نيچە معاملەلر ياپوب، ئوزينە
بويوك مكافاتلار تامين ايتمك موفقيتنە نائل اولمشدر. قاليوم انحصاريندا
ايشلر بو حالدا اولمش، نفت انحصاريندا بويە، ئەلقترىق انحصاريندا
بويەجە اولاسيدر. آلمانيدا انحصارلار ييجىلرە (مستهلكرە) فايدا
يتمك و ياخود هيچ اولمازسا شخصى متشبثلر قازانچك بر حصەسنى
دولت قاسساسينا و يرمىك كىي مقصدلرى هيچ وقت كودمەمشلر و بويە
نتيجەلرى و يرمەمشلر، اونلار يالكر افلاسا ياقنلاشمش شخصى صنايعى دولت
حسابنا ساغلاملاشديرماق مسلكنى يريتمشدر. كوزەل پرينسيپلر ايلە
ئوز كوزلرينك كور اولماسنا امكان و يرن بريم دولتچى سوسياليستلر
يوقودان آيىلوب بو حقيقتلرى آكلامالى ايدىلر.

آلمانينك بورژوازيا اقتصادچيلارى بو كىي قيمتلى اعترافلار مجبو
ريتندە قالمشلار. مالىە قاپيتالى دوريندە خصوصى و دولتى انحصارلارك
بر — بريە قاريشوب برلشمەسنى و اونلارك هر ايكسى دە، بويوك انحصار
چيلارك دنيانى بولمك اوستندە آپاردىقلارى ايمپەرياليست مبارزەسنىك
آيرى — آيرى قسمنى تشكيل ايتديكلرينى بز بورادا آشكار كوروريك.
تجارت كميچيلكنك ييلە بويوك بر درجەدە آرتماسى دنيانك تقسيم
ايديلمەسنى دوغورمشدر. آلمانيدا بويوك شركتلردن ايكسى باشقالاريندان
سەچيلمشدر. بونلار «هامبورغ — آمەريقا» و «شمالى آلمانىا لويدى»
آدى، هر برى ۲۰۰ ميليون مارقالق قاپيتالا (آقسياواوبليغاسيا) و ۱۸۹—۱۸۵
ميليون مارقاده كەرلى پاراخودلارا مالك اولان شركتلرايدى. اوبرى طرفدن دە
۱۹۰۳ نجى ايلك يانواريندا آمەريقادا «بين الخلق دكر تجارتنى قومپانياسى»
آدى (مورغان) ترەستى تشكيل ايدىلدى. بو ترەست آمەريقا و انكلترە

۹ كى قۇمپانىياسنى بىرلەشتىرىپ ۋە يۈز ايكرمى مىليون دوللارلق (۴۸۰ مىليون مارقادر) قايتىلا مالك اولور. ھلە ۱۹۰۳ نجى ايلدە قازانچ تقسىمى ايله علاقلەلى اولاراق، آلمانىا شىركىتلىرى ايله بو آمەرىقا—انكلترە ترەستى آراسندا دىئانى تقسىم حقندە مقاولە نامە باغلانمىشى. آلمانىا شىركىتلىرى آمەرىقا ايله انكلترە آراسندا تقليات ايشندە رقابتدن آل چكىدىلر؛ كىمە ھانكى بىر لىمان «ۋىرىلمەسى» دقتلە تەيىن ايدىلمىش ۋە عمومى قونترول قومىتەسى تشكىل ايدىلمىشى. بويە مقاولە نامە ۲۰ ايلك مدتتە باغلانوب، محاربە زمانى حكمندن دوشەجكنى تەيىن ايدىن بىر قىدىدە واردى.

بىن الخلق رەلس قارتەلنىك تشكىل تارىخىدا بو مسئلەنىك ئوكرنىشندە چوق فايداليدر. ايلك دفعە آلمانىا، بىلچىقا ۋە انكلترە رەلس زاوودلارى صنایع ایشلىرىنىك بويوك بىر دوشكۈنلەك زمانى، ۱۸۸۴ نجى ايلدە بويە بىر قارتەل دوزە لىتمك اىستەمشىلر ۋە اتفقا داخل اولان مملكتلرەك اىچرىسندە رقابت اولماماسنى قرارا آلدىقدان سو كراخارجى بازارلارى بو قايدا ايله تقسىم ايتەمشلردى: ۶۶ فائىز انكلترەنىك، ۲۷ فائىز آلمانىانىك، ۱۷ فائىز بىلچىقانىك. ھندوستان ايسە بوتۈنلەكدە انكلترەيە ۋىرىلمىشى. اتفقا خارچندە قالمىش بىر انكلىز فىرماسى عليھنە عمومى محاربە باشلايوب، محاربەنىك خىرجىدە عموم ساتىشندان فائىز چىقماق واسطەسىلە ئودەير لردى، لاكن بو اتفقا ۱۸۸۶ نجى ايلدە، ايكى انكلىز فىرماسنىك اتفقاقدان چىقماسىلە پوزولدى. كوزە چارپان بوراسىدركە، سو كراكى صنایع بو كسكلكى دورلرىندەدە اتفقا سازلاشىدىرماغا نائل اولايىلمەدىلر.

۱۹۰۴ نجى ايلك اوللرىندە آلمانىانىك پولاد سىندىقاتى تاسىس ايدىلمىشى؛ ۱۹۰۴ نجى ايلك نويابرىندا بىن الخلق رەلس قارتەلى يكىدن بو نورما ايله حياتا باشلاير: انكلترەيە — ۵،۵، آلمانىايا — ۲۸،۸۳ ۋە بىلچىقايا — ۱۷،۶۷ فائىز. سو كرادا فرانسىا برنجى ايل — ۴،۸ فائىز ايله، ايكىنجىدە — ۵،۸ فائىز ۋە اوچىنجىدە ۶،۴ فائىز نورمالار ايله — يعنى ۱۰۰ فائىزك فوقندە يكونى ۱۰،۴،۸ فائىز اولماقلا — اتفقا داخل اولور. ۱۹۰۵ نجى ايلدە آمەرىقانىك «پولاد ترەستى» («پولاد قورپارا

سیاسی») و بوندان سو کرا آوستریا و اسپانیا داخل اولورلار. (فوغه لشته یین) ۱۹۱۰ نجی ایلده یازیر: «ایمدیکی حالدا دنیا تقسیم ایدیلوب قورتار مشدر و بویوک بیجیلر (مستهلکله)، برنجی نوبه ده ده دولت دمیریوللاری، — مادام که، دنیا تقسیم ایدیله مشدر و اونلارک منافعی کیمسه نظره آلامشدر — یوپیتهرک سما لرینده شاعر جاسنا یاشایا بیلرلر».

۱۹۰۹ نجی ایلده تاسیس ایدیلمش و استحصال مقدارینی آلمانیا، فرانسا، انکلتره، بیلچیکا و اسپانیا زاوودلاری کبی بش غروپ آراسندا دقتلیجه بولمش بین الخلق چینقو سیندیقاتنی و سو کرا بین الخلق باروت تره ستندی ده قید ایدهک. بو سو ککینک حقنده (لیفمان): «بو بوتون آلمانیا پاتلاش اجزالاری فابریقلاریندان تشکیل ایدیلمش و تامامیله عصره موافق محکم بر اتفاقدر که، توی کبی متشکل فرانسا و آمهریقا دینامیت فابریقا لاری ایله برلکده بوتون دنیانی توی آرالاریندا تقسیم ایتمشلر»، دیر.

(لیفمان) ک حسابنجا ۱۸۹۷ نجی ایلده آلمانیا نیک اشتراکیله تقریباً ۴۰ و ۱۹۱۰ نجی ایلده ۱۰۰ بین الخلق قارتهل وار ایمش.

بعضی بورژوازی یازیچیلاری بین الخلق قارتهلر حقنده بویله بر عقیده ده در که بو قارتهلر، قاپیتالک بین الخلقلشمه سنده اک آیدین علامت لردن بریسی اولدیغندان، قاپیتالیزم دورینده ملتلهک آسایش ایچریسنده یاشامالارینا امید بسله مک امکانی ویریرلر. بو عقیده نظریاتجا تامامیله هدیان و عملیاتجا اک آلچاق اوپورتونیزمی اخلاقسز جاسنا مدافعه ایدن بر سفسطه در. قاپیتالیست انحصارلارک نه درجه ده بویومش اولدیقلارینی و قاپیتالیست اتفاقلار آراسندا مبارزه نیک نه دن دولایی دوام ایتدیکنی بین الخلق قارتهلر کویسترمکده درلر. بو سوک کیفیت ایسه چوق مهمدر، چونکه بو حادثه لره تاریخی — اقتصادی معناسی یالکر اونک واسطه سیله آکلاشیلیر، چونکه مبارزه نیک شکلی د کیشه بیلرودائما بعض خصوصی و موقتی سبیلردن دولایی د کیشمکده در؛ لاکن مبارزه نیک ماهیتی ایسه، اونک صنفی مضمونی ایسه، صنفلر دوام ایتدیکجه د کیشه بیلمز. اونا کوره عصر مزده کی اقتصادی مبا رزه نیک مضمونی (دنیانی تقسیم) بویاماق و بومبارزه نیک گاه بر شکلنی،

گاه دا اوبرى شىكلنى كوزه سوقماق آلمانيا بورژوازىاسى ايچون الويريشلى اولديغى آكلاشيلير. (قائوتسكى) ده بو ياكلشغا اوغرامشدر. بورادا مقصد يالكز آلمانيا دكل، بلكه عموم دنيا بورژوازىاسيدر. قاپيتاليستلر دنياى تقسيم ايتمه لرى اونلارك خصوصى شرارتندن توره مز؛ بونك سببى اودر كه، تمر كرده نائل اولدوقلارى درجه قازانچ آلماق ايچون اونلارى بو يول ايله كيتمك مجبوريتنده براقير. بونلار اونى تقسيم ايدر كن «قاپيتالا كوره»، «قويه كوره» تقسيم ايدير لر، چونكه قاپيتاليزم وامتعه استحصالى سيسته منده باشقا بر بولكى اصولى اولاييلمز. قوه ايسه سياسى و اقتصادى انكشافدان آسيلي اولاراق، دكيشمكده در؛ اطرافداكى حادثه لرى آكلاماق ايچون قوه لرك دكيشمه سى نه كى مسئله لرى حل ايتديكنى بيلمه ليدر، يوقسا بو تبدلاتك «خالص» اقتصادى اولماسى و يا اقتصاد خارجنده (مثلا حربى) اولماق مسئله سى — اهميتسىز مسئله لردندر و قاپيتاليزمك يكى دورينه نسبتاً اساسى نظر لرى دكيشمك ايشنده هيچ ده اهميتى يوقدر. قاپيتا ليستلر اتفانك آراسندا كى معاملات و مبارزه نك مضموننى حاوى مسئله نك عوضنده معاملات و مبارزه نك شكلى مسئله سنى — (بو شكل ايسه، بو كون آسايشلى، صباح — آسايشسىز؛ اوبرى كون ينه آسايشليدر) — اورتايا آتماق — سفسطه چى رولنا قدر تنزل ايتمك ديمكدر.

اك يكى قاپيتاليزم دورى بزه كوسترير كه، قاپيتاليستلر اتفانلارى آراسندا دنياى اقتصادجا تقسيم ايتمك يولندا معين مناسبات عمله كلكده در. بونكلا علاقه لى اولاراق سياسى اتفانلار، يعنى دولتلر آراسندا دنياى اراضيجه (توپراق اعتباريله) تقسيمدن، مستملكه مبارزه سندن و «تصرفات دائره سى مبارزه سندن» دولايى معين مناسبات عمله كلكده در.

۶. دنيا نك بويوك دولتلر آراسندا بولونمه سى

جغرافياچى (آ. سوپان) «آوروپا مستملكه لرينك توپراقجا انكشافى» حقنده يازمش اولديغى كتابندا بو انكشافك ۱۹ نجى عصر آخريندا نه درجه يه چاتماسى باره سنده بو مختصر معلوماتى ويرير:

توپراق قطعە لریندن آوروپا مستملکە چى دولترینە (او جملەدن
 آمەریقایا) مخصوص اولان فائىز:

آرتمشدر	۱۹۰۰ نجى ایل	۱۸۷۶ نجى ایل	
+ ۷۹,۶ %	۹۰,۴ %	۱۰,۸ %	آفریقادا
+ ۴۲,۱ %	۹۸,۹ %	۵۶,۸ %	پولینە زیادا
+ ۵,۱ %	۵۶,۵ %	۵۱,۵ %	آسیادا
-	۱۰۰,۰ %	۱۰۰,۰ %	آوستریادا
- ۰,۳ %	۲۷,۲ %	۲۷,۵ %	آمەریقادا

(سویان) بو قرارا کلیر: «بو دورک دقتە لایق بر علامتی وارسا،
 اودا آفریقا و پولینە زیانک بولونمە سیدر». آسیادا و آمەریقادا اشغال ایدیلمەش
 توپراق یعنی دولتردن برینە مخصوص اولمیان توپراق موجود اولمادیغندان،
 (سویان) ك خلاصه سنی که نیشنل دیروب بویله دیمک لازم کلیردی: بو
 دورک دقتە لایق علامتی دنیا نك سوک و قطعی بولونمە سندن عبارتدر. سوک
 و قطعی او معنادا دکلدر که، دنیا بر داها یکیدن تقسیم ایدیله بیلمز. بویله
 بر شیئی نه اینکه ممکن، بلکه ده ضروریدر. لاکن بویله بر معنا چیقارماق
 لازمدر که، قاپیتالیست دولترک مستملکە سیاستی بر یوزینده اشغال
 ایدیلمەش یرلری آرتق تامامیله ضبط ایتمشدر. دنیا ایلك دفعه اولاراق،
 تماماً تقسیم ایدیلمشدر، بویله که، بوندان سوکرا یالکز یکیدن تقسیم
 ایدیله بیلر که، بودا بیه سز لکدن — «بیه» ألنه کیچمک دکل، بلکه بر
 «بیه دن» (صاحبدان) اوبرینە کیچمک دیمکدر.

بونا کوره بز عموم دنیا مستملکە سیاستنك عجیب بر دورینی کیچیر
 مکده یك؛ بو دور «قاپیتالیزم انکشافنك اک یکی پیلله سیله»، مالیه قاپیتا
 لیلە اک سیقی صورتده باغلیدر. بونا کوره ألده کی معلوماتی مفصل بر
 صورتده نظردن کیچیر میلیدر که، بلکه بو واسطه ایله ایستر ایمدیکی حالدا
 ایشك وضعیتنی، ایستر سه بو دورک کیچمشده کیلردن فرقلی اولدیغنی ممکن
 قدر دوغرو آکلیا بیلەك. اک اول بورادا ایکی سؤال اورتایا چیقاجا قدر:
 مستملکە سیاستنك قوه تلمه سی و مستملکە اوستنده مبارزه نك کسکینلشمه سی
 همان مالیه قاپیتالی دورینده می مشاهده اولنور و بو مناسبتله ایمدیکی
 حالدا دنیا نیجه تقسیم ایدیلمشدر؟

آمەریقا یازیچیسی (مورریس) مستملکە لشدیرمک تاریخی حقنده

يازديغي كتابندا ۱۹ نجى عصر ك جوربه جور زمانلاريندا آلمانيا، فرانسى و انكلتره نىڭ آندە اولان مستملكه لر حقندە كى معلوماتى مقايىسە ايتمكە چالشير. اونىڭ الدە ايتدىكى يگونلارك خلاصەسى بودر:

مستملكه لرك بويوكلكى:

آلمانيا		فرانسى		انكلتره		ايىلر
اهالىسى (مىليون نفوس)	مساحەسى (مىليون مربع مىل)	اهالىسى (مىليون نفوس)	مساحەسى (مىليون مربع مىل)	اهالىسى (مىليون نفوس)	مساحەسى (مىليون مربع مىل)	
—	—	۰,۵	۰,۲	۱۲۶,۴	?	۱۸۱۵—۴۰
—	—	۳,۴	۰,۲	۱۴۵,۱	۲,۵	۱۸۶۰
—	—	۷,۵	۰,۷	۲۶۷,۹	۷,۷	۱۸۸۰
۱۴,۷	۱,۰	۵۶,۴	۳,۷	۳۰۹,۰	۹,۳	۱۸۹۹

انكلتره يە نسبتاً مستملكه ضبطنىڭ آرتماق دورى ۱۸۶۰ ايە ۱۸۸۰ نجى ايىلر آراسىدا و اك چوق بويومك دورى ۱۹ نجى عصر ك سو ك ايكرمى ايىلر يە دوشور. آلمانيا و فرانسىا نسبتاً همان ايكرمى ايىلكە دوشور. انحصارچىلقدان اولكى قاپيتاليزمك، يعنى آزاده رقابتك ميدان آلمش اولديغى — قاپيتاليزمك انكشافچا اك سو ك دورى ۱۸۶۰ نجى و ۱۸۷۰ نجى ايىلرە دوشدىكنى يوقاريدا كوردىك. ايمدى ايسە بز كورو ريك كە همان بودوردن سو كرا مستملكه ضبطندە بويوك بر «يوكسكللك» باشلاير و دىئائى توپراق اعتباريلە تقسيم مبارزەسى بويوك بر درجەدە كسكىنلشير. اونا كورە قاپيتاليزمك انحصارچى بر قاپيتاليزم پىللەسنە، مالىە قاپيتالنا چەوريلمەسى، دىئائى بولمك مبارزەسنك كسكىنلشمەسى ايە باغلى اولديغى شېهەسزدر.

(غوبسون) ايمپەرياليزم حقندە يازمىش اولديغى اثريندە ۱۹۰۰—۱۸۸۴ نجى ايىلر آراسىدا كى دورى، باشليجا آوروپا دولترينك شدتلى «ئەقسپانسيا» (توپراغى آرتماق) دورى دىيە آيرير. اونىڭ فكرينجە بو دور اچرىسندە انكلترە ۵۷ مىليون اهالىسى اولان ۳,۷ مىليون مربع ميل توپراق ضبط ايتمشدر. باشقا دولترك ايسە بو دوردە ضبط ايتدىكلرى توپراق بو قدردر: فرانسىا — ۳,۶ مىليون مربع ميل، اهالىسى ۳۶ مىليون؛ آلمانيا — ۱ مىليون مربع ميل، اهالىسى ۱۴,۷ مىليون؛ بيلچىقا — ۹۰۰ مین مربع ميل، اهالىسى

۳۰ میلیون و پورتکیز — ۸۰۰ مین مربع میل، اهاالیسی ۹ میلیون. بوتون قاپیتالیست دولتلك ۱۹ نجی عصرك آخریندا و بالخاصه ۱۸۸۰ نجی ایلدن سوکراکی دورده مستملکه یولندا بوغوشمالاری خارجی سیاست و دیپلوماتیا تاریخندا هر کسجه معلوم بر فاقتدر.

انکلترده آزاده رقابتک اکی پارلاق دوری حساب اولونان ۱۸۶۰—۱۸۴۰ نجی ایللرده، انکلتره ننگ رهبرلك ایدن بورژوازی سیاستچیلری مستملکه سیاستننگ علیهنه اولوب مستملکه لری آزاد ایتمکی، اولارک انکلتره دن تامامیه آیریلماسنی فایدالی و ضروری حساب ایدیرلردی. (م. بهر) «اک یکی انکلیز ایمپریالیزمی» حقنده ۱۸۹۸ نجی ایلده یازدیغی مقاله سنده، انکلتره ننگ دولت خادم لریندن و ایمپریالیزم طرفدارلاریندان اولان (دیزرائیلی) کبی بر شخصک — «مستملکه لر بزم بوینومزدا بر دکیرمان داشیدر» — دیمش اولدیغنی سویله یر. ۱۹ نجی عصرك سوکلارینا کلنجه همان انکلترده (سه سیل — رودس) و (جوزه ف چه مبه رله ن) عصرك قهرمانی سایلیر و بونلاردا ایمپریالیزمی آچیقجاسنا تبلیغ و ایمپریالیزم سیاستنی اولدیقجا حیا سزجاسنا حیاتا کیچیریرلردی!

مراقلی بوراسیدرکه، حاضرکی ایمپریالیزمک خالص اقتصادی کوکلریله اجتماعی — سیاسی کوکلرینک آراسندا اولان رابطه نی او زمانکی انکلتره بورژوازیاسنک سیاسی رهبرلری آچیقجاسنا کورورلردی. (چه مبه رله ن) ایمپریالیزمی تبلیغ ایدهرک «بو حقیقتاً حکمتلی و قناعتملی سیاست» در دییردی و انکلتره ننگ جهان بازاریندا آلمانیا، بیلچیکا و آمهریقا طرفلریندن کوردیکی رقابتی کوستیریدی. قاپیتالیستلر «قورتولوش انحصاردا در»! دییوب تره ستلر، قارته لدر و سیندیقاتلار دوزه لیدریدلر؛ بورژوازیانک سیاست باشچیلاریدا دنیا ننگ تقسیمه دوشمه مش یرلرینی اله کیچیرمکه تلسوب اولارک سسلرینه سس ویریر و — «نجات انحصاردا در» — دییرلردی. (سه سیل رودس) ه کلنجه، بودا، اک یاقین دوستی اولان ژورنالیست (سته د) ک روایتنه کوره، ۱۸۹۵ نجی ایلده ایمپریالیزم مفکوره سی حقنده (سته د) ه سویله مشکه: «من دونن (لوندون) ک (ایست —

ئەند) محلەسندە (ایشچی محلەسیدر) ایشسز لر یغناغنا کیدوب اورادا «چورەك، چورەك ویرك» باغیرتیسندان عبارت اولان وحشی نطقلری ایشیتدیکدن سوکرا منزیلە دوغرو کلیرکن کوردیکلریمی دوشونوردیم؛ بو دوشونمەلر نتیجەسندە ایمپەریالیزمک اهمیتتی حقندە اولکیندن داها محکم بر عقیدە حاصل ایتدیم. ایمدی منیم آمالیم اجتماعی مسئلەنی بویەلەجە حل ایتمکدر: انکلتره دولتنگ قرق میلیون اھالیسنی تھلکەلی وپنداش محاربەسندن مدافعە ایتمک مقصدیلە بز، مستملکە سیاستچیلری، فابریقا و معدنلر مزدە حصولە کتیریلن متاعی ساتماق و اھالینگ فضلە قسمنی یرلشدیرمک ایچون یکی توپراقلار ضبط ایتملی یک. من همیشه دیمشم کە، ایمپەریا دیمک قارین مسئلەسی دیمکدر. وپنداش محاربەسنی ایستەمزسە کز، ایمپەریا لیست اولمالیسکز».

میلیونچی مالیه قرالی و انکلتره ایلە (بورلار) محاربەسنە سبب اولان (سەسیل — رودس) ۱۸۹۵ نجی ایلدە بویەلە دییرمش. دنیادا توپراق تقسیمنگ و سوک اون ایللردە بونکلا علاقەلی اولان دکیشیکلککرمک ممکن قدر دوغرو بر شکلنی جیزماق ایچون (سوپان) طرفندن بوتون دنیا دولتلرینگ مستملکەسی حقندە یازیلمش و آدی یوقاریدا سویلەنمش اثردە کی معلوماتدان استفادە ایدەك. (سوپان) ۱۸۷۶ و ۱۹۰۰ نجی ایللری آلمشدر؛ بز ایسەك ۱۸۷۶ نجی ایلی — چونکە غربی آوروپا ایمپەریا لیزمنگ انحصاردان اولکی دوری بو تاریخدا ئوز تکاملنی بیتیرمشدر — و ۱۹۱۴ نجی ایلی آلاقدا (سوپان) ک رقملری عوضنە (ھوغنەر) ک «جغرافی و استاتستیق جدوللریندن» داها یکی رقملر اقتباس ایدەك. (سوپان) یالکز مستملکەلری نظرە آلمشدر؛ بز ایسەك — دنیانی تقسیم ایشنگ اک مکمل بر شکلنی کوسترمک ایچون — بونلارا بر داها غیر مستملکە و یازیم مستملکە مملکتلری علاوہ ایدوب بونلارکدا حقندە مختصر بر معلومات ویرمکی فایدالی حساب ایدیریک. یاریم — مستملکە مملکتلر سویلەدیکدە بز ایرانی، چینی و تورکیەنی نظردە دوتوریق.

بونلاردان برنجیسی، دیمك اولار كه، تامامیله مستملكه اولوب قورتارمشدر،
ایکی سو ککیلار ایسه، اولماقدادرلار.
بو رقمیری آلیریق:

بویوك دولترك مستملكه لری:

(مساحه سی میلیون مربع کیلومتر و ایله و اهالیسی میلیون نفوس ایله گوستریلمشدر)

یگونی	مه تروپولیا		مستملكه لری					
	۱۹۱۴ نجی ایل		۱۹۱۴ نجی ایل		۱۸۷۶ نجی ایل			
	مساحه	اهالی	مساحه	اهالی	مساحه	اهالی		
۴۴۰,۰	۲۳,۸	۴۶,۵	۰,۲	۲۹۲,۵	۲۳,۹	۲۵۱,۹	۲۲,۵	انكلتره
۱۶۹,۴	۲۲,۸	۱۲۶,۲	۵,۴	۲۳,۲	۱۷,۴	۱۵,۹	۱۷,۰	روسیه
۹۵,۱	۱۱,۱	۲۹,۶	۰,۵	۵۵,۵	۱۰,۶	۶,۰	۰,۹	فرانسا
۷۷,۲	۳,۴	۶۴,۹	۰,۵	۱۲,۳	۲,۹	—	—	آلمانیا
۱۰۶,۷	۹,۰	۹۷,۰	۹,۴	۹,۷	۰,۲	—	—	آمریقا
۷۲,۷	۰,۷	۵۲,۰	۰,۴	۱۹,۲	۰,۲	—	—	یاپونیا
۹۶۰,۶	۸۱,۵	۴۲۷,۲	۱۶,۵	۵۲۳,۴	۶۵,۰	۲۷۳,۸	۴۰,۴	جمعا ۶ بویوك دولتك

باشقا دولترك مستملكه سی (بیلیقا، هولاند و سائره)
یاریم مستملكه (ایران، چین، تورکیه)
باشقا مملکتلر
بوتون دنیا

۱۹ نجی عصر ایله ۲۰ نجی عصرک آراسندا دنیا بولکوسی «تامامیله
قورتارمش» اولدیغنی بز بورادان آشکار کوروریک. ۱۸۷۶ نجی ایلدن
سو کرا مستملكه توپراغی چوق آرتمشدر: ۴۰ میلیون مربع کیلومتر و
اولدیغی حالدا ۶۵ میلیونا چیقمشدر؛ دیمه لی بر یاریمدان چوق آرتمشدر.
آلتی بویوك دولتك توپراق آرتیمی ۲۵ میلیون مربع کیلومتر ویه قدردر،
بو ایسه متروپولیانك مساحه سندن بر یاریم دفعه آرتقدر، ($\frac{1}{4}$ ۱۶ میلیون).
۱۸۷۶ نجی ایلده اوچ دولتك مستملكه سی یوقدی؛ دوردنجی دولته —
فرانسایا کلنجه، بونککی دا یوق کبی ایدی. ۱۹۱۴ نجی ایله کلنجه، بو
دورت دولت ۱۴،۱ میلیون مربع کیلومتر و مساحه دن و ۱۰۰ میلیون
نفوس اهالیدن عبارت بر مستملکویه مالک اولدی. دیمه لی که، آوروپانك
مساحه سندن بر یاریم دفعه آرتق اولان بر توپراغی آلرینه سالدیلا.
مستملکهنی بویوتمک ایشنده چوق بویوك بر برابر سزلك مشاهده اولنور.

فرانسا، آلمانیا و یاپونیا کبی مساحه و اهالی اعتباریله بر—بریندن آز
تفاوتلی اوچ دولتی آلوب. اونلارک مستملکه لرینی مقایسه ایدرسهک، کوره
ریک که، بونلاردان برنجیسنک مستملکه سی، باشقا ایکسینک مستملکه سی
جمعندن اوچ قات آرتقدر. مالیه قاپیتالی مقداری اعتباریله ده دورک اوللرینده
فرانسا، دیگر ایکی دولتن برلکده زنکین ایدی. مستملکه ضبط ایتمک
ایشنه یالکز اقتصادی شرائطدان باشقا، بو شرائط اساس اولماق اوزره،
بعض جغرافی شرائطده تاثیر ایدیر. سوک اون ایللردن بهری دنیا ننگ هامار
لانمسی و جوربه جور مملکتلرده بویوک صنایعک، مبادلله و مالیه قاپیتالینگ
تائیری سایه سنده حیات و تصرفات شرائطینگ برابرلشمه سی نه قدر قوه تلی
دوام ایتمش اولسادا، ینه بو دائره ده بویوک فرقلر کورونمکده در. و بو
آلتی دولت آراسندا بز بر طرفدن قاپیتالیستک اعتباریله کنج و چوق
سرعتلی بر صورتده ترقی ایتمش آمهریقا، آلمانیا و یاپونیانی و اوبری
طرفندن ده اسکی قاپیتالیست انکشافنا منسوب اولان دولتلری (فرانسا و
انکلتره نی) کوروریک که، بونلارک انکشافی سوک ایللرده یوقاریدا کیلارا
نسبتاً داها آغیردر. اوچنجی بر طرفندن ده اقتصادجا اک کریده قالمش
روسیه دولتنی کوروریک که، بورادا یکی قاپیتالیستک ایمپریالیزمی
قاپیتالیستک دوریندن اولکی مناسبات توری ایله ساریلمشدر.

بویوک دولتلرک مستملکه لريله برابر کوچوک دولتلرک خردا مستملکه
لرینی ده کوستردیک. بو سو ککیلار ایسه، دیمه لی، امکان واحتمال قیلندن
اولان یکی مستملکه بولکوسنده هدف (اوییهقت) اولاجاقلارددر.

بو کوچوک دولتلره، ئوز مستملکه لرینی اللرینده ساقلایا بیلمه لرینه
امکان ویرن بر واسطه وارسا، اودا بویوک دولتلر آراسندا کی عداوت،
منافع ضدیتی والخدر که، بو مستملکه لری تقسیم ایتمکه امکان ویرمیر.
«یاریم مستملکه» حالندا اولان دولتلره کلنجه، بونلار، طبیعتک و جمعیتک
بوتون ساحه لرینده تصادف ایدیلن بر موقتی «کیچید شکللر» ی امثالنی
تشکیل ایدیرلر. مالیه قاپیتالی بوتون اقتصاد و بین الخلق مناسباتدا اویله
مهم و کسکین بر قوه در که، بونا حتا نامیله سیاسی استقلالیه مالک اولان

دولتلرده بيله تابع اولارلار و دوغروندان اولماقدادرلار. بونك مثالنى
بز بو ساعت كوره جكر. لاکن بوراسى دخى معلومدر كه، تابع ايدىلن
مملكت و ملتر بو تابعيته برابر ئوز استقلاليتنى ده ايتيرمش اولسالار،
ماليه قاپيتالى ايچون اويله بر تاييعيت الويريشلى اولار و چوق فايدا ويره ر؛
ياريم مستملكه مملكتلر بو ايشده «اورتالق» تشكيل ايديرلر. يرده قالان
توپراقلار تقسيم ايديلمش اولديغندان، بو ياريم مستقل مملكتلر اوستنده
آپاريلان مبارزه لر، ماليه قاپيتالى دورينده داها دا شدتلى اولمايدر.
ايمپرياليزم و مستملكه سياستى قاپيتاليزمك يكي پيلله سندن اول و
حتا قاپيتاليزمدن اول بيله واردى. اسارت و محكوميت اوزرينده قورولمش
اولان (روما) بيله مستملكه سياستى آپايردى و ايمپرياليزم يرديدى.
لاكن ايمپرياليزم حقنده كى «عمومى» مذاكراتا كيريشنلر، اجتماعى —
اقتصادى تشكيلاتك اساس فرقلرينى اونوتديغندان و يا خود بونلارى
ايكنجى سیرادا براقديغندان بالضروره بويوك رومانى بويوك بریتانیا ايله
مقایسه كى بوش بوغازلغا قاپيليرلار. حتا قاپيتاليزمك كیچمىش دورلرينه
منسوب قاپيتاليزم مستملكه سياستى ايله مالیه قاپيتاليزمك مستملكه سياستى
آراسندا بيله بويوك فرقلر واردر.

يكي قاپيتاليزمك باشليجا خصوصيتى بويوك مؤسسە صاحبلىرىنىڭ
انحصارچى اتفاقلارى طرفندن يرئيدىكى حاكىمىتن عبارتدر. خام ماتەر
يالک بوتون منبعلىرى ضبط ايدىلوبده بر ألدە توپلانيلارسا، بو انحصارلار
داها دا محکم اولار. بين الخلق قاپيتاليزم اتفاقلارى، دوشمنك ألدن
بوتون رقابت امكاننى آلماق يولندا، دمير و نفت منبعلىرى اولان توپراقلارى
ساتين آلماق يولندا وار قوه لرى ايله نيجه تلاش ايتديكلرينى كوردىك.
رقیب ايله آپاريلاجاق مبارزه ده غلبه نى تامين ايتمك ايچون مستملكه يه
مالك اولماق كافى در، چونكه بو واسطه ايله دوشمنك بوتون مدافعه يوللارى،
حتا اونك دولت انحصارى قانونى واسطه سيله قورونماق يولى بيله كسىلمش
اولور. قاپيتاليزمك تكاملى نه قدر يوكسك اولارسا، خام ماتهر يالک
آزليغى دا او درجه ده ئوزىنى بيلديره ر؛ رقابت و بوتون دنيا دا خام مال

منبعلىرى دالنجايو كوروشمه نه قدر كسكىن اولارسا، مستملكه ضبطى يولندا آپاريلان مبارزه ده او درجه ده قيزغين اولار.

(شىلدهر) يازير: «بعض شخصلر ك فكرينجه اثبات ايديلمه مش اولسا بيله اقرار ايده ك كه: صنايع و شهر اھالىسنك آرتماسى آز — چوق ياقين بر زماندا تصادف ايده بيله جك بر ممانعت وارسا، اودا ارزاق آزلغى دكل، صنايع ايچون كر كلى اولان خام مال آزلغى اولاجا قدر. ايمديلكده ده، مثلا آغاج آزلغى و اونك بهالانماسى، كون (دهرى) آزلغى و توقوجيلىق صنايعى ايچون خام ماتهرىالك آزلغى كسكىنلشمكده در. استحصالچيلار اتفقلارزى، بوتون دنيا تصرفاتى مقياسندا، كند تصرفاتى ايله صنايع آراسندا بر موازنه ياراتماق ايسته ير لر. بونا مثال اولاراق، صنايعجه زنكىن بر نيچه دولتلرده كى ايلك فابريقاچيلارى اتفقلارينك ۱۹۰۴ نجى ايلدن حياتا باشلامش اتفقلنى و سو كرا بو شكلده ۱۹۱۰ نجى ايلده تاسيس ايديلمش آروپا كتان اكيرنلر اتفقلارى كى اتفقلار اتفقلنى كوسترملك اولار.»

يقيندر كه، بو كى واقعه لرك اهميتنى بورژوازيا ره فورمىستلىرى ضعيفلشديرمكه چالشيرلار. اونلار دييرلر كه، خام مالى «بهالى و قورقولى» اولان مستملكه سياستى يريتمكسزىن ده آزاده ساتش بازاريندا تاپماق «ممكن اولاردى»، خام مال بازارينى عموماً كند تصرفاتى شرائطنك ساده جه ياقشيلاشد ير يلما سيله ده آرتيرماق «ممكن اولاردى». لاكلن بو كى سوزلر، ايمپه رىاليزمى مدافعه دن و اونى رنكله مكدن باشقا بر شئى دكلدر، چونكه بو فكرىكى قايتاليزمك باشليجا خصوصيتى اولان انحصارى اونوتماق اوزرينده اساسلانير. آزاده ساتش بازارى كيت — كيده اهميتنى ايتيرير، انحصارچى سينديقاتلار و تره ستلر كون — كوندن اونى سيقشديرير؛ كند تصرفاتى شرطلرينى «ساده جه» ياقشيلاشد ير ماق ايسه، كتله لروضعيتنك ياقشيلاشد ير يلما سنا، امك حقنك آرتماسنا و قازانجك آزالماسنا سبب اولار. مستملكه ضبط ايتمك انديشه سى يرينه كتله و ضعيتنك قايعوسنى چكن تره ستلر يالكر ره فورمىستلر ك خولياسندا اولاييلر.

ماليه قايتالى ايچون؛ يالكر كشف ايديلمش خام مال منبعلىرى دكل،

بلکه کشفی ممکن اولان منبعلر بيله اهمیتلیدر؛ چونکه تهخنیقا زمانمزدا اولدیقجا سرعتله انکشاف ایتمکده در و بونا کوره ده بو کونکی یاراماز توپراقلار، یکی اصوللار کشف ایدیلرسه و بو یولدا بویوک خرجلر قویولارسا، صباح بر یارار حالا کتیریلر (بونی دخی بویوک بر بانق؛ مهندس و آغرونوئلاردان متشکل بر هیئت واسطه سیله عمله کتیره بیلر). معدن کشفیاتندا، خام ماتهریال ایشله نمه سنده و استفاده سنده کی یکی اصوللاردا بو حال اوزره در. بو ایسه مالیه قاپیتالندا تصرفات دائره سنی و حتا عمومأ توپراغنی بویو کلدیرمکه بر تمایل دوغورور. کله جکده کی (ایمدیکی حالدا کی دکل) «ممکناتدان اولان» قازانجلارینی و انحصارک سو کرا کی نتیجه لرینی نظره آلاق، تره ستر ئوز املاکنی، ایکی و اوچ قات قیمتله قاپیتاللاشدیردیقلاری کبی، مالیه قاپیتالدا عمومأ امکان داخلنده اولان خام مال منبعلرینی نظره آلاق، دنیا نك تقسیم ایدیلمه مش سوک پارچالارینی و یاخود تقسیم ایدیلمشلرینی یکیدن تقسیم یولندا دوام ایتمکده اولان قیزغین مبارزه دن کری قالماق ایچون هارادا و نیجه اولورسا اولسون ممکن قدر چوق توپراق ضبط ایتمکه چالشیرلار.

انکتره قاپیتالستلری ئوز مستملکه لرینده، مصرده، و روسلاردا ئوز مستملکه سنده، یعنی تورکستاندا، پامبوق محصولنی آرتیرماق یولندا هر جور چالشماقدان کری دورمیرلار (۱۹۰۴ نجی ایله ده مصرک ۲،۳ میلیون هه کتار یارارلی توپراغندان ۰،۶ میلیون — یعنی دورته بریندن آرتیغی پامبوق تارلاسی ایدی)؛ چونکه بو واسطه ایله اونلار ئوز اجنبی رقیبلرینه غالب کله، خام ماتهریال منبعلری انحصارینی قولایقلا ایدر و قناعتلی، قازانجلی بر توقوجیلق تره سستی تشکیلنه آسانقلا نائل اولوب، بو قایدا ایله اعمال و استحصالک بوتون پیلله لرینی بر آله توپلایا بیلرلر.

قاپیتال اخراجنک فایداسی داعینی صورتله مستملکه آرتیرماق مقصدینی تعقیب ایدیر؛ چونکه رقیبی اورتادان کوتورمک، ساتیشی ئوزینه تابع ایتمک، موافق «علاقه لری» محکملمک و باشقا بو کبی شیلر مستملکه بازاریندا داها آسانقلا باشا کله؛ (بعضأده یالکز بو یول ایله ممکن اولار).

مالیه قاپیتالندان دوغان اقتصادخارجنده کی اوسته لك (надстройка) و بو قاپیتالک سیاستی و مفکوره سی مستملکه ضبط ایتمک تمایلنی داهادا قوتلندیریر. (هیلفهردینغ): «مالیه قاپیتالنک ایسته دیکی آزاده لك دکل، حاکمیتدر» دیدیکده چوق حقلیدر. فرانسای بورژوازیایازیچیلاریندان بریسیده (سه سیل رودس) ک یوقاریدا سویله مش اولدیغمز فکرینی تکمیل ایتمک یولندا دییر که، عصرمزده کی مستملکه سیاستنک اقتصادی سبیلرینه اجتماعی سبیلریده علاوه ایتمک لازمدر: «حیاتنک کیت— کیده آغیرلاشماسی یالکز ایشچیلر کتله سنی دکل، بلکه اورتا صنفلیری ییله سیقماق و ازمک درجه سنده آغیرلاشماسی و چتینلشمه سی بوتون اسکی مدنیتلی مملکتلرده بر صبرسنلک، بر قیجیقلا نما، بر عداوت دوغورماقدادر؛ معین صنف چرچیوه سندن کوچ ایله چیقاریلان نه نه رژیینی بر ایشه جالاماق و مملکت ایچریسنده پاتلاش اولماسین دییه، بو نه نه رژییه مملکت خارجنده بر فعالیت، بر ایش ویرمک لازمدر».

مادامکه، بختمز قاپیتالست ایمپریالیزمی دورینک مستملکه سیاستی اطرافندادر، بونی دا دیمک لازمدر که، دنیانی اقتصادی و سیاسی جهتجه بولوشدیرمک اوستنده بویوک دولتلر آراسندا مبارزه توره دن مالیه قاپیتال و بونا موافقت گوسترن بین الخلق سیاست؛ دولتلرک بر— برینه تابع و محتاج اولماسندا بر چوق کیچید شکللیری دوغورور. بو دوره مخصوص اولان تیپلرک سایی یالکز مستملکه صاحبی اولان ایکی اساس دولتلر غروپی و اولارک مستملکه لریله بیتمز؛ بونلاردان باشقا سیاستجه رسماً استقلالیتنی حفظ ایتمکه برابر، فعلاً مالیه و دیپلوماسی جهتدن باشقالاریندان آسیلی اولان مملکتلرک جوربه جور تابعیت شکللیریده بو تیپلردندر. بو شکللردن بریسنی — یاریم مستملکه نی — بز یوقاریدا کوستردیک. اوبرینک تمثالی دا، مثلاً؛ آرغه تینادر.

(شولتسه— کهوه رنیتس) بریتانیا ایمپریالیزمی حقنده یازمش اولدیغی اثرینده دییر: «جنوبی آمهریقا، بالخاصه آرغه تینا، (لوندون) دان مالیه جهتجه او درجه ده آسیلیدر که، اونا انکلیر تجارت مستملکه سی دیمک

جائزدر. انكلتره طرفدن آرغەتینادا یرلشدیریلیمش انكلیز قاپیتالنك
مقدارینی (بوئەنوس — آیرهس) ده کی آوستریا — مجار قونسولنك ۱۹۰۹
نجی تاریخدا ویردیکی معلوماتا کوره (شیلدهر) $\frac{2}{4}$ ۸ میلیارد فراتق
تعیین ایدیر. بو وجهله انكلتره نك مالیه قاپیتال — (قاپیتالك دوغروچی
دوستی اولان دیپلوماتیا) آرغەتینا بورژوازیسی ایله و بونك بوتون
اقتصادی و سیاسی حیاتی اداره ایدن دائره لر ایله نه درجده محکم بر
«علاقه» باغلامش اولدیغنی آکلاماق چتین دکلدر.

تابعیتك باشقا بر شکلنی ده بزە پورتکیز تابعیتی کوسترمکده درکه،
بودا سیاسی استقلالیت وارلغیله مالیه و دیپلوماتیق تابعیتدن عبارتدر.
پورتکیز مستقل بر دولت اولماقلا برابر، اسپانیا وارثلکندن توره مش
محاربه زمانندان بهری (۱۷۱۴ — ۱۷۰۰) ایکی یوز ایلدن آرتقدرکه،
انكلتره حمایهسی آلتندا یاشاماقدادوام ایدیر. انكلتره ئوز دوشمنلری،
فرانسا و اسپانیا ایله مبارزهده ئوز موقعنی محکمشدیرمک خاطرەسی
ایچون پورتکیزی و اونك مستملکه لرینی مدافعه ایدیردی و بونك مقابلنده
تجارتجه فایدا کوتورور، امتعه و قاپیتالنی پورتکیزه و اونك مستملکه لرینه
اخراج ایتمک ایچون امتیازلار آلیر و پورتکیزک لیمان و آدالاریندان و
قابه لریندن (یر آلتی تلغراف و تلفون خطلری) استفاده ایدیردی. برچوق
بویوک و کوچوک دولتلر آراسندا بو جور مناسبات همیشه کورولمشدرسهده
آنچاق قاپیتالست ایمپریالیزمی دورینده بو بر عمومی سیستم شکلنی
آلمش و «دنیانی تقسیم» مناسباتنك بر قسمنی تشکیل ایتمکله برابر بوتون
دنیا مالیه قاپیتال معاملاتنك بر پارچالارینی تشکیل ایدیرلر.

دنیانی تقسیم مسئلهسنى بیتیرمک ایچون بونی داسویله مک لازم کلیر:
بو مسئلهنی تمامیه آچیقجاسنا و معین بر صورتده میدانا چیقاران یالکز
۱۹ نجی عصرک آخیریندا و ۲۰ نجی عصرک ابتداسندا اسپانیا — آمهریقا
محاربهسندن سوکرا یازیلیمش آمهریقا ادبیاتیه، انكلتره — بور محاربه
سندن سوکرا کلمش انكلتره ادبیاتندان عبارت دکلدر؛ بو واقعهنی سیستم
اوزره تنقید ایدن یالکز بریتانیا ایمپریالیزمی هر کسندن آرتق «قیسقانچ

جاسنا» تعقيب ايتمكده اولان آلمان ادبياتي دكلدر، فرانس بورژوازيا ادبياتدادا بو مسئله كفايت درجدهده معين، بورژوازيا تقطه نظري يول ويره بيلديكي قدر كه نيش بر صورتده قويولمشدر. «۱۹ نجى عصر آخرلاريندا سياسى و اجتماعى پروبلهملر» آدلى كتابك مؤلفى تاريخچى (درئو) يا استناد ايدوبده او كتابك «بويوك دولتر و دنيانى تقسيم» سرلوحه لى فصلنده يازيلمش بو سطرلرى كوسترهك: «سوك ايللر ايچريسندده دنيادا كى بوش يرلرك، چيندن باشقا، هاموسنى شمالى آمهريقا و آوروپا دولترلرى طرفندن اشغال ايديلمشدر. بوندان دولايى بر نيچه اختلافلار يوز ويرمش و نفوذلار يرلرينى دكيشمشلر؛ بونلار ايسه ياقين زماندا قوپاجاق داها دهشتلى پاتلايشلارك علامتى درلر؛ چونكه تلمسك لازم كلير: ئوزينى تامين ايتمه مش اولان ملتر بر داها ئوز حصه لرينى آلاماق، و كله جك (يعنى ۲۰ نجى) عصر ك اكه اهميتلى ايشلريندن بريسى اولان مهم توپراق استثما ريندا اشتراكه نائل اولماماق كى بر قورقو قارشيسندا دورورلار. بونا كوره دركه، سوك زمانلار بوتون آوروپا و آمهريقا ئوز مستملكه لرينى بويوتمك كى ۱۹ نجى عصر آخرلارينا مخصوص اولان بو دورى كوسترن «ايمپهرياليزم» خسته لكه قاپيلمشلار. مؤلف بونى دا علاوه ايديركه، بو دنيانى تقسيم ايشنده، دنيانك كه نيش بازارلارينى ضبط ايتمك ايچون دولترك بو مدهش يو كوروشمه سنده ۱۹ نجى عصرده ياپيلمش ايمپهريالارك مناسب قوه لرى بو ايمپهريالارى ميدانا كتيرن ملترك آوروپادا دوتديغى موقعنه هيچده موافق دكلدر».

آوروپادا برنجى ير دوتان و خلقلك مقدراتنى تعيين ايدن دولتر عين صورتهده بوتون دنيادا برنجيلكه مالك دكلدرلر. وقتا كه، مستملكه اعتباريله بويوكلك تمايلى و حسابا آلنماش ثروتلره بيه لنمك اميدى آوروپا دولترينك متناسب قوه لرينده برتائير براقاجاق اولدى — او زمان، آوروپانك ئوز سياسى شرطلرينى بيله دكيشمش اولان مستملكه مسئله سى — ياخود ايسترسه كز «ايمپهرياليزم» — بو شرطلرى كيت — كيده داها بر چوق دكيشيكلكلره اوغرادا جاقدر.

۷. ایمپه ریالیزم، قاپیتالیزمک خصوصی بر پیلله سی کبی

یوقاریدا ایمپه ریالیزم حقنده سویلنیلیمش بیاناتی ایمدی بر یره توپلاماق، اوندان بر یگون حاصل ایتمک فکرینده اولمالی یق. ایمپه ریالیزم، عموماً قاپیتالیزمک اساس خاصه لرینک دوغرودان دوغرویا بر مابعدی اولوب، انکشاف ایتمش و بویومشدر. لاکن قاپیتالیزم که نیشلنوب معین و یوکسک بر درجه یه چاتدیغی زمان قاپیتالیست ایمپه ریالیزمنه چه ویریلدی؛ بو زمان قاپیتالیزمک بعض اساس خاصیتلری ئوزینه ضد اولوب، بوتون خطرلر اوزرینه قاپیتالیزمدن داها یوکسک بر اجتماعی — اقتصادی اصولا کیچید دورینک کلمش اولدیغنی کویسترن علامتله ظاهر اولدی. بو ایشده اقتصادجا اساسی شی، آزاده قاپیتالیست رقابتنک قاپیتالیست انحصارلارا چه وریلمه سندن عبارتدر. آزاده رقابت قاپیتالیزمک و عموماً امتعه استحصالنک باشلیجا خاصیتیدر؛ انحصار ایسه آزاده رقابتنک بوسبتون عکسی و ضدیدر. لاکن بو رقابت کوزیمزک قارشیسندا انحصارا عوض اولونماغا باشلا یوب، بویوک استحصاللار یاراتماغا، کوچو کلرینی اورتادان قالدیرماغا، بویو کلرینی داها بویو کلریله عوض ایتمکه دوغرو آدیم باسدی وهم قاپیتالک، هم ده استحصالک تمکزینی او درجه یه کتیردی که، بوندان؛ ئوز آنده میلیار دلار جا قاپیتال ساقلایان اون — ایگرهی باتقلارک صنایعه قاووشان قاپیتاللاری؛ تره ست، قارتهل و سیندیقاتلار انحصاری توره مکه باشلادی. آزاده رقابتدن دوغولمش بو انحصارلار عین زماندا رقابتی قالدیرمیوب، اونک فوقنده، اونکلا برابر یاشاماقدادوام ایتدی کلریندن بر پارا چوق کسکین و مهم اختلافلار، ضدیتلر و خصومتلر توره تمکده درلر. انحصار — قاپیتالیزمک داها یوکسک بر اصولا کیچمه سی دیمکدر.

اگر ایمپه ریالیزمک اک مختصرجه تعریفنی سویله مک لازم اولسایدی، بویله دیمک لازم کلیردی: ایمپه ریالیزم قاپیتالیزمک انحصار پیلله سیدر. بویله تعریف اک مهم و باشلیجا طرفی کویسترمش اولاردی؛ چونکه بر طرفدن، مالیه قاپیتالی — سایجا چوق آز اولان بر نیچه ایری باتقلارک،

انحصارچى صنايعچىلر اتفاملارنىڭ قايتالى ايله قاووشمىش باتق قايتالندان عبارتدر؛ اوبرى طرفندن ده دنيانى تقسيم ايتىمك ديمك — هله هيچ بر ئوزكه قايتالىست دولت طرفندن دو تولماش ئولكه لره ممانعتسزجه سنه يه لنىمك، مستملكه سياستندن آخرا قدر تقسيم ايدىلمش دنيايا انحصار قايداسى ايله صاحب اولماق، مستملكه سياستنه كىچىمك ديمكدر.

لاكن چوق مختصر تعريفلر، مسئله نىڭ مهم طرفلرني كوسترمكده الويريشلى اولسادا، اولارنىڭ اىچىدىن تعريف ايدىلن حادثه نىڭ مهم خاصيت لرني چىقاروب دا آيرىجا اىضاح ايتىمكه احتياج اولدىغى اىچون چوقدا كافي دكلدرلر. هر هانكى بر تعريف، حادثه نىڭ تام انكشافندا اونىڭ اطرافلى علاقه لرني كر كنجه (لازمجا) كوسترمكده عاجز اولدىغى اىچون، تعريف نىڭ اهميتى مشروط اولدىغى نظرده دو توب ايمپهريالىزم مفهومه اويله بر تعريف ويرملىك كه، اونىڭ بو بش اساس علامت لرني كوسترمش اولايلىسن: ۱) استحصال نىڭ و قايتالىك نىڭ مركزى كه، بودا تصرفات حياتندا قطعى بر رول اويناماقدا اولان انحصار (دوغورور: ۲) باتق قايتالى ايله صنايع قايتالىك قاووشماسى كه، بودا مالىه اولىغارشىسى توره دن «ماليه قايتالى» در. ۳) امتعه اخراجندان فرقلى اولاراق قايتالى اخراجى داها بويوك بر اهميت كىب ايدىر: ۴) قايتالىستلر دنيانى تقسيم ايدن انحصارچى اتفاملارى تشكيل اولنور: ۵) اك بويوك قايتالىست دولتلر طرفندن دنيانىڭ توپراق تقسيمى قورتارمىش اولور. ايمپهريالىزم، قايتالىزم نىڭ ئوز انكشافندا اويله بر پىلله يه وارمىش اولماسنا دىيلر كه، انحصار و مالىه قايتالى حاكىمىتى قورولمىش اولايلى، قايتالى اخراجى بويوك بر اهميت كىب ايتىمىش اولايلى، بين الخلق تره ستلر ئوز آرالارىندا دنيانى تقسيمه باشلامىش اولالار و بويوك قايتالىست دولتلر آراسندا دنيانى توپراغنىڭ تقسيمى يىتمىش اولايلى.

ايمپهريالىزم نىڭ تعريفنده اقتصاد اساسى مفهوملا رني نظرده آلماقدان باشقا قايتالىزم نىڭ معين پىلله سى عموماً قايتالىزمه نسبتاً نه كىبى تاريخى بر موقع دو تدىغى و يا خود ايمپهريالىزم نىڭ و ايشچى حر كاتندا كىبى ايكى اساس

يوللارك مناسبتى دە تعيين ايدىلرسە، او زمان ايمپەريالىزمى باشقا بر شكلدە
تعريف ايتمك ممكن اولار.

بزيم يوقاريدادرج ايتديكمز تعريف بواعتبارايله كامل دكلدر، بويله بر
تعريفى بز آشاغيدا كوره جكز. ايمديلك بوراسنى ديمك لازمدر كه، كوستر
ديكمز معنادا دوشونولن ايمپەريالىزم شبههسز قاپيتاليزم انكشافنك باشقا
بر پيللهسى ديمكدر. ايمپەريالىزم حقندە او قوجيلاردا ممكن قدر اساسلى
بر تصور ياراتماق ايچون بز قاپيتاليزمك يكي اقتصاد اصولندا شبههسز
معين ايديلمش واقعه لرى اعتراف مجبوريتندە اولان بورژوازيا اقتصاد
چيلاريندان ممكن اولديقجا بر چوقنك فكرينى قصدا درج ايتمكى لازم
بيلديك.

باتق قاپيتالى نه درجەدە آرتمش اولديغنى، ساينك سامبالا كيجمهسى
نەدن عبارت اولديغنى و انكشاف ايتمش قاپيتاليزمك ايمپەريالىزمە
چەوريلمەسنى كوستره بيلن مفصل استاتيستيق معلوماتى دا بو مقصدله درج
ايديلمشدر. طبيعتدە و جمعيتدە بوتون سرحد و سينورلار مشروط اولديغى
و بر یردە دوروب دو كمانديغى معلومدر؛ بونا كورەدە ايمپەريالىزمك
«قطعياً» هانكى بر تاريخدا و يا خود هانكى بر اون ايلر مدتندە تاماميله
قورولديغنى، اولديغى كى كوسترمك بارەسندە مباحثه آچماغنك كونونج
بر شئى اولديغنى ثبوتە حاجت يوقدر.

لاكن ايمپەريالىزمك تعريفى حقندە مباحثه يه كيريشمك لازم كلير
و ايلك نوبەدە بويله مباحثه يه ايكنجى بين الملل دورى دييلن دورك (يعنى
۱۸۸۹ دان ۱۹۱۴ نجى ايل آراسندا كى ۲۵ ايللك مدتلك) ماركسيزم
نظرياتچيسى (قائوتسكى) ايله كيريشمە ليدر.

يوقاريدا كوسترديكمز ايمپەريالىزم تعريفنك اساس ايدەياسى
قارشيسنا (قائوتسكى) ۱۹۱۵ دە و حتا ۱۹۱۴ نجى ايل نويا بريندە قطعى
صورتدە بر چيقيشدا بولونمشدى. (قائوتسكى) او زمان ديمشدى كه:
ايمپەريالىزم تصرفات «صفحهسى» و يا پيللهسى دكل، بلكه بر سياستدر،
ماليه قاپيتالى طرفندن «ترجیح ايديلن» و مناسب كورولن بر سياستدر؛

کویا ایمپریالیزمی «حاضر کی قاپیتالیزم» ایله «عین شیئی سایماق» اولماز؛ اکر ایمپریالیزمک معناسی — قارتهلر، حمایه اصولی، مالیه چیلر حاکمیتی و مستملکه سیاستی کبی «حاضر کی قاپیتالیزم حادثه لریندن» عبارت اولمش اولسایدی، — او زمان ایمپریالیزمک قاپیتالیزمدن ئوتتری ضروری اولماق مسئلهسی «بوش کهوشه کدن باشقا بر شی اولمازدی»؛ چونکه او زمان «طبیعی در که، ایمپریالیزم قاپیتالیزمدن ئوتتری حیاتی بر ضرورتدر، دیمک لازم کلیردی» والخ. (قائوتسکی) نڭ فکرینی داها آچیق بر صورتده افاده ایتمک ایچون، اونڭ ایضاح ایتدیگمز فکرلر علیهنه چیقارمش اولدیغی ایمپریالیزم تعریفنی بورادا کویستره جکز، (چونکه نیچه ایللردن بهری بو کبی ایده یالاری بسلهین آلمان مارکسیستلری طرفندن ایشیدیلیمکده اولان اعتراضلارک مارکسیزمده معین بر آقینتی اولدیغی قائوتسکییه چوقدان بهری معلومدر).

(قائوتسکی) نڭ تعریفی بودر: «ایمپریالیزم چوقمکمل بر صورتده انکشاف ایتمش اولان صنایع قاپیتالیزمنڭ دوغوردیغی بر محصولدر. ایمپریالیزم بوندان عبارتدر که، هر هانکی بر قاپیتالیست و صنایعلی ملت، اولدیقجا چوق آغزار (بو سوزی قائوتسکی ئوزی جیزمشدر) ئولکه لرینی، بونلارک اهالیسی هانکی بر ملته منسوب اولدیننا باقسیوب، ئوزینه مال ایتمک یولندا چالشماقدادر».

بو تعریف هیچده دوغرو دکلدر، چونکه بو بر طرفلیدر، یعنی باشلی باشنادر، چونکه تکجه بر ملی مسئلهنی آیریر، (هر چند بو مسئله ایستر ئوزی ئوزینه و ایسترسه ایمپریالیزمه مناسبتی اعتباریله بویوک بر درجهده اهمیتلیدر). باشلی باشنا و یاکلش اولاراق اونی یالکز باشقا ملتلی الحاق ایدن دولتلرک صنایع قاپیتالی ایله باغلایر وهمان درجهدهده یاکلش و باشلی باشنا بر صورتده آغزار ئولکه لرک الحاق مسئلهسنی اورتایا قویور.

ایمپریالیزم، الحاق ایتمک تمایلیدر. (قائوتسکی) ویردیکی تعریفک سیاسی قسمی بو ایمش. بو دوغرودر، لاکن کامل دکلدر، چونکه

سياستجه ايمپهرياليزم عموماً ارتجاعه و زورلامايا ميل ايتمك ديمكدر. بورادا بزى مراقلانديران (قائوتسكى) نك ئوز تعريفنه داخل ايتديكى اقتصاد جهتي در. (قائوتسكى) نك تعريفنده كى ياكلشقلار لاپ كوزه كيرير. ايمپهرياليزمك خاصيتنى كوسترن صنايع قاپيتالى دكل، ماليه قاپيتالى در. فرانسادا همان صنايع قاپيتالنىك ضعيفلشمهسى ايله برابر ماليه قاپيتالنىك چوق تزلكجه آرتماسى ۸۰ نجى ايللردن بهرى الحاقچيلىق (مستملكه) سياستنده بويوك بر كسكىنلك دوغوردىغى تصادفى دكلدر. نه اينكه يالكنر زراعت ئولكه لرينى، حتا صنايعلى ئولكه لرى بيله الحاق ايتمك تمايلى همان ايمپهرياليزمك خاصه لريندندر (آلمانىك ييلچىقاييا نسبتاً و فرانسانىك — لوتارينغايا نسبتاً طمعى)؛ چونكه اولاً، دنيانىك تقسيمى قورتارمش اولديغندان يكى تقسيمده هر هانكى بر توپراغا اولورسا اولسون، آل اوزاتماق مجبوريتى واردر و ايكنجى، بر نيچه بويوك دولترك حاكميت (ههغه مونيا) يولندا بوغوشمالارى، يعنى او قدرده ئوز حاكميتى ايچون دكل، بلكه دوشمننى ضعيفلشديرمك و اونك حاكميتنى سينديرماق ايچون چالشمالارى ايمپهرياليزم ايچون چوق اهميتلى در. (آلمانىك ييلچىقانى انكلتره قارشيسندا و انكلتره نك ايسه بغدادى آلمانيا قارشيسندا استناد كاه دوزه لشمهسى كى).

(قائوتسكى) بالخاصه — و دفعه لرله — انكليزلره اشاره ايدير: سانكه، بونلار ايمپهرياليزمك صرف سياسى معنادا، (قائوتسكى) نك سويله ديكى كى دوشونمشرمش. انكليزلردن (هوبسون) ك ۱۹۰۲ نجى ايلده «ايمپهرياليزم» آدلى چيقمس بر اثرينى آلوب او قويوريق: «يكى ايمپهرياليزم ايله اسكى ايمپهرياليزم آراسندا ايكى فرق واردر؛ برى بودر كه، بويومكده اولان بر ايمپهريانىك تمايلى يرينه، يكى ايمپهرياليزم، مسابقه ده اولان بر نيچه ايمپهريالارك نظريات و عملياتنى قويور كه، بونلاردان دا هر برينىك مقصدى ئوزينى سياستجه كەنشلنديرمك و تجارت قازانجلارينا نائل اولماقدر. ايكنجى فرق ايسه: يكى ايمپهرياليزم اصولندا ماليه اينتيره سلىرىك و يا خود قاپيتال يرلشديرمكه

عائد اینتەرەسلرک تجارت اینتەرەسلری اوزرینده حکمرانلغندان عبارتدر». (قائوتسکی) نڭ عموماً انکلیز لرە اشارە سنده قطعياً حقسنر اولدیغنی کوروریک (اولسا—اولسا قائوتسکی انکلترە نڭ شیرتی ایمپەریالیستلرینە و یاخود بو ایمپەریالیزمی آچیقجاسنا مدافعە ایدنلرینە استناد ایدە بیلردی). (قائوتسکی) مارقسیزم مدافعچیلکنده دوام ایتدیکنی ادعا ایدرکن، بز اونی، سوسیال—لیبەرال (هوبسون) ایله مقایسە ایدەرسک، بوندان بر آددیم داها کریبە دونمش اولدیغنی کورەریک، چونکہ (هوبسون) حاضرکی ایمپەریالیزمک بو ایکی «تاریخی قوتقرەت» خصوصیتلرینر اوندان داها دوغروجاسنا دوشونمشدر: (۱) بر نیچە ایمپەریالیزمک بر بریلە رقابتنی و (۲) مالیه چینک تاجردن اوستون اولماسنی. حالبوکہ، مسئلە صنایعلی بر مملکتک آغرار بر مملکتی الحاق ایتمک اطرافندا قویو لورسا، بو، تاجرک برنجی رول اوینادیغنی کوسترمش اولاردی.

(قائوتسکی) نڭ تعریفی نە اینکە یا کلش و مارقسیزمە مغایردر، بلکہ بو تعریف مارقسیزم پراقتیقاسی نڭ و مارقسیزم نظریاتنڭ عکسنە اولان بر چوق نظرلرە اساس تشکیل ایدیرکہ، بو خصوصدا آشاغیدا دانشا جاغز. قاپیتالیزمک یکی پیللەسنە—ایمپەریالیزم می، یوقسامالیە قاپیتالینک پیللەسی می دیمەلی؟ (قائوتسکی) نڭ بو کبی سوزلر اوستنده مباحثە یە کیریشمە سنده هیچدە جدیت یوقدر. هر نیچە ایسترسکز اویله جەدە دییکز، بونڭ اهمیتی یوقدر. ایش بوراسندادرکہ، (قائوتسکی) ایمپەریالیزمک سیاستنی اونڭ اقتصاد جهتندن آیریر و الحاقی مالیه قاپیتالنڭ «ترجیح ایدیلن» بر سیاستی کبی کوستروب، بونڭ مقابلنده همان مالیه قاپیتالی اساسندا کویا باشقا بر بورژوازی سیاستی دە اولاییلرمش، فکرینی ثبوتە چالشیر. نتیجەدە حاصل اولان بودرکہ، کویا اقتصادیاتدا کی انحصارلار ضبطسنر، انحصارسز، تضییقسز و الحاقسنر بر سیاستلەدە یان—یانا یاشایا بیلرلرمش؛ کویا همان مالیه قاپیتالی دورینده بویوک قاپیتالست دولترک آراسندا اولان مسابقە نڭ ایمدیکی حالندا توزیلی اولان دنیا تقسیمی، ایمپەریالیست فکرینده اولمیان بر سیاست ایله دە یان — یانا یاشایا بیلرمش. بویله لکلە قاپیتالیزمک یکی

پیلله سنده کی باشلیجا ضدیتلرک کو کنی قازوب آشکارا چیقارماق عوضنده اونلاری بویاماق و ئورتوب باسدیرماق تمایلی اورتایا چیقیر. بویله لکله میدانا مارقسیزم عوضنده بر بورژوازیا ره فورمیزمی کلیر.

(قائوتسکی) ایمپه ریالیزم و الحاق طرفدارلاریندان اولان آلمان (قونوف) ایله مباحثه یه کیریشیر: (قونوف) حیا سز جاسنا دیر که، ایمپه ریالیزم حاضر کی قاپیتالیزم دیمکدر؛ قاپیتالیزم ده لاید و ترقی پرورد؛ دیمه لی ایمپه ریالیزم ده ترقی پرورایمش؛ بوجهتجه ایمپه ریالیزمه سجده ایتمک و اونی مدح ایتمک لازم ایمش! بو، خلقچیلرک ۹۵—۱۸۹۴ نجی ایلرده روس مارقسیتلرینه قارشى جیزمش اولدیقلاری قاریقاتورا بکزه یر؛ خلقچیلر دیردی: اگر مارقسیتلر روسیه ده قاپیتالیزمی ضروری و ترقی پرور ظن ایدیر لرسه، او زمان دوخان (شراپچی دوکانی) آچوب دا هر یره قاپیتالیزم ساچما لیدرلار. (قائوتسکی) (قونوف) ا «اعتراض» ایله بویله جواب ویریر: «یوق، ایمپه ریالیزم عصرمزک قاپیتالیزمندن عبارت دکل، بو، یالکز حاضر کی قاپیتالیزم سیاستنک شکلریندن بریسیدر و بز بو سیاست (ایمپه ریالیزم ایله) و الحاق ایله مبارزه ایده ییلرک و ایتمه لی یک».

بو اعتراض ظاهرده چوق سوسلی کورونسه ده، لاکن ایشده داها اینجه و داها پرده لی (و بونک ایچون داها قورقولی) بر تبلیغدر، ایمپه ریالیزم ایله بر باریشق تبلیغی در؛ چونکه بانق و تره ستلرک اقتصاد اساسلارینا توقونمادان تره ستلرک و باتقلارک سیاستی ایله «مبارزه» ایتمک بورژوازیا ره فورمیزمندن و پاسیفیزمندن کوزه ل و معصوم آرزولار دیله مکدن عبارت اولاجا قدر. اورتادا کی ضدیتلرک اک مهملرینی اونوتماق، اونلارک کو کنی قازوب کوسترمک عوضنده اونلارا قارشى کوز یومماق—(قائوتسکی) نک نظریه سی بوندان عبارتدر.

(قائوتسکی) دیر: «یالکز اقتصادی نقطه نظر دن باقیلارسا اولاییلر که، قاپیتالیزم بر یکی صفحه — داها کیچیره ییلین: اولاییلر که، قارتهل سیاستی خارجی سیاسته کیچریلین، بر اولترا — ایمپه ریالیزم توره سین»، یعنی بوتون دنیا ایمپه ریالیزملری ئوز آرالاریندا بوغوشماق

عوضنده برلشوب بر فوق ایمپهريالیزم تورده ده بیلرلریش، قاپیتالیزم دورینده محاربه لر کسلوب «بین الخلق دائره ده برلشمش مالیه قاپیتالی طرفندن بوتون دنیانک استعمار ایدیلیمک» صفحہ سی آچیلایریش.

«بو اولترا—ایمپهريالیزم نظریہ سی» مارکسیزم دن نه قدر قطعی و ابدی بر صورتده آیریلدیغنی مفصل کویسترمک ایچون بونک اوزرینده دایاناق. اثرمک عمومی پلاننا موافق بر صورتده بو مسئله یه عائد اقتصادی معلوماتلاری کوزدن کیچیره ک. «صرف اقتصاد نقطه نظریندن باقیلارسا»، «اولترا—ایمپهريالیزم» ممکنمی در؟.

اگر صرف اقتصاد نقطه نظرینی «صرف» بر تجرید (абстракция) معناسندا آکلاماق لازم کلیرسه او وقت بوتون دیله جک سوزلر بو معنایی آکدیرا جقدر: قاپیتالیزم انکشافی، انحصارلارا دوغرو کیدیر، اونا کورده ده بر عموم دنیا انحصارینا، بر عموم جهان تره ستنه دوغرو کیتمکده در. بو شبهه سزدر، لاکن بونکلا برابر اولدیق جادا مضمونسز بر شیئدر.

یوق، اگر مالیه قاپیتالی دورینک «صرف اقتصادی» شرطلری — ۲۰ نجی عصرک ابتدا سندا کی تاریخجا — قوتقرهت بر دوردن عبارتدرسه، او زمان «اولترا—ایمپهريالیزمک» جانسز تجریدلرینه اک کوزهل جواب— بونلارک مقابلنه ایمدیکی عموم دنیا تصرفاتنک، قوتقرهت اقتصادی محیطنی قویماقدان عبارت اولاجقدر. (قائوتسکی) نک اولترا—ایمپهريالیزم حقنده کی بو دانشقلاری، مالیه قاپیتالنک حاکمیتی، عموم جهان تصرفاتندا ضدیت و او یغونسزلغی ضعیفشدیریر، دییه ایمپهريالیزمی مدافعه ایدنلرک دکیرماننا سو توکن یا کلش فکرلری داها دا تشویق ایدیر. حالبوکه، مالیه قاپیتالی حاکمیتی، عکسنه اولاراق، بوضدیتلری قوه تلندیرمکده در. (ر. قالوهر) «عموم جهان تصرفاتنا گیریش» آدلی کتابچاسندا

۲۰ و ۱۹ نجی عصرلر آراسندا عموم دنیا تصرفاتندا کی مناسباتی وقارشیلقلی علاقهلری قوتقرهت بر صورتده تصویر ایتمکه یول ویرن صرف اقتصادی معلوماتلارک اک باشلیجالارینی بر یره توپلاماق ایسته مشدر. بو کتابچادا مؤلف بوتون دنیانی تصرفاتجا ۵ مهم دائره یه آیریر: (۱) اورتا آوروپا

دائره‌سى (روسىيە و انكلتريەدن باشقا قالان آوروپا بورايا داخلىرى)، (۲)
 برىتانيا دائره‌سى، (۳) روسىيە دائره‌سى، (۴) شىرقىي آسىيا دائره‌سى و
 (۵) آمېرىقا دائره‌سى. بورادا مۇختلف دولتىرە مۇخسوس مۇستىملىكەلەر ھىمان
 دولتىرە ئوز «دائره‌سە» داخلىدە ئىدىلەش، بەزى مەملىكتەر ايسە، مثلاً آسىيادا
 ايران، افغانىستان و عربىستان كىبى — و آفرىقادا مراکش ايلە حبشەستان
 كىبىلەر «كناردا براقىلوب» داخلىدە ئىدىلەمەشدر.

اونىڭ بو دائره‌لەر ھىقندە وىردىكى مۇختصر ھە اقتىصاد مەلۇماتى بويە
 بر شكىلدەدر:

دۇنيانىڭ اڭ مەھم تصرفات دائره‌لىرى	مىساحەسى		يوللارى		تىجارەت		صنەئەت	
	مىليون كىلومەترو ايلە	مىليون مۇرەق	مىليون نفوس	مىليون تون	مىليارد مارقا	مىليون تون	مىليون تون	مىليون تون
۱) اورتا آوروپا	۲۷,۶	۲۸۸	۲۰۴	۸	۴۱	۲۵۱	۱۵	۲۶
	(۲۳,۶*)	(۱۴۶*)						
۲) برىتانيا	۲۸,۹	۳۹۸	۱۴۰	۱۱	۲۵	۲۴۹	۹	۵۱
	(۲۸,۴*)	(۳۵۵*)						
۳) روسىيە	۲۲,۶	۱۴۱	۶۳	۱	۳	۱۶	۳	۷
۴) شىرقىي آسىيا	۱۲	۳۸۹	۸	۱	۲	۸	۰,۰۲	۲
۵) آمېرىقا	۳۰	۱۴۸	۳۷۹	۶	۱۴	۲۴۵	۱۴	۱۹

بو دائره‌لەردىن اوچنىڭ قايتالىزىمى اڭ يوكسك درجەدە انكىشاف
 ايتىمشدر (ھەم يوللارى، ھەم تىجارەتى، ھەم دە صنەئەت). بو اوچ ئولكە برىتانيا،
 آمېرىقا و اورتا آوروپا ئولكەلەردىن عبارتدر. بونلار آراسىدا دۇنيايا ھەكىمىت
 ايدىن آلمانىيا، انكلتريە و قوشما آمېرىقا جەمھورىيتى كىبى دولتىردە واردر.
 آلمانىيانىڭ ئولكەسى چوق خردا و مۇستىملىكەلەرى آز اولدىغىدان بونلارنىڭ
 آراسىداكى ايمپېرىيالىست مۇسابقە و مۇبارزەسىنى اولدىقچا كىسكىنلىشىدىر
 مشدر. «اورتا آوروپا» نىڭ يارادىلماسى ھەلە كەلجەدەدر و ھەمدە جدى بر
 مۇبارزە نەتىجەسىدە دوغولماقدادر. ھەلە لك بوتون آوروپانىڭ علامتى سىياستىجە
 آيرىلىق و پارچالقدان عبارتدر. برىتانيا و آمېرىقا ئولكەلەردە، بالعكس،
 سىياسى تەمرىز چوق يوكسكدر، لاکىن برىنجىنىڭ ھەدىز مۇستىملىكەلەرى ايلە

(* دۇرناق آراسىدا مۇستىملىكەلەرنىڭ مىساحەسى و اھالىسىنىڭ سايى گۇستىرىلەمشدر.

ايكنجىنىڭ چوق آز مستملەكە لرى آراسىدا بويوك بر موافقتسىزلك كورونور. مستملەكە لردە قايتالىزم انكشافا يالكر ايمدى باشلاير. جنوبى آمەرىقا اطرافىدا مبارزە كيت — كيدە شىدت ايتمكەدەدر.

روسىە و شرقى — آسيا ئولكە لرندە قايتالىزم ضعيفجەسنە انكشاف ايدير. برنجيدە اھالىنىڭ سەيرە كلكى و ايكنجى دە اونڭ چوق قالينلغى كورونور. برنجى دە سىاسى تمر كز بويوك درسەدە، ايكنجى دە قطعياً يوقدر. چىنى تقسيمە يكيجه باشلامش اولدقلاريندان بو تقسيمدن دولايى آمەرىقا، ياپونىا والخ ... آرالاريندا مبارزە كيت — كيدە كسكىنلشمكەدەدر.

بو حقيقت ايله — يعنى اقتصادى و سىاسى شرطلرك بو حسابىز جوربە جورلكى، مختلف دولتلرك آرتماسىدا كى و سائر حادثە لرندە كى سرعتلرك اوغونسزلىغى، ايمپەريالىست دولتلرك بر — بربىلە قودورمشجاسنا مبارزە لرى ايله — (قائوتسكى) نڭ «آسايشلى» اولترا — ايمپەريالىزم ايدە ياسنى مقايىسە ايد كز! (قائوتسكى) نڭ نظرينە اولترا — ايمپەريالىزم شاكلندە كورونن و بين الملل قارته لىر، بزە دىنانى بولمك و يكىدن تقسيم ايتمە نڭ صلح ايله تقسيمدن سو كرا صلحسىز تقسيمە و ينە عكسنە كىچمە نڭ مثالنى كوسترىمى؟ بوتون دىنانى آلمانىانڭ اشتراكىلە، فرض ايدەك، بين الملل رە لس سىندىقاتنڭ ايلە ياخود بين الملل تجارت كمىلرى ترە ستىنڭ ايلە آسايشلى تقسيم ايتمش اولان آمەرىقا و سائر لرك مالىە قايتالى — صلحسىز دكىشن قوہ لرك يكى تناسبى اساسىدا دىنانى يكىدن تقسيم ايتمىرمى؟

مالىە قايتالى و ترە ستلر، بوتون دىنا تصرفاتنڭ جوربە جور قسىملرىنىڭ آرتىم سرعتلرى آراسىدا كى فرقلىرى هىچ دە ضعيفلشدىرمىز، بلکہ داھادا قوہ تلىدىرە رلر. بر حالدا كە، قوہ لرك نسبتى دكىشىدى، قايتالىزم زمانىدا ضدىتلرى قالدىرماق كوچ واسطە سىلە اولمىوب دا، ھانكى واسطە ايله اولا جاقدىر؟ قايتالىزمك و مالىە قايتالىنڭ بوتون دىنا تصرفاتىدا كورونن آرتما سىدا كى سرعتلر حقىدە اك دوغرو معلوماتى دەمىر يول استاتىستىقاسى و ىرىر. ايمپەريالىزم انكشافنڭ سو ك اون ايلى اىچرىسىندە دەمىر يول خطلىرىنىڭ اوزونلغى بو سىاق دكىشمىشدر:

دیمیر یول (مین کیلومەترو ایله)	۱۸۹۰ ایل	۱۹۱۳ ایل	آرتمشدر: (+)
آوروپا	۲۲۴	۳۴۶	۱۲۲ +
آمەریقا قوشما جەمهوریتری	۲۶۸	۴۱۱	۱۴۳ +
بوتون مستملکەلەر	۸۲	۲۱۰	۱۲۸ +
آسیانگ و آمەریقانگ	۱۲۵	۳۴۷	۲۲۲ +
مستقل و یاریم مستقل دولتلیرى	۴۳	۱۳۷	۹۴ +
یگونی	۶۱۷	۱۱۰۴	

دیمک که، دیمیر یوللارک آرتماسی هر یردن چوق مستملکەلردە و آسیا ایله آمەریقانگ مستقل (و یاریم مستقل) دولتلیریندە سرعتلە کیچمشدر. معلومدر که، ۵—۴ قاپیتالیست دولتلیرک مالیه قاپیتالی بو دائرەدە تام معنایه حکمفرمادر. مستملکەلردە و آسیا ایله آمەریقانگ باشقا یرلریندە ایکی یوزمین کیلومەترولق یکی دیمیر یول دیدیکدە، ۴۰ میلارد مارقادان آرتق بر مبلغی اک چوق قازانجلی اولماق و مداخل کتیرمکنە خصوصی تامينات آلماق و پولاد آریدن زاوودلار ایچون قازانجلی سفارشلر تامين ایتمک شرطلریله یرلشدیرمک دیمکدر.

قاپیتالیزم مستملکەلردە و محیط دکزیندن ئوتە کی مملکتلردە هر یردن آرتق بر سرعتلە بویومکدەدر. اونلارک آراسندا یکی ایمپیریالیست دولتلیر تورە مکدەدر (یاپونیا). بوتون دنیا ایمپیریالیزملرینگ مبارزەسی کسکینلشمکدەدر. مالیه قاپیتالنگ محیط دکزی ئوتەسندە کی و مستملکەلردە کی قازانجلی مؤسسەلردن آلدیغی خراج کیت—کیده آرتماقدادر. بو «غنیمت» بولکوسندە اونگ بویوک حصەسی استحصال قوہلرینگ تر آرتماق معناسیلە چوقدا ایلریدە دورمایان مملکتلرک آلنە کیچمکدەدر. اک بویوک دولتلردە مستملکەلری ایله برلکدە دیمیر یول خطلرینگ

اؤزونلغی:

آرتماسی	۱۸۹۰ ایل	۱۹۱۳ ایل	(مین کیلومەترو)
آمەریقا	۲۶۸	۴۱۳	۱۴۵ +
بریتانیا ایمپیریالیسی	۱۰۷	۲۰۸	۱۰۱ +
روسیه	۳۲	۷۸	۴۶ +
آلمانیا	۴۳	۶۸	۲۵ +
فرانسا	۴۱	۶۳	۲۲ +
جمعا ۵ دولتدە	۴۹۱	۸۲۰	۳۲۹ +

بويله لکله بوتون دمير يولنڭ يوزده سکسانى ۵ بويوك دولتده توپلانمشدر. لاکن بو يوللارا مالک اولماق ايشنڭ تمر کزى، مالیه قاپیتالنڭ تمر کزى بوندان داها آرتق در؛ چونکه روس، آمهريقا و سائر دمير يوللار آقسيلارينڭ و اوبليغاسيلارينڭ برچوقى مثلاً انکلیز و فرانسز ميلیونچيلارينا مخصوصدر.

مستملکه لرك وارلغى سايه سنده انکلتره «ئوز» دمير يول خطلرينى يوز مين كيلومه ترو، يعنى آلمانىدان دورت قات چوق آرتيرمشدر. حالبو که، هامويا معلومدر که، بو مدتده آلمانينڭ استحصال قوه سنڭ آرتماسى خصوصاً دمير و داش کومور استحصالندا — روسيه و فرانس کئاردا دورسون — انکلتره دن بيله بويوك بر درجه ده آرتق بر سرعتله کيتمکده ايدى. ۱۸۹۲ نجى ایلده آلمانیا، انکلتره نڭ ۶،۸ ميلیون تون چوغونى مقابلنده ۴،۲ ميلیون حصوله کتيرمشدى ايسه ده، ۱۹۱۲ نجى ایلده انکلتره ۹ ميلیون حاصل ايتديكى حالدا، آلمانیا ۱۷،۶ ميلیون تون حصوله کتيرمشدى که، بودا انکلتره مقابلنده مدهش بر اوستونلکدر! بر طرفدن استحصال قوه لرى انکشافى ايله قاپیتال يغمى (بريکمه سى) آراسندا کى اويغونسزلغى قالدیرماق ايچون و اوبرى طرفدن ده مالیه قاپیتالنا مستملکه تمر کزى و «نفوذ دائره لرینی» تقسیم ایتمک واسطه سيله يول آچماق ايچون قاپیتاليزم اساسى اوزرينده محاربه دن باشقا هانكى بر واسطه تاپيلا بيلردى؟

۸. طفيليك و قاپیتاليزمڭ چورومه سى

ایمدى بز ایمپهرياليزمڭ باشقا چوق اهمیتلى بر طرفنه ده دقت ایتمه لى يك. ایمپهرياليزم حقنده مذاکره يه کيريشنلرک بر چوقى چوق وقت ايشڭ بو طرفنى کافی درجه ده آيدینلاشدیرميرلار. مارکسيست (هیلفه ردینغ) ک قصانلايندان برى ده بودر که مارکسيست اولمیان (هوبسون) ا نسبتاً او بر آددیم داها کرى يه قويمشدر. بز ایمپهرياليزمه مخصوص اولان طفيلیکدن دانشيريق.

ایمپریالیزمک اک محکم اقتصاد اساسی انحصار دان عبارت اولدیغنی کوردیک. بو انحصار ایسه قاپیتالیست بر انحصاردر، یعنی قاپیتالیزم دن توره مش و رقابتک، امتعه استحصالنک و قاپیتالیزمک عمومی محیطنده یاشایان و بو محیط ایله همیشه توکنمز بر ضدیتده اولان بر انحصاردر. لاکن بونا باقمیارق، او بر انحصار اولدیغنی ایچون مطلق بر دورغونلق و چورومه تمایلی دوغورور که، بو دورغونلق و چورومهده بو کیفیتلردن ایلری کلیر: موقتی بیله اولسادا انحصار قیمتلری تعیین اولنور، تهخنیقا ترقیلرینه و عموماً هر جور ترقی یه و ایلریله مکه یاردیم ایدن سبیلر اورتادان کوتورولور، سوکرادا تهخنیقا ترقیسنی صنعی اولاراق دایاندرماق ایچون اقتصادی امکاملار میدانا چیقیر؛ بونا مثال: آمهریقادا (اوتوئونس) آدیندا بر شخص بوتیلقا قایرماق ایشنده بویوک تبدلاتا باعث اولاجاق بر بوتیلقا ماشیننی ایجاد ایدیر. آلمانیا نک بوتیلقا فابریقاچیلاری قارته لی (اوتوئونس) ک پاتنتنی ساتین آلوب، ساقلایر و ایشه کیچیریلمه سنه مانع اولور. سوز یوق که، قاپیتالیزم زمانندا انحصار هیچده رقابتی تمامیه اوزون بر مدته بوتون دنیا بازاریندان قالدیرا یلمز؛ سوز یوق که، یاقشیلاشدیریلمش تهخنیقا اصوللاری واسطه سیله استحصال مخارجنی اکیسلیتمک و قازانجی آرتیرماق امکانی دکیشیکلکک منفعتنه ایشله ییر؛ لاکن انحصاراً مخصوص دورغونلق و چورومه تمایلی تاثیرینده دوام ایدیر و جور به جور مملکتلرده و صنایعک جور به جور قسملرینده معین بز وقت ایچینده اوستونلک ایدیر. بویوک، زنکین و یاخود موقعجه بری — برینه اویغون اولان مستملکه لره بیه لنمک انحصاری دا بو یول ایله کیتمکده در.

سوگرا، ایمپریالیزم، نیجه که کوردیک، آزاجیق مملکتلرده یوز — یوز اللی میلیارد فرائق قدر قیمتلی کاغذلاردان عبارت بر پول قاپیتالنک توپلانماسی دیمکدر. بو سایه ده اهالی آراسندا بر صنف و یا داها دوغروسی بر طبقه توره ییر که، بونادا رانتیه (سلمچی) طبقه سی دیلییر؛ بو طبقه «قوپون قیرخماق» ایله معیشتنی کیچیروبده، قطعاً هیچ بر ایشده اشتراکی اولمیان و پیشه سی آواراچیلق اولان شخصلردن عبارتدر.

ایمپریالیزمک باشلیجا اقتصادی اساسلاریندان بریسی اولان قاپیتال اخراجی رانتیه طبقه سنک تامامیله استحصالدان آیریلما سنی داها دا محکم لشدیریر و بر نیچه محیط د کزیندن ئوته کی مملکت لک و مستملکه لک امکانی است شمار ایتمکله یاشایان دولت لک هاموسنا بر طفیل لک دامغاسی وورور.

(هوبسون) یازیر که: «بریتانیانک ۱۸۷۳ نجی ایله حدود خارجنده یرلشدیرمش اولدیغی قاپیتال مذکور دولتک بوتون ثروتندن یوزده ۱۵ نی تشکیل ایدیردی». بونی دا یادا سالمالیدر که، بو قاپیتال ۱۹۱۵ نجی ایل کلنجه تقریباً ایکی یاریم دفعه آرتدی. سوکرا (هوبسون) سوزینه بویله دوام ایدیر: «هجوم و تجاوز ایدن ایمپریالیزم؛ ویرکی ویرنلره چوق بها اوتوردیغی، تاجر لره و صنایع صاحب لرینه چوق آز تاثیر ایتدیکی حالدا... ئوز قاپیتالنی یرلشدیرمک ایسته یین قاپیتالست ایچون بویوک قازانجلار منبعی تشکیل ایدیر» (انکلیر دیلنده بو مفهوم بر کلمه ایله آکدیریلیر که، بودا «اینوه ستور» کلمه سیدر — «یرلشدیرن»، رانتیه دیمکدر). انکلتره نک خارجی و مستملکه تجارتندن، اخراج و ادخالندان آلدیغی ایلک مداخلنی استاتیسیتیک (غیفهن) ۱۸۹۹ نجی ایل ایچون ۱۸ میلیون فونت سته رلیغ (۱۷۰ میلیون منات) تعیین ایدیر و ۸۰۰ میلیون فونت سته رلیغ اولان تداوله $\frac{1}{4}$ ۲ فاض فایدا آلماق نتیجه سنده بو مداخلک حاصل اولدیغنی کوستریر. بو مبلغ نه قدر بویوک بیله اولسا، بویوک بریتانیانک تجاوز و هجوم ایدن ایمپریالیزمی بیلدیرمکدن عاجزدر؛ اونی بیلدیرن بر شئی وارسا، اودار رانتیه طبقه سنک مداخلنی تشکیل ایدن و «یرلشدیریلمش» قاپیتالدان کلن ۱۰۰—۹۰ میلیون فونتلی قازانجدر.

رانتیه لک کلیری دنیا نک اک «تجارتلی» بردولتنده خارجی تجارتدن آلنان کلیردن بشقات آرتقدر. ایمپریالیزمک و ایمپریالیزم طفیل لکنک ماهیتی بورا دادر!

بونا کوره «رانتیه دولتی» (Rentnerstaat) و یاخود سلمچی دولت تعبیری ایمپریالیزم حقدنه کی اقتصادی ادبیاتدا عمومیتجه ایشلمکه باشلایر. دنیا، بر آووج سلمچی دولت لره و بر چوق بورجلی دولت لره تقسیم

اولونماقلايكي يره آيريلير. (ش — كهوه رنيتس) يازير: «حدودخارجنده قاپيتال يرلشديرمك ايشنده برنجي سيرادا دورانلار سياستجه بر بريندن آسيلي و يا متفق دولتلردن عبارتدر؛ مثلا انكلتره مصره، ياپونيايا، چينه و جنوبي آمهريقايا استقراض ويرير و ايش افراط درجهيه چاتاندا اونك حربي فلوتى بر محكمه پرستاوى بر مامور وظيفه سنى ايفا ايدير. انكلتره نك سياسي قوه سى اونى بورجليلارينك غضب و حدتندن مدافعه ايتمكده در.» (سارتوريوس فون — والتهرسهاؤوزه ن) «قاپيتالى حدود خارجنده يرلشديرمكده خلق تصرفات سيسته مى» آدلى اثرينده رانتيه دولتى تمثالنده هوللاند دولتنى نمونه كوستروب ديير كه، انكلتره ايله فرانسادا ايمدى رانتيه دولتى اولماغا باشلايرلار. (شيلده ر) انكلتره، فرانس، آلمانيا، بيلچيكا و اسويچره كبي بش صنايعلى دولتى «معين صورتده بللى اولمش طلبكار دولتلر» ظن ايدير. هوللاند كنججه بونك ايندوستريياسى «(صنايعى) آز» اولديغى ايچون بونى (شيلده ر) بو جر كه يه داخل ايتمير. آمهريقا ايسه يالكز آمهريقايا نسبتاً قره ديتور (طلبكار) سايلير.

(ش — كهوه رنيتس) ده يازير: «انكلتره ياواش — ياواش صنايعلى دولت حالندان چيقوب، طلبكار دولت شكلنى آلماقدادر. صنايع استحصالنك و صنايع اخراجنك قطعى بر صورتده آرتماسنا باقمياراق، فائضدن، قازانجدا، نه ميسسيادان، قوميسسيادان و سپه قولياتسيادان آلنان كليرلر ك بوتون خلق تصرفاتنا نسبتاً اهميتى بويومكده در. منيم عقيده مجه ايمپه ريا ليست يو كسكلكنك اقتصاد اساسى همان بو كيفيتدن عبارتدر. طلبكار ايله بورجلىسى آراسندا اولان علاقه ساتيجى ايله آليجى آراسندا اولان علاقه دن داها محكمدر؛ «باتق» مجموعه سنى چيقاران (آ. لانسبورغ) آلمانيا حقنده ۱۹۱۱ نجى ايلده «آلمانيا — بر رانتيه دولتى كبي» سرلوحه سيله يازديغى مقاله سنده ديير: «فرانسانك بر رانتيه دولتى حالنا كيچمك تمايلنه آلمانيدا چوق ريشخند ايديرلر. لاكن بوراستى اونودورلار كه، ايش بورژوازيا مسئله سنه كنججه، آلمانيا شرائطى كيت — كيده فرانساً شرائطنه داها چوق بكره مكده در.»

رانتیه دولتی — طفیلی و چوروین قاپیتالیزمک دولتیدر؛ بو کیفیت همان دولتلرک عموماً اجتماعی — سیاسی شرائطنده و خصوصاً ایشچی حرکاتنک ایکی اساس جریانلاریندا کورونمیه بیلمز. بونی ممکن قدر آشکار کوسترمک ایچون (هوبسون) ه رجوع ایدهک؛ چونکه بونی «مارکسیست اورتودوقسلغنا» ایمره نیر دییه شبهه آلتنا آلماق اولماز؛ بونا کوره (هوبسون) ی شاهدلار سیراسندا داها «اعتبارلی» بر شاهد حساب ایتمه لی یک. اوبری طرفندن ده بو انکلیر اولدیغی ایچون، مستملکه، مالیه قاپیتالی و ایمپریالیزم ایشلرینده تجربه جهتندن اک زنکین بر مملکتنک احوالندان خبرداردر.

(انکلتره — بور) محاربه سنک جانلی تاثیر آلتندا (هوبسون) ایمپریالیزم ایله «مالیه چیلر» منافعنک و پودرات ایشلری آپارماق سایه سنده قازانجلار آرتماسنک رابطه سنی تعریف ایدوب بو سطرلری یازیر: «بو کبی معین بر طفیللیک سیاستنی یریدنلر، قاپیتالیستلردر؛ لاکن بو سببلر ایشچیلرک بعضی قسملرینه ده تاثیر ایدیر. بر چوق شهرلرده صنایعک اک مهم قسملری حکومت سفارشلریندن آسیلیدر؛ مه تالورژی و کمی قایرماق صنایعی مرکز لرنک ایمپریالیزمی ده بو فاقتدان آز آسیلی دکلدر». اسکی ایمپریالارک قوه سنی مؤلفک رأینجه، ایکی جور کیفیت ضعیفله شدیر مشدر: (۱) «اقتصادی طفیللیک» و (۲) محکوم ملتلردن اوردو تشکیلی، «برنجیسی اقتصادی طفیللیکک عادتیدر؛ بو عادت سببی اولاراق آغالق ایدن دولتلر؛ ئوز حاکم صنفلرینک وارلانماسی ایچون و آشاغی صنفلر راحت قالسین دیه اونلاری اله کتیرمک ایچون ئوز ایالتلریندن مستملکه و مستقل اولمیان مملکتلردن استفاده ایدیرلر». بوراسنی دخی ئوزمزدن آرتیراق که، بویله بر شئی هانکی بر شکلده اولورسا اولسون، اقتصادجا ممکن اولماق ایچون یو کسک انحصارلی بر قازانج لازمدر.

ایکنجی کیفیت حقنده (هوبسون) یازیر: «ایمپریالیزمک کورلغنی کوسترن اک غریب علامتلردن بری ده بویوک بریتانیا، فرانسا و سائر ایمپریالیست ملتلرک قایغوسز جاسنا بو یولا چیقما سیدر. بو ایشده بویوک

بریتانیا ھامودان ایلری کیتمشدر. بز ھندوستان ایمپیریامزی ضبط ایدرکن، محاربه لرك چوق قسمنی یرلی اھالیدن تشکیل اولنان عسکرمز آپارمشدر. ھندوستاندا و سوک زمانلار مصرده دخی بویوک و دائمی اوردولار بریتانیا لیلارك قومانداسی آلتندادرلار. آفریقانك جنوب قسمندن باشقا دیمك اولار كه، قطعەنی ضبط و استیلا ایدرکن بزیم ایچون بوتون یرلی اھالی محاربه ایتمشدر».

چینك بولونمك احتمالنا (ھوبسون) اقتصادی جھتدن بویله بر قیمت ویرمشدر: «او زمان غربی آوروپانك بر چوق یرلری انكلترەنك جنوب قسمی، (زیویەرا) و ایتالیا ایله سویچرەنك وارلیلار یغناغی اولان قسملرینده كوردیكمز منظرەنی و خاصیتی آلا بیلردی؛ یعنی اھالیسی اوزاق شرقدن دیویدهنت و پەنسیا آلان وارلی آریستوقراتلارك بر آزاجق غروپندان؛ سایجا بونلاردان بر قدر آرتق اولان تاجرلردن و صنایع أمكداشلاریندان؛ بر چوق ایو خدمتچیلریندن، نقلیاتچیلاردان و خام مال ایشلەین صنایعده کی ایشچیلردن عبارت اولا بیلردی. صنایعك باش قسملری یوق اولوب كیدردی. عمومك احتیاجی اولان بر چوق ماكولات و یاریم فابریقاتلار خراج كبی آسیا و آفریقادان آقوب كلردی». «غربی آوروپا دولترینك داھا كەنیش بر اتفاقی، آوروپادا کی بویوك دولترك فەده راسیاسی قارشمزدا بویله بر امکان صحیفەسی آچیر؛ بو ایسه نه اینكه بوتون دنیا مدنیتنی ایلری آپارمازدی، بلكه غربده بویوك بر طفیلیك قورقوسی یاراتمش اولاردی. بویله كه صنایعجه ایلری كیتمش مدنی ملتلر بر غروپا آیریلمش اولاردی؛ بو ملترك یوقاری صنفلری آفریقا و آسیادان بویوك خراج آلماق واسطەسیله ال آلتندا بر چوق نوكر و قوللوقچیلار ساقلاماغا باشلاردی؛ بو قوللوقچی كتلەسی ایسه زراعت و صنایع ایشنده دكل، نوكرلكە و یاخود یکی مالیه آریستوقراتلارینك قونترولی آلتندا اھمیتسز صنایع ایشلرینه مشغول اولاردی. قوی بو كبی نظریاتا (منظرەیه دییلسەیدی، داھا دوغرو اولاردی)، مذاكرەیه لیاقتی یوقدر دییه اھمیت ویرمەینلر ایمدیکی جنوبی انكلترەنك بویله بر حالا دوشمش یرلرینك

اقتصادی و اجتماعی شرائطی بردوشونسونلر. قوی اونلار بونی دادوشونسونلر که، چین مملکتی بو کبی مالیهچی و «قاییتال یرلشدیرن» (رانتیه) غروپلارک اقتصادی قوترونا تابع ایدیلدیگده و آوروپادا صرف ایدیلیمک ایچون دنیا نیک چین کبی اک نادر بر خزینهسندن قازانجلار دارتاجاق سیاسی و تجارت — صنایع قوللوقچیلارینک قوترولی آلتندا براقیلدیقدا بو سیستهمه نه بویوک بر مقیاسدا یول آچیلاردی. لاکن وضعیت چوققاریشیق و دنیا قوه لرینک کیدیشنی حسابا آلماق چوققتین اولدیغندان، کلهجکک بو، یا باشقا یول ایله کیدهجکنی، پوزماق ممکن دکلدر. لاکن غربی آوروپا ایمپریالیزمنی ایمدیکی حالدا اداره ایدن قوه لر اونی همان بو طرفه سوروکله یرلر و اکر اونلار بر مانعیه تصادف ایتمز لسه و باشقا بر سمته جلب ایدیلمز لسه، ایشلرک کیدیشی همان یوقاریدا سویلنمش بر شکلده تمام اولاجاقدر».

مؤلف بوسبوتون حقلی در: اکر ایمپریالیزم قوه لری عکس تاثیره تصادف ایتمز لسه، ایشلر همان بونا منجر اولاجاقدر. «آوروپا قوشما جمهوریتلر» ینک معناسی ایمدیکی ایمپریالیست محیطنده اولدیقجا دوغرو دوشونولمشدر. بونی دا علاوه ایتمه لی که، موقتی ده اولسا بر چوق مملکت لرده «موفقیته» قازانمش اوپورتونیستلر ایشچی حرکاتنک ایچریسنده همان بویولی دوتوب سیستهماتیک بر صورتده کیتمکده درلر. ایمپریالیزم؛ دنیانی تقسیمدن و یالکز چینی دکل، باشقالارینی دا استشاردان عبارت اولوب، بر آووج اک زنکین مملکتلر ایچون انحصار جاسنا بویوک قازا نجلار تامین ایدیر و پروله تارباتنک یوقاری طبقه لرینی ساتین آلماق ایچون اقتصادی امکاملار دوغورماقلا برابر اوپورتونیزمی ده جانلاندیریر و محکم لشدیریر. لاکن (هوبسون) کبی سوسیال — لیبرالک طبیعی اولاراق کوره ییلمه دیکی ایمپریالیزمه و خصوصاً اوپورتونیزمه عکس تاثیرده اولان بر چوق قوه لری ده اونوتماق لازمدر.

بر زمان ایمپریالیزمی مدافعه ایتدیکنه کوره فرقه دن خارج ایدیلمش و ایمدی آلمانیا نیک «سوسیال — ده موقرات» دییه آدلانان فرقه سنک باشچی

لغنا يارايان آلمان اوپورتونىستى (كهرهارد—هیلده براند) «چین—
ياپون اتحادى» عليهنده «قوتلى اوردو و فلوت ساقلاماق» ايچون، آفريقا
زنجيلرينىڭ و «بويوك اسلامچىلىق حر كتنىڭ» قارشىسنا «برلكده» حر كت
ايتىمك ايچون «غربى آوروپا قوشما جمهوريتلىرى» (روسىه سز) تېلىغاتنى
آپارماقلا (هوبسوننا) كوزە لجه سە ياردەم ايدير.

«بريتانيا ايمپەرياليزمنىڭ» (شولتسە — كەوهرنيتس) طرفندىن
تصويرى دە بزه همان طفيللىك خاصە لرىنى كوسترمكده در. ۱۸۶۵ نجى
ايلدىن ۱۸۹۸ نجى ايله قدر انكلىترەنىڭ مىلى مداخلى تقريباً ايكى قات
آرتىش اولدىغى حالدا، همان مدت ايچرىسندە «حدود خارجدن» كلن
مداخل دوققوز قات بويومشدر. اكر «زنجىنى املكە آلتىدىرماق» كىبى بر
تربىه چىلك (بو ايسە تضييق سز اولايىلمز ...) ايمپەرياليزمنىڭ «خدمت»
لرىندىرسە، ايمپەرياليزمنىڭ «قورقولى» طرفى دە اوندان عبارت در كە:
آوروپا، جسمانى املكى — اولجه زراعت و معدن ايشلىرىنى و سو كرادا
داها آغىر و قابا صنايعى — ئوز بويوندىن كوتوروب، زنجىلك بويوننا
قوياجاق، ئوزى ايسە رانتىه لك وظيفە سنى قبول ايدوب، اولايىلسونكە
قرمىزى و قارا عرقلر ك اولجه اقتصادى و سو كرادا سياسى آزادلغنى حاضر
لامش اولاجا قدر.

انكلىترە دە كىت — كىدە توپراغنىڭ چوق بر قسىمى كند تصرفاتى
استحصالىندان آلنوب، وارلىلار اكلنجەسى اولان سپورت ايشلىرىنە ويرىلىر.
اصلزادە لر ايچون، آو و سائر سپورت ىرى اولان «سقتولاند حياتى ئوز
كىچمىشندىن و مىستەر قارنەجى دن» (آمەرىقا مىلياردچىسىدر) عبارت در،
دېرلر. يالكز بر آت چاپىشماسنا و تولكى آوينا انكلىترە ايلدە اون دورت
مىليون فوت ستەرلىنىغ (تقريباً — ۱۳۰ مىليون منات) پارا صرف ايدير.
رانتىه لك سايبى انكلىترە دە بر مىليون ياقىندىر. استحصالىچى اھالىنىڭ فائىضى
ايسە اكسىلمكده در.

انكلىترەنىڭ اھالىسى (مىليون حسابىلە)	صنایعك مهم قسىملىرىندە ايشچىلر ك سايى (مىليون)	ايشچىنىڭ بوتون اھالى بە گورد فائىض نىسبى
۱۸۵۱	۳,۱	۲۲ ۰/۱۰
۱۹۰۱	۳,۹	۱۵ ۰/۱۰

«۲۰ نجى عصر ابتداسنڭ برىتانيا ايمپەرياليزمنى» تدقيق ايتىش بورژوازىيا عالمى انكلترە ايشچىلارنىڭ «يوقارى طبقەسەندىن» خالص — پرولەتار، آشاغى طبقەسىنى سىستەم اوزرە آيرماغا مجبور اولور. ايشچى لرك يوقارى طبقەسى قوئوپەراتىفلرە، سپورت جمعيتلرە، همكارلار اتفاكلاريناوبر چوقدىنى جمعيتلرە بويوك مقداردا عضولر ويرير. انكلترەدە سەچكى حقوقى بىلەھمان يوقارى طبقەنىڭ فايداسىنى نظرە آلمشدر. و آشاغى خالص پرولەتار طبقەسىنى بو حقوقك خارجندە براقماغا چالشمشدر». انكلترە ايشچى صنفنىڭ وضعيتنى باشقا برىنكە كوسترمك ايچون عادتاً پرولەتارىاتك آزلغىنى تشكىل ايدىن بو يوقارى طبقەدىن دانشىرلار؛ مثلاً «ايشىزلك مسئلەسى يالكر (لوندون) ۱ و پرولەتارىاتك آشاغى طبقەسەندە عائد اولدىغى ايچون سياست آداملارى اونا چوقدا اهميت ويرمىرلر»؛ بورژوازىيا پوليتىقانلارى و سوسىيال — اوپورتونىستلر چوق اهميت ويرمىرلر، دىيلسەيدى داھادامناسب اولاردى. ايمپەرياليزمك تعريف ايتدىكمز حادىلەر ايلە علاقلەلى اولان خصوصيتلرەندىن برىسىدە، ايمپەرياليزم سياستى بىرىدىن دولتلىردىن كوچنلرك ساينىڭ آزالماسى و بورالارا كرىدە قالمش ئولكە لردىن (ايشچىلرك و مهاجرلرك) كلن مهاجرلرك چوقالماسىدر. (ھوبسون) ك دىدىكنە كورە انكلترەدىن مهاجرت ايدىنلرك سايبى ۱۸۸۴ نجى ايلدىن اعتبارا آزالماغا باشلاير. بو تارىخدا انكلترەدىن چىقان مهاجرلرك سايبى ۲۴۲ مىن نفر اولدىغى حالدا، ۱۹۰۰ نجى ايلدە ۱۶۹ مىنە قدر اولمشدر. آلمانىدان مهاجرت ايتمك اك يوكسك درجەيە ۱۸۹۰ — ۱۸۸۱ نجى ايللر آراسىندا كى اون ايلدە چاتمشدر (جمعاً ۱۴۵۳ مىن نفر)، و سو كرا كى ايكى اون ايللردە اكسىلمكە باشلاير (اول ۵۴۴ و سو كرا ۳۴۱ مىنە انىر). بونكلا برابر اوستريا، روسيە، ايتاليا و سائر يرلردىن آلمانىيا كلن ايشچىلرك سايبى آرتماقدادىر. ۱۹۰۷ نجى ايلك سياهىسى آلمانىادا ۱۳۴۲، ۲۹۴ نفر اجنبى تىبەسنىڭ اولدىغى كوستىرير: بونلاردان ۸۰۰، ۴۴۰ نفرى صنايعدە و ۳۲۹، ۲۵۷ ي ايسە زراعتدە چالشىردىلار. فرانسانىڭ داغ صنايعندە كى ايشچىلرك «مهم قسى» ايتاليا، اسپانىيا، لىستانلى و سائرە كى اجنبى

تبعه لردن عبارتدر. آمه ريقادا شرق و جنوبی آوروپادان هجرت ایتمش ایشچیلر،
آلچاق معاشلی وظیفه لرده، آمه ريقالی ایشچیلر ایسه بویوک معاشلی وظیفه
لرده و ایشچیلره نظارت ایشلرینده چالشانلارک اک بویوک فائضنی تشکیل
ایدیرلر. ایمپه ریالیزمک؛ ایشچیلری امتیازلی قسملره آیرماق و آیردیقدان
سوگرا اونلاری که نیش پروله تار کتله سندن اوزاقلاشدیرماق کبی تمایل
لری ده واردر.

بونیدا علاوه ایتمه لی که، انکلترده ایمپه ریالیزمک ایشچیلری
بر—بریندن آیرماق، اونلارک آراسندا اوپورتونیزمی قوه تلندیرمک و
موقتی اولاراق ایشچی حرکتی چوروتمک تمایلی ۲۰ نجی عصرک ابتدا
سندان و ۱۹ نجی عصرک آخرلاریندان چوق قاباق میدانا چیقمشدر،
چونکه ایمپه ریالیزمک بویوک مستملکه لره بیه لئمه سی و بوتون دنیانک
ساتیش بازاریندا انحصار وضعیتنی قازانماسی کبی ایکی مهم خصوصیتلری،
انکلترده هله ۱۹ نجی عصرک یاریسندا بیه واردی. (مارقس) ایله
(ئهنکه لس) بو نیچه اون ایللر مدتده انکلتره قاپیتالیزمک ایمپه ریالیست
خصوصیتلری ایله ایشچی حرکاتندا کی اوپورتونیزم علاقه لرینی سیسته
ماتیک صورتده ئوگرنمشلر. بو خصوصدا (ئهنکه لس) ۷ اوقتیابر ۱۸۵۸ نجی
ایلده (مارقس) ۱ بویله یازمشدی: «انکلتره پروله تاریاتی کیت—کیده
فعلا بورژوا لاشماقدادر؛ کورونورکه، ملتر آراسندا هامودان آرتق
بورژوا اولان بوملت، ایشی آخردا اویره کتیرمک ایستیرکه، بورژوا آریا
ایله یان — یانا بر بورژوا آریا آریستوقراتیاسی و برده بر بورژوا آریا پروله
تاریاتی دورسون. بوتون دنیانی استعمار ایدن بر ملتک معین بر درجه یه دک
بوراداحقی ده واردر». تقریباً ایگرمی بش ایل سوگرا، ۱۱ آوغوستده ۱۸۸۱
نجی ایلده، (ئهنکه لس) ئوز مکتوبندا انکلتره تره د—یونیونلارینک اک
فنالاری حقنده یازاراق دیر که «اونلار بورژوا آریا ساتیلمشلار و یا هیچ
اولمازسا بورژوا آریادان معاش آلان آداملارک رهبرلکنه یول ویریرلر».
۱۸۸۲ نجی ایل سنتیابرینک ۱۲ سنده (ئهنکه لس) (قائوتسکی) یه یازدیغی
مکتوبندا دیر: «سینر مندن، انکلیر ایشچیلرینک مستملکه سیاستی حقنده

نه فكرده اولدقلاريني سورورسكز. عموماً سياست حقنده نه فكرده درلر سه،
بو خصوصدادا همان او فكرده درلر. بورادا ايشچي فرقهسي يوقدر، يالكر
محافظه كار و ليه رال راديقالار واردر كه، ايشچيلرده اونلارلا برابر
انكلتره نك مستملكه انحصاريندان و اونك بوتون دنيا بازاريندا كي
انحصاريندان راحتجه سنه استفاده ايديرلر». (بو سطرلر نه نكه لس طرفندن
مطبوعات ايچون ده يازيلمشدر؛ «انكلتره ده ايشچي صنفنك وضعيتي»، ۲ نجى
طبعك مقدمه سنده، ۱۸۹۲).

بورادا سبيلرده، نتيجه لرده آچيقجاسنا كوستريلمشدر؛ سبيلر
بونلاردر: ۱) معين بر دولت طرفندن بوتون دنيا نك استثماري؛ ۲) بوتون
دنيا بازاريندا بو دولتك انحصارچي وضعيتي، ۳) اونك مستملكه انحصاري.
نتيجه لر: ۱) انكليز پروله تارياتنك بر قسمي بورژوا لاشماسي، ۲) بونك
بر قسمي بورژوا زيايا ساتيلمش و يا خود بورژوا زيادان معاش آلان شخصلرك
رهبرلكنه يول ويرير. ۲۰ نجى عصر ابتدا سنك ايمپه رياليزمي بر آووج
دولتلر آراسندا دنيا ني تقسيم ايتدي ده يتيردي. ايمدي بو دولتلردن هر
بريسي انكلتره نك ۱۸۵۸ نجى ايلده استثمار ايتديكي دنيا نك آز بر
حصه سني استثمار ايتمكده در؛ بونلارك هر بريسي قارته لدر، تره ستلر،
ماليه قايتالاري و طلبكار ايله بورجلى مناسباتي سايه سنده بوتون دنيا
بازاريندا انحصارلي بر موقع دوتمشدر؛ هر برينك معين درجه يه قدر
مستملكه انحصاري واردر (يوقاريدا كورديك كه، دنيا نك ۷۵ ميليون مربع
كيلومه ترولي بوتون مستملكه لريندن ۶۵ ميليوني، يعنى ۸۶ فائضي آلتى
دولتك و ۶۱ ميليون مربع كيلومه تروسي، يعنى ۸۱ فائضي اوچ دولتك
آلنده توپلاديلمشدر).

ايمديكي وضعيتك باشقالغي ايشچي حر كاتنك عمومي و اساس منفعت
لرينه قارشى اوپورتونيزمك عداوتنى آرتيران اقتصادي و سياسي شرطلردن
عبارتدر: ايمپه رياليزم بويويوب ابتدائي حالندان چيقدي و بر حاكميت
سورن سيستم يريني دوتدي؛ قايتاليست انحصارلاري سياستده و خلق
تصرفاتندا برنجي موقعه مالك اولديلار؛ دنيا ني تقسيم ايتمك ايشي آخرا

يتيشدى. اوبرى طرفندن ده انكلتره نك، بولكوسز انحصارى عوضنده، بز
بر نيچه ايمپهرياليست دولتلر آراسندا انحصاردا اشتراك ايتمك يولندا بر
مبارزه كورمكده يك. بو ايسه ۲۰ نجى عصر ك بوتون ابتداسنا مخصوص
بر خاصه در. اوپورتونيزم انكلتره ده ۱۹ نجى عصر ك ايكنجى ياريسندا
غالب كلديسه ده ايمدى هيچ بر مملكتك ايشچى حر كاتندا اوپورتونيزم
اوزون اون ايللر مدتده تاماميله غالب اولاييلمز. او ايمدى بر نيچه دولتلرده
حد كماله يتمش، بو حدى كيچمش و چورويوب سوسيال — شووينيزم
صورتنده بورژوازيا سياستى ايله قاووشمشدر.

۹. ايمپهرياليزمى تنقيد

بز، ايمپهرياليزمك تنقيدىنى سوزك كه نيش معناسيله آكلاييريق، يعنى
جمعيتك مختلف صنفلى ئوز عمومى مفكوره سنه كوره ايمپهرياليزم
سياستنه قارشى هانكى بر مناسبتده اولديغى معناسندا آكلاييريق.

بر نيچه فرك النده توپلانيلمش و بويوك علاقه و مناسبات دائره سى
آلمش اولان ماليه قايتالانك كه نيشلكى و بويوكلكى بو واسطه ايله ايستر
اورتاباب و كوچوك قايتاليستلى و ايستراك خردا قايتاليست و تصرفات
چيلارى ئوزينه تابع ايتديرير. بر طرفدن بونك سايه سنده، اوبرى طرفندن ده
باشقا مملكتلر اوزرينده حاكيت ايتمك و دنيانى بولوشديرمك مسئله لر يندن
دولايى سائره مى و دولتى ماليه چيلر غروپلاريله كسكىنلشمكده اولان
مبارزه سايه سنده بوتون وارلى صنفلر بر برينك آردىنجا ايمپهرياليزمك
طرفنه كيچمكده درلر. ايمپهرياليزمك كله جكى قارشيسندا هامونك
هوسلنمه سى، ايمپهرياليزمى قودورمشجاسنا مدافعه ايتمك، و اونى جوربه
جور كوزه ل رنكلرله بوياماق — عصرمك علامتلريندندر. ايمپهرياليست
مفكوره سى ايشچى صنفه ده سرايت ايتمكده در. بو صنف ايله باشقا صنفلر
آراسندا برچين سدى يوقدر. آلمانانك ايمدىكى «سوسيال — ده موقرات»
ديين فرقه سنك باشچيلارى «سوسيال — ايمپهرياليستلر» يعنى سوزده

سوسیالیستلر و ایشده ایمپریالیستلر آدینی قازاندیغی کبی، انکلتره ده ده (هوبسون) ک کوستر دیکنه کوره هله ۱۹۰۲ نجی ایلده اوپورتونیست «فایان جمعیتنه» متعلق «فایان ایمپریالیستلری» واردی.

بورژوازیا عالم و محررلری ایمپریالیزمی عادتاً ئورتولی بر شکلده مدافعه یه چیقوب، اونک حاکمیتنی و درینده یاتمش کو کلرینی کیزله یرلر. اونلار برنجی سیرادا ایمپریالیزمک اهمیتسز جهتلرینی و اهمیتسز تفصیلاتنی اورتایا چیقارماغا چالشوب، دقتی اونک اهمیتلی طرفندن اوزا قلاش دیروب دا باتق و تره ستلر اوزرینده پولیس نظارتی تاسیس ایتمک کبی بوش «اصلاحات» لایحه سی طرفنه چکمک ایسته یرلر. ایمپریالیزمک اساس خاصیتلرینی اصلاحات واسطه سیله دکیشمک فکرینک بوش بر شئی اولدیغنی سویله مکه جسارتی اولان و بونی آچیق جاسنا کوسترن حیا سز ایمپریالیستلره کلنجه، بونلاردا چوق کهج—کهج میدانا چیقیرلار.

بر مثال سویلیهک: آلمان ایمپریالیستلری «بوتون دنیا تصرفاتی آرخیوی» آدلی اثرده، مستملکه لرده و علی الخصوص آلمانلارک دکل، باشقالارینک مستملکه لرینده دوام ایدن ملی آزادلق حرکتک کیدیشه دقت ایدوب، بو خصوصدا فکرلرینی بیان ایدیرلر؛ اونلار، هندوستاندا اعتراض و غلیان اولدیغنی، (ناتال) دا (جنوبی آفریقا)، هوللاند هندو ستاندا و سائر یرلرده کی حرکتلری کوستریرلر. بو ایمپریالیستلردن بریسی، اجنبی ملتله محکوم اولان آسیا، آفریقا و آوروپا ملتلی نماینده لرینک ۲۸—۳۰ ایون ۱۹۱۰ تاریخلی قونفرانسک انکلیزلر طرفندن طبع ایدیلمش حق حسابی باره سنده بر مقاله یازیر و قونفرانسدا سویلنمش نطقلری تنقید ایدوب دییر: «بزه دییرلر که، ایمپریالیزم ایله مبارزه ایتمک لازمدر؛ محکوم ملتله استقلالیه حقلی اولدیقلارینی حاکم ملتله اعتراف ایتمه لیدرلر. بین الخلق تریبونال، ضعیف ملتله ایله بویوک دولتلر آراسندا باغلانمش معاهده نامه لره نه درجه ده دوغرو لقله اجرا اولونماسنا دقت ویرمیلدر. قونفرانس بو معصوم آرزولاردان کنارا چیقما مشدر. ایمپریالیزم ایمدیکی قاپیتالیزم ایله محکمجه سنه باغلی اولدیغی ایچون (!!)

ايله آچىقجاسنا مبارزه نىڭ اميدسىز بر شىئى اولدىغى كىبى حقيقتى بونلار
قطعيآ آكلامامشلار. تك — تك افراطلار و على الخصوص پيس مبالغه لىر
عليه نه چىقىشدا بولونماق ايسه، مبارزه دكلدر».

ايمپهرياليزم نىڭ اساسى اصلاحات واسطه سيله دكىشمك قابلمى در،
بو اساسلار ك دوغوردىغى ضدىتلىرى درىنلشدىرمك و كسكىنلشدىرمك يوليله
ايلرىمى كىتمه لى و يا بو ضدىتلىرى ضعيفلشدىروب، كوتلشدىرمك اىچون
كرى يه مى كىتمه لى؟ بو سؤاللار ايمپهرياليزم تنقىدىنىڭ اساس مسئله لرىدر.
ايمپهرياليزم نىڭ سىياسى خصوصىتلىرى بوتون خطرلر اوزره آزاده رقابت نىڭ
اورتادان كوتورولمەسى و مالىه اولىغارشىسى تضييق نىڭ نتيجه لىرى اولوب،
ملى تضييقلر ك آرتماسىندان و ارتجاعدان عبارت اولدىغى اىچون — ۲۰ نىجى
عصر ابتدا سنا منسوب ايمپهريالىست مملكتلر ك دىمك اولار كه، هاموسىندا
ايمپهرياليزم قارشى خردا — بورژوازىيا — ده موقراتىياسى طرفىدن بر
ضدىت كورونمكده در. هم (قائوتسكى) نىڭ هم ده كه نىش بين المللى
قائوتسكىچىلك نىڭ مارقىسىزمدن آيرىلماسى همان بوندان عبارتدر كه،
(قائوتسكى) بويله بر خردا بورژوا مخالفت نىڭ بويله بر اصلاحاتچى و
اقتصادجا ارتجاعدان عبارت اولان بويله بر ضدىت نىڭ قارشى سنا چىقماق و
ئوزىنى اونا مقابل قويماق عوضنده، ئوزى ده فعلا بو ضدىتله قاوشمشدر.
اسپانيا ايله ۱۸۹۸ نىجى ايل نىڭ ايمپهريالىست محاربه سى آمه رىقا
قوشما جمهورىتلىرىنده «آنتى ايمپهريالىستلر ك» مخالفتنه باعث اولمشدى.
اونلار بو محاربه نى «جنائت» آدلاندىروب، باشقالارىنىڭ توپراغى الحاق
ايتمك، مشروطه نى پوزماق در دىرلردى و (فيلىپپىن) خلق نىڭ باشچىسى
(آغوينالدو) يه نسبتاً روا كورولمش حركىتى «شووېنىستلر ك حيله سى»
اعلان ايدوب، (آغوينالدو) و وطن نىڭ آزادلىغى وعد ايدىلدىكنه باقمىاراق
آمهرىقا اوردوسى فيلىپپىنى الحاق ايتدى، (لىنقولىن) ك دىدىكى:
«آغ آدم ئوزىنى اداره ايدرسه — بو ئوز مقدراتنى تعيين دىمكدر، ئوز —
ئوزىنى اداره ايتمكله برابر، باشقالارىنى دا اداره ايدرسه — بو آرتق
مقدرات تعيينى دكل، استبداددر» سوزلرىنى تكرر ايدىردىلر. لاكلن او

زمان بوتون بو تنقیدلر ایمپیریالیزمک ترهستلر ایله و ها بیله قاپیتالیزم اساسلاری ایله سیقی رابطهده اولماسنی اعتراف ایتمکدن قورقان، بویوک قاپیتالیزمک دوغوردیغی قوه لر ایله و اونک انکشافیله برلشمکدن قورقان، بر «معصوم آرزو» حالدا قالماقدا دوام ایدیردی.

ایمپیریالیزمی تنقید ایشنده (هوبسون) کدا موقعی بویله در. (هوبسون) «ایمپیریالیزمک ضروریتدن اولماسنا» اعتراض ایتمکله و «اهالینک بیجیلک اقتدارینی آرتیرماغا» دعوت ایتمکله (قاپیتالیزم اصولدا ها!) (قائوتسکی) نک فکرلرینی سانکه قاباقجادان دویمشدی. قاپیتالیزمی، باقلارک قدرتنی و مالیه اولیغارشیسنی تنقید مسئله سنده، دفعه لرله اثرلریندن بر چوق سطرلر اقتباس ایتدی کمز (آغاد، آ. لانسبورغ، ل. نه شوه غه) و فرانساه محررلریندن «انکتره و ایمپیریالیزم» آدلی ۱۹۰۰ نجی ایلهده چیقمش دایاز بر کتابک مؤلفی (ویقتور بهرار) دا خردا بورژوازی تقطه سنده دورماقدادر. بونلارک هیچ بری مارکسیزم ادعاسندا اولمیوب، ایمپیریالیزمک مقابلنه ده موقراتیانی و آزاده رقابتی چیقاریرلار. بغداد دمیر یولی «آنکه لنی» پیسلیوب بوندان اختلاف و محاربه توره یه جکدر دیرلر و صلح حقنده «معصوم آرزولار» ایدیرلر. بین الخلق نه میسییا استاتیستیقی (آ. نه یمارق) دخی بو تقطه نظر طرفداری اولوب، «بین الخلق» قیمتلی شیلری یوز میلارد فراتقلارجا حسابلا یوب، ۱۹۱۲ نجی ایلهده: «آسایش پوزولار دییه احتمال ایتمک جایز میدر؟... بو قدر بویوک رقم لری وجودیله محاربه یه امکانمی ویریرلر؟» دییه سوروردی.

بورژوازی اقتصادچیلاری طرفندن بو قدر صاف درونلق هیچده تعجب دکلدز. بلکه اونلارا بویله صاف درون کورونمک و ایمپیریالیزمک وجودیله «جدا» آسایش حقنده سویلشمک بر درجه یه قدر بیله فایدالیدر. (قائوتسکی) ۱۹۱۴، ۱۹۱۵ و ۱۹۱۶ نجی ایللرده همان بورژوازی — ره فورمیست تقطه نظریله — آسایش حقنده بوتون «رأیلر متحددر» — دیرسه (ایمپیریالیستلرک، سانکه سوسیالیستلرک و سوسیال — پاسیفیستلرک رأیلری) (قائوتسکی) ده مارکسیزم دن نه قالمش اولور؟ ایمپیریالیزمک ضدیتلرینی

باشدان باشا آچوبدا تحلیل ایتمک عوضنده، بز بو ضدیتلردن ره فور
میستجهسنه یان ویرمکه و باش قاقیرتماغا دوغرو «معصوم بر آرزو»
کوروریک.

بودا (قائوتسکی) طرفندن ایمپهریالیزمی اقتصادجا بر تنقید نمونه سی!
(قائوتسکی) انکلتیره نك مصر دن ۱۹۱۲ و ۱۸۷۲ نجی ایللرده کی ادخال
و اخراجی باره سنده اولان معلوماتنی مقایسه ایدیر. بو ادخال — اخراجك
آرتماسی انکلتیره نك عمومی ادخال — اخراجك آرتماسندان ضعیف
اولدیغنی کوروبده، (قائوتسکی) بویله حکم ایدیر: «مصر اشغال
ایدیلمه مش اولسایدی، ساده جه اقتصادی «عامللر» سایه سنده مصر ایله
تجارتك بوندان آلچاق درجه ده آرتماسنا احتمال ایتمکه هیچده حقمر
یوقدر». «قاپیتالك که نیشنلنمک تمایلی، ایمپهریالیزمك تضییق اصوللاری
ایله دکل، بلکه آسایشلی ده موقراتیا واسطه سیله مقصدینه داها کوزه ل نایل
اولا بیلر».

(قائوتسکی) نك روسیه لی سلاحداش و مسلکداشلاری طرفندن یوز
لرجه آهنگ ایله چاغریلان بو بایاتیسی اونك ایمپهریالیزمی تنقیدینده
اساس تشکیل ایتدیکندن، بورادا بر قدر دوروب تفصیلات ویرمه لیک.
(هیلفه ردینغ) ك اثرینی اقتباسدان باشلیاق که، (قائوتسکی) دفعه لرله،
او جمله دن ۱۹۱۵ نجی ایلک آپریلنده — بونك نتیجه لرینی بوتون سوسیا
لیست نظریاتچیلاری طرفندن بر سسله قبول ایدیلشم دییه اعلان ایدیردی.
(هیلفه ردینغ) یازیر: «قاپیتالست سیاستی کبی بر مترقی سیاستك
مقابلنده کیچمش آزاده رقابت عصرینی و دولت ایله عداوتلی مناسبات
دورینی میدانا قویماق — پروله تار صنفك ایشی دکلدر. مالیه قاپیتالنك
اقتصاد سیاستنه و ایمپهریالیزمه قارشلی پروله تاریاتك جوابی تجارت آزاده
لکی دکل، یالکز سوسیالیزم اولمالیدر. ایمدی پروله تار سیاستندن مقصد؛
آزاده رقابتی دیریلتمک و تازالاماق ایده آلی دکلدر — چونکه بو آرتق
ارتجاعی ایده آل اولمشدر — بوندان مقصد بلکه قاپیتالیزمی قالدیرماق
واسطه سیله رقابتی تمامیه یوق ایتمکدر». (قائوتسکی) مالیه قاپیتاللی دوری

ایچون «ارتجاعی ایده آل اولان»، «آسایشلی ده موقراتیانی» و «اقتصادی عامللرک ساده جه ثقلتنی» محافظه ایتمکه مارقسینمدن یوز چه ویرمشدر؛ چونکه بو ایده آل او بثره قتیف بر صورتده کری یه دوغرو آپاریر؛ بونلار معین و عمومی بر صورتله انحصارچی قاپیتالیزم طرفندن غیر انحصارچی یا دوغرو سورو کله یین برر ره فورمیست اویدورمالاریدر.

مصر (یاخود باشقا مستملکه و یاخود یاریم مستملکه لر) سلاح کوچیله اشغال ایدیلمه سهیدی، ایمپه ریالیزم اولماق سزین، مالیه قاپیتاللی اولماق سزین تجارت داهادا چوق «آرتاردی». بو نه دیمکدر؟ یوقسا آزاده رقابت، نه عموماً انحصار طرفندن، نه مالیه قاپیتالنک «علاقه لری» و یاخود تضییقی طرفندن (بودا انحصار دیمکدر) و نه ده مختلف مملکتلرک مستملکه لره انحصار یولیه ییه لنمکلی طرفندن بر حدود ایچریسنه آلمانمش اولسایدی، — بلکه قاپیتالیزم داهادا سرعتله انکشاف ایده جکدی؟

(قائوتسکی) ننگ فکر لری بوندان باشقا بر معنا ویره بیلمز؛ دوتاق که، هله دوغرو ودان دا آزاده رقابت هر جور انحصارلار خارجنده قاپیتا لیزمی و تجارتی دها سرعتلی بر صورتده انکشافا دوغرو آپارا بیلر. لاکن بوراسی دا واردر که، تجارتک و قاپیتالیزمک انکشافی نه قدر سرعتلی اولارسا، قاپیتال و استحصال تمرکزیده او قدر سرعتلی اولاجا قدر. تمرکزندن ده انحصار دوغور. آرتق بو انحصار دوغولمش، همده بو آزاده رقابت دن دوغولمشدر! اگر انکشافک کیدیشنی انحصارلار ایمدی ضعیفلشدیرمش بیه اولسالار، ینه بو آزاده رقابت نفعنه بر دلیل اول بیلمز، چونکه انحصاری دوغور دیقدان سو کرا بو رقابتک امکانی آرتق کسيلمش اولور. اگر بو فکر لری تصحیح ایدوبده (سپه قاتاتور) دیدیکی کبی: انکلتره مستملکه لری ایله انکلتره آراسندا کی تجارت انکشافجا بو مستملکه لرک باشقا دولتلر ایله ایتدیکی تجارتدن کریده قالیر، — دیرسک، بودا (قائوتسکی) نی خلاص ایده بیلمز. چونکه انکلتره نی ده سیقان ینه انحصار، ینه ایمپه ریالیزمدر. فرق اوراسندادر که، بو انحصار و ایمپه ریالیزم باشقا مملکتلر ککیدر. (آمریقا، آلمانیا).

قارته لارك يكي و غريب بر حمايه رسومي توره تديكي مشهوردر. حمايه ايديلن (بوني ئەنكەلس «قايتال» ك ۳ نجى جلدينده بيله كوستر مشدر) همان اخراج اولنان محصوللاردر. بوندان باشقا قارتهل و ماليه قايتالنا مخصوص بر «ئولى قيمته اخراج» و انكليز لرك «چوله آتماق» ديديكلىرى بر سيستمده مشهوردر كه: مملكت داخلنده قارتهلر ئوز محصوللاريني انحصارلى بر بها قيمته ساتديغى حالدا، همان متاعى حدود خارجه آپارديقدا اوچ قات اوجوز ويريرلر كه، رقابتچى يقوب، ئوز استحصاللاريني اك يوكسك بر درجهيه چيقارا بيلسينلر والنخ... اكر آلمانيا ئوز تجارتنى انكلتره مستملكه لرى ايله انكليز لردن داها سرعتلى بر صورتده تكميل لشديريرسه، بو يالكز آلمانيا ايمپهرياليزمنى انكلتره ايمپهرياليزمنه نسبتاً داها تازا، داها قوه تلى و داها متشكل و يوكسك اولديغى اثبات ايدر؛ و هيچده آزاده تجارت «اوستونلكنى» ذره جه بيله اولسون اثبات ايدە بيلمز، چونكه بو آزاده تجارت ايله حمايه اصولنك و مستملكه اسيرلكنك آراسندا كيدن مبارزه اولمايوبدا، بر ايمپهرياليزمك اوبرى ايمپهرياليزم ايله، بر انحصارك اوبرى انحصار ايله، بر ماليه قايتالنك اوبرى ماليه قايتالى ايله آپاردىغى مبارزهدر. آلمانيا ايمپهرياليزمنى انكلتره ايمپهرياليزمنه نسبتاً اوستونلكى مستملكه حدودلارينك ديواريندن داها محكم و حمايه رسومندان داها قوه تلىدر؛ بورادان آزاده تجارت و «آسايشلى ده موقراتيا» لهنه «دليل» چيقارماق ايمپهرياليزمك اساسى علامت و خاصه لريني اونوتماق و مارقسيزمى مهشچان ره فورميزمنه دكيشمك ديمكدر. دقت ويريله جك بر شيئدر كه، ايمپهرياليزمى (قائوتسكى) كى داياز تنقيد ايدن بورژوازيا اقتصادچيسى (آ. لانسبورغ) تجارت استاتيستيكا سندان آلمش معلوماتى فنى بر صورتده تدقيق ايتمكه آز چوق ياقينلاشماقلا (قائوتسكى) نى كرى ده براقمشدر. (لانسبورغ)، دولتلردن تصادفى اولاراق برينى آلوبدا اونى اول مستملكه لرى ايله و سو كرادا سائرى مملكتلر ايله مقايسه ايتمك كى بر اصولى كافى ظن ايتمير؛ او ايمپهرياليزم مملكتدن: ۱) ماليه جه بونا محتاج اولان و بوندان پول بورج آلان

مملکتلره و ۲) مالیهجه محتاج اولمیان مملکتلره — اخراج اولنان
 امتعهنی مقایسه ایدیر. بویله بر جدول حاصل اولور:

آلمانیادان اخراج (میلیون مارقا)

آرتمش فائضله	۱۹۰۸	۱۸۸۹		
۴۷% +	۷۰,۸	۴۸,۲	رومانیا	مالیهجه آلمانیا محتاج اولان مملکتلره
۷۲% +	۲۲,۸	۱۹,۰	پورتگیز	
۱۴۲% +	۱۴۷,۰	۶۰,۷	آرغنتینا	
۷۲% +	۸۴,۵	۴۸,۷	برازیلیا	
۸۵% +	۵۲,۴	۲۸,۲	چیلی	
۱۱۴% +	۶۴,۰	۲۹,۹	تورکیه	
<hr/>				
۹۲% +	۴۵۱,۵	۲۳۴,۸	یکونی:	
۵۲% +	۹۹۷,۴	۶۵۱,۸	بوویوک بریتانیا	مالیهجه آلمانیا محتاج اولمیان مملکتلره
۱۰۸% +	۴۲۷,۰	۲۱۰,۲	فرانسا	
۱۲۵% +	۲۲۲,۸	۱۲۷,۲	بیلجیقا	
۱۲۷% +	۴۰۱,۴	۱۷۷,۴	اسویچره	
۲۰۵% +	۶۴,۵	۲۱,۲	آوسترالیا	
۲۶۲% +	۴۰,۷	۸,۸	هوللاند هندوستانی	
<hr/>				
۸۷% +	۲۲۶۴,۴	۱۲۰۶,۶	یکونی:	

(لانسبورغ) یکونی توپلاماش اولدیغندان (بوراسی توحافدر)،
 بونی کورمه مش که، بو رقملاک اثبات ایتدیکی بر شیئی وارسا، اودا
 (لانسبورغ) ک علیه نه در، چونکه مالیهجه محتاج اولمیان مملکتلره نسبتاً
 مالیهجه محتاج اولان مملکتلره اخراج داهادا سرعتلی (تفاوتی آزدا
 اولسا) بر صورتده آرتماقدادر. («وارسا» دیرییک، چونکه (لانسبورغ) ک
 استاتیسیتیک معلوماتی چوقدا تمام دکلدر).

اخراج ایله استقراضک علاقه سینه دقتله (لانسبورغ) یازیر:

«۹۱ — ۱۸۹۰ نجی ایلرده آلمانیا بانقلاری واسطه سیله رومانیا
 استقراض آلمشدی؛ بو بانقلار بر نیچه ایل استقراضدان قابق بو استقراض
 حسابنا تخصیصات (ссуда) ویریرلردی. بو استقراض ایسه، باشلیجا
 آلمانیادان آلنان دمیر یول لوازمانتک قیمتنی ئوده مکه تعیین ایدیلیمشدی.
 ۱۸۹۱ نجی ایله آلمانیا رومانیا اخراجی ۵۵ میلیون مارقایا برابر
 ایدی؛ سوکراکی، ۹۲ نجی ایله بو اخراج ۳۹,۴ میلیون مارقا اولوب،
 فاصله لرله ۱۹۰۰ نجی ایل کلنجه ۲۵,۴ میلیونا آندی و آنجاق ایکی

يکى استقراض سايه سنده اک سوک ايللرده ۱۸۹۱ نجى ايلده کى درجه يه
قالقا بيلدى.

«پورتکيزه آلمان اخراجى ۱۸۸۸—۹ نجى ايللرک استقراض
سايه سنده ۲۱،۱ ميليونا قدر قالقمشدى (۱۸۹۰)؛ سوکراکى ايکى
ايللرده ۷،۴ و ۱۶،۲ ميليونا انوب اسكى درجه سنه يالکز ۱۹۰۳ نجى ايلده
قالقا بيلدى.

«آلمانيا — آرغه نتيئا تجارتي حقنده کى معلومات داهادا کوزه
چارپان در . ۱۸۸۸ — ۱۸۸۷ نجى ايللر استقراضلارى نتيجه سنده
آرغه نتيئايا آلمانيا اخراجى ۱۸۸۹ نجى ايلده ۶۰،۷ ميليونا قدر اولدى.
ايکى ايل سوکرا اخراج يالکز ۱۸،۶ ميليوندان عبارت اولدى که، بودا
کيچمشده کينک اوچده بريندن ده اکسيکدر. ۱۸۸۹ نجى ايل درجه سنه
چاتماق و سوکرا اونى يو کسليمک، آنجاق ۱۹۰۱ نجى ايلده ممکن
اولدى. بو ايسه يکى بلديه و حکومت استقراضلارى ايله، نه لقتريق زاوود
لارى انشا آتنا پارا براقماق و سائر قره ديت معاملاتی ايله علاقه دار ايدى.
«چیلی يه اخراج ۱۸۸۹ نجى ايل استقراضى سايه سنده ۴۵،۲ ميليونا
(۱۸۹۲) چيقدیغى حالدا بر ايل سوکرا ۲۲،۵ ميليونا دوشدى. ۱۹۰۶
نجى ايلده آلمان باقلارى واسطه سيله ياپيلمش يکى استقراضدان سوکرا
(۱۹۰۷) اخراج ۸۴،۷ ميليونا چيقوب يکيدن ۱۹۰۸ ده ۵۲،۴ ميليونا
أندى.»

(لانسبورغ) بو فاقتلاردان کولونج بر مه شچان نتيجه سى چيقارير:
استقراض ايله علاقه لى اولان اخراج نه محکم، نه ده مساوى در؛ قاپيتالى
اجنبى مملکته اخراج ايتمک هيچده ياقشى دکلدر؛ بونک عوضنده وطنک
صنایعنى «طبیعی» و «آهنکلى» بر صورتده کامللشديرمک لازمدر؛
اجنبى استقراضلاریندا ميليونلارجا بخشيشلر (قروپ) اچوق بها اوتورور
والخ. لاکن بو فاقتلار آشکار جاسنا بونى دير که، اخراجک آرتماسى
تماميله مالیه قاپيتالک حيله بازلىغى و فريلداقچيلغى ايله علاقه داردر. مالیه
قاپيتالک طبیعتى بويله در که، مه شچان اخلاقنا اهميت ويرميوب بر ئو کوزدن

ایکی کون سویور: اولاً استقراضدان آلمان قازانچ، سوکراینه همان
استقراضدان آلمان قازانچ که، (قروپ) که معمولاتی یا پولاد سندیقانتندان
دمیر یول لوازمی و سائرہ ساتین آلماندا جیلنیر.

تکرار ایدیریک: (لانسبورغ) که استاتیسیتیکاسنی بر هیچده تمامظن
ایتمیریک، لاکن اونک درج ایدیلیمهسنی او جهتہ لازم بیلدیک که، بو ہم
علمی ققطہ نظردن (قائوتسکی) نک استاتیسیتیکاسندان معتبردر، ہمده
(لانسبورغ) مسئلهیه یاقینلاشماق ایچون دوغرو بر یول کوسترمشدر.
اخراج ایشنده و سائرہده مالیه قاپیتالنک اهمیتندن بحث ایدرکن،
بو اخراجک خصوصاً و آنجاق مالیهچیلرک فریلداقچیلغیله و قارتهل ماللا
رینک ساتیشیله علاقهل اولدیغنی کوستره بیلیمک لازمدر. یوقسا، عمومیتله
مستملکه لر ایله غیر مستملکه لری، بر ایمپیریالیزم ایله اوبری ایمپیریایا
لیزمی، بریاریم مستملکه یامستملکه ایله (مصر) و بوتون یرده قالان مملکتلری
مقایسه ایتمک — ایشک ماهیتنی پرده له مکدن باشقا شئی دکلدر.

(قائوتسکی) نک؛ ایمپیریالیزمی نظری طرفدن تنقید ایتمهسی
مارکسیزمدن همان او سببه اوزاق دوشمشدر، سوسیال شووینیستلر و اوپور
تونیستلر ایله برلکه و صلح تبلیغاتنا همان او سببه لایق اولمشدر که، بو
تنقید ایمپیریالیزمک درین و اساس ضدیتلرینه پرده چکوب، اونلارا آل
وورماق بیله ایسته میر. بو ضدیتلر ایسه انحصارلایان — یانا یاشایان آزاده
رقابت ایله انحصارلار آراسندان، مالیه قاپیتالنک بویوک «معامله لری»
ایله (بویوک قازانجلاریله) آزاده بازارداکی «دوز و دوغرو» تجارتک
آراسندان، قارتهل و ترهستلر ایله — قارتهلر لکنمه مش صنایع آراسندان باش
ویرمکده در.

(قائوتسکی) نک ئوزیندن چیقاردیغنی معهود «اولترا—ایمپیریالیزم»
نظریه سی ده، نیجه که یوقاریدا کوردیک، همان اسکیلمش و پاس کسمش
بر شیئدر.

دوغروداندا هامو ایچون مشهور و شبهه سز اولان بر نیچه فاقتلاری
بر—بریله مقایسه ایدرسهک، (قائوتسکی) نک آلمانیا ایشچیلرینه (و

بوتون دنيا ايشچيلرينه) تلقين ايتمك ايسته ديكى پهرسپه قتيپ بوسبوتون اساسى اولديغنى آشكار كوره ريك. چينه، هندوستانا و هند—چينه باقاق. معلومدر كه، بو آلتى — يدى يوز مليون اهالىسى اولان اوچ مستملكه و ياريم مستملكه لر انكلتره، فرانس، ياپونيا، آمهرىقا و بونلار كى بر نيچه ايمپهريالىست دولترك مالیه قاپيتالى طرفدن استتمار ايديلمكده در. دوتاق، بو ايمپهريالىست دولتر، آسيا مملكتلرينده ئوز توپراقلارنى، منافعلرينى، نفوذ دائره لرينى مدافعه ايتمك و بويوتمك مقصديله بر برينك عليهنه اتفاقلار دوزه لتمش اولديلار. بويله اتفاقلار «اينتهر—ايمپهريالىست» و ياخود «اولترا—ايمپهريالىست» اتفاقلارى اولاجا قدر. دوتاق كه، بوتون ايمپهريالىست دولتر همان آسيا مملكتلرينى «صلح» ايله بولمك ايچون بر اتفاق تشكيل ايتمش اولديلار، بويله بر اتفاق — «بين الملل مقياسدا بر لشمش مالیه قاپيتالى» اولار. بويله اتفاقلارك دوغرودان داموجود اولديغنا ۲۰ نجى عصر ك تاريخندا مثاللار بيله واردر. دولترك چين ايله مناسباتنى بويله مثال ديهه آلماق اولار. قاپيتاليزم اصولى دوام ايدرسه، (قائوتسكى نك قويدىغى دا همان بو شرطدر) بويله اتفاقلارك عمرى آز اولمياجاغنى احتمال ايتمك ممكنيدر؟ و يا اونلار عداوتى، اختلافى و جوربه جور مبارزه لرى آرادان قالديرا بيلرلمى؟

بويله بر سؤالى آچيقجاسنا قويونجا معلوم اولور كه، اونا «يوق» ديمكدن باشقا بر جواب تاپيلمياجا قدر، چونكه قاپيتاليزم ياشاديقجا نفوذ دائره سنى، مستملكه لرى، منافعى و باشقالارى بولديكده، يالكز بولكيدى اشتراك ايدنلرك قوه لرينى اساس كوتورمك لازم كلير. بو قوه ايسه — مالیه و عموماً اقتصاد و همده حربى و باشقا قوه لردن عبارتدر. بولكيدى اشتراك ايدنلرك قوه سى آرتوب اكسيلديكنه كلنجه بودا بر برابرده دكيشمير؛ چونكه قاپيتاليزم اصولندا مختلف مؤسسە لرك، تره ستلرك و صنايع نوعلرينك و مختلف مملكتلرك انكشافى برابر بر صورتده كيدى بيلمز. آلمانينك اللى ايل بوندان اول آلمش اولديغى اقتصادى قوه نى انكلتره نك، او زمانكى قوه سيله مقايسه ايدە رسەك، آلمانينك او زمان

عاجز بر شیئی اولدیغنی کوره ریک. ها بیله یاپونیا نڭ کیچمشده کی وضعیتنی روسیه نڭ کیچمشده کی وضعیتنی ایله مقایسه ایتدیگده، همان نتیجه حاصل اولور. بویله اولدیقدا ایمپریالیست دولترک قوه لری اون — ایگرمی ایلدن سوکرا ایمدیکی نسبتی ساقلیا بیله جکنی احتمال ایتمک اولورمی؟ قطعياً اولماز.

بونا کوره قاپیتالیزم زمانندا «اینتهر — ایمپریالیست» و یاخود «اولترا — ایمپریالیست» اتفاقلارک توره مهسی محاربه آراسندا بر «تنفس» دیمکدر. بو اتفاقلار هانکی بر شکلده اولاجاقسا اولسون: ایستر بر ایمپریالیست دولتر برلکی اوبری ایمپریالیست دولتر برلکی علیهنده اولسون و یاخود بوتون ایمپریالیست دولترک برلکی شکلنده اولسون، بونڭ هیچ بر اهمیتی یوقدر. صلح اتفاقلاری محاربه لری دوغورور و ئوز نوبه سنده محاربه دن توره یوب، بر برینی موجب اولورلار. بو اتفاقلار صلح یولیه و صلحسز آپاریلان مبارزه لری شکللرینی بو زمینده دکیشیرلر که، بودا بوتون جهان تصرفاتی ایله بوتون دنیا سیاستی آراسندا کی رابطه نڭ و ایمپریالیست علاقه لرینڭ زمیندی.

«آوروپانڭ بین الخلق انکشافندا دیپلوماتیا تاریخی» آدلی اثرک مؤلفی آمه ریکالی (هیلل) بو کتابک باشلانغجندا دیپلوماتیانڭ اکیکی تاریخی بو اوچ دوره آیریر: (۱) انقلاب دوری، (۲) مشروطه حرکتی و (۳) عصر مزک «تجارت ایمپریالیزمی» دوری. باشقا بر محررده بویوک بریتانیانڭ ۱۸۷۰ نجی ایلدن بهریکی بوتون دنیا سیاستی تاریخی ۴ دوره تقسیم ایدیر: (۱) برنجی آسیا دوری (روسیه نڭ اورتا آسیادا هندوستانا طرف حرکتی قارشیسندا مبارزه)؛ (۲) آفریقا دوری (تقریباً ۱۹۰۲ — ۱۸۸۵) — آفریقانی بولمک یولندا فرانسایله مبارزه (۱۸۹۸ نجی ایلدن «فاشودا» — فرانسایله محاربه باشلانماسنا بر آددیم قالمش)؛ (۳) ایکنجی آسیا دوری (روسیه علیهنه یاپونیا ایله معاهده نامه)؛ (۴) آوروپا دوری — باشلیجا اولاراق آلمانیا علیهنه. «مدنی ملتیرک سیاسی توقوشما لاری مالیه ملاحظه لریندن ایلری کلیر». بو سطری ۱۹۰۵ نجی تاریخدا

يازان باتق ايشچيلريندن (ريسسه) فرانسايه قاييتالنىڭ، ايتاليادا
معاملاتدا بولوندىغى زمان بوايىكى دولتلر آراسىدا سىياسى اتقاق حاضرلادىغى
كوستىرير و سوكرى ايران اوستىده آلمانىا ايله انكتره آراسىدا مبارزه
كىدىشىنى و چىن استقرىضندان دولايى بوتون آوروپا قاييتالارنىڭ مبارزه
سنى سويلهير. بودرها، آسايشىلى «اولترا-ايمپىريالىست» اتقاقلارنىڭ
ساده-ايمپىريالىست اختلافلار ايله علاقه لرىندە كى جانلى حقيقت بونا
دييرلر ايمش!

(قائوتسكى) نىڭ؛ ايمپىريالىزمى باشقا بر رىكده كوسترمكلى ايمپىريا
لېزمى بويماق تمايلى، بو مؤلفنىڭ ايمپىريالىزم تنقىدىنەدە تاثيرسىز
قالماشدر. ايمپىريالىزم، مالىه قاييتالى و انحصارلار دورىدر. بونلار ايسه
هر ىردە آزاده لكە دوغرو دكل، حاكىمىتە دوغرو بر تمايل داشىماقدادر.
بو تمايلنىڭ نىتىجەسىدركە، بو دائىرەدە ضدىتلىك اولدىقجا كىكىنىلشمەسى و
هر هانكى بر سىياسى اصولدا بوتون خىلر اوزرە ارتجاعنىڭ آرتماسى
كورولمىكدهدر. خصوصىلە مىلى تضييق و الحاق — يعنى مىلى استقلالىتى
محو ايتىمك تمايلى كىكىنىلشير (چونكى الحاق مىلتىك ئوز مىقدراتنى تىيىن
ايتىمكى پوزماقدان باشقا بر شىئى دكلدر). (هېلفەردىنغ)، مىلى تضييق ايله
ايمپىريالىزمىڭ بر برىنە رابطەسى واردر، دىدىكەدە حقىلىدر: «يىكى كىشف
ايدىلمش مىلكىتلەر كىنچە — بورادا ادخال ايدىلن قاييتال، ضدىتلىرى،
آرتىرير و مىلتىردە مىلى دوشونچىلر اوياداراق، كىلمەلرە قارشى كىت —
كىدە شىت ايتىمكە اولان مقاومىلر توره دىر. بو مقاومىلر اجنبى قاييتالار
علپىندە چوق قولايلىقلا قورقولى تىدىرلر شىكلىنى آلا يىلر. اسكى اجتماعى
مناسبات كو كىدن انقلابلاشدىرىلير. «تارىخ خارچىندە» اولان مىلتىك
مىن ايللردن بەرى ساقلامش اولدىقلارى توپراق آيرىلغى پوزولور، اونلار
قاييتالىزم بورولغاننا سوق ايدىلىرلر. ياواش — ياواش قاييتالىزمىڭ ئوزى
مىلكوم اولانلاردا آزادلىق اىچون وسائىط و وسىلەلر وىرير. بو واسطەلر ايسە،
آوروپا مىلتىلرنىڭ بر زمان كى يوكسىك ظن ايتدىكلىرى ايدە آلى اورتايا
قويور كە، بودا مىدى و اقتصادى آزادلىق واسطەسى اولان واحد و مىلى بر

دولت تشكيل ايتمكدن عبارتدر. بو استقلاليت حرکتی آوروپا قاپیتالنی و اونڭ قیمتی استثماری دائره سنده کی کوزهل و پارلاق امیدلرینی قورقو آلتنا آلیر، بونا کوره ده آوروپا قاپیتالی ئوز حاکمیتنی یالکز کیت — کیده حربی قوه لرینی آرتیرماق واسطه سیله قوروپا بیله جکدر».

(هیلفه ردینغ) ک بوسوز لرینه بونی داعلاوه ایتمه لی که، ایمپه ریالیزم یالکز یکی کشف ایدیلیمش ئولکه لرده دکل، بلکه اسکي مملکتلرده بیله بویول ایله الحاقه، ملی تضییقلره و مقاومتڭ کسکینلشمه سنه دوغرو کیدیر. سیاسی ارتجاعڭ ایمپه ریالیزمدن قوت آلماسنی انکار ایدوب (قائوتسکی)، ایمپه ریالیزم دورینده اوپورتونیستلرایله برلشمه نڭ قابل اولماسی کبی مهم بر مسئله نی ده پرده آلتندا براقیر. الحاق مسئله سنه اعتراض ایدوب، ئوز اعتراضی اویله بر شکله سالیر که، اوپورتونیستلر اوندان اینجینمز و اونی قولایقلا قبول ایدرلر. او، بلاواسطه آلمانلارا مراجعت ایدیر و بونا باقمیارق اونلار ایچون اک مهم و مراقلی بر مسئله نی — مثلاً ئە لراس — لوره نی آلمانیا نڭ الحاق ایتمه سی کبی — اونلاردان دالدا لایر. (قائوتسکی) نڭ بو «فکر اکریمنی» تنقید ایچون بر مثال کتیره ک: دوتاق که، آمه ریقالیلار طرفندن فیلیپینڭ الحاق ایدیلمه سنی بر یاپونیالی پیسله یر؛ باقکز: — بو نهدن ایلری کلیر: یاپونیا نڭ عموماً الحاقه دوشمن اولدیغندانمی و یا فیلیپینی ئوزی الحاق ایتمک ایسته دیکندنمی؟ اگر بو الحاق علیهنده اولماقداندرسا — او زمان یاپونیا نڭ (قوره یا) نی الحاق ایتمه سی ده همان یاپونیا لینگ خوشنا کیتمه ملیدر. اونڭ صمیمی و سیاستجه ناموسلی اولماسنا یالکز بو شرط ایله اعتبار ایتمک ممکن در.

(قائوتسکی) نڭ ایمپه ریالیزمی نظریاتجا تحلیل ایتمه سی، اونی اقتصاد و سیاستجه تنقید ایتمه سی، ایمپه ریالیزمده کی اساس ضدیتلری بویامش و هامارلامش اولدیغندان، مارکسیزمه مغایر بر روجدا ایدیلیمشدر و آوروپا ایشچی حرکاتی ایله اوپورتونیزم آراسندا کی برلک پوزولماغا باشلار کن، (قائوتسکی) نڭ بو برلکی هر بر وجهله محافظه ایتمه سی ده بو تنقیده بویوک بر تاثیر باغشلامشدر.

۱۰. ایمپریالیزمک تاریخدا یری

ایمپریالیزمک اقتصادی ماهیتجه انحصارلی قاپیتالیزمدن عبارت اولدیغنی کوردیک. ایمپریالیزمک تاریخدا یری آرتیق بونکلا تعیین اولنور، چونکه آزاده رقابت زمینده یتیشن و همان آزاده رقابتدن ایلری کلن انحصار، قاپیتالیزم اصولندان کیچوب بر یوکسک اجتماعی — اقتصادی اصولا یول آچاجاقدیر. بحث ایتدی کمزدوری کوزه چارپدیراجاق دورت مهم انحصار شکلنه یاخود انحصارلی قاپیتالیزم تظاهرینه خصوصی دقت ویرمک لازمدیر.

اولا، انحصار استحصال تمر کزینک یوکسک بر درجه سنده همان تمر کزدن توره مشدر؛ بودا قاپیتالیزمک قارتهل، سیندیقات و تره ستلر کبی انحصارلی اتفاقلاریندان عبارتدر. بونلارک، عصرمزرک تصرفات حیاتندا نه کبی بویوک بر رول اوینادیقلارینی کوردیک. بونلار ایگرمنجی عصر باشلاینجا مدنی مملکتلرده تام معناسیله بر غالبیت قازاندیلار و اگر قارتهل لشدیرمه یولندا برنجی آددیملار حمایه اصولی یریدن مملکتلر طرفندن (آلمانیا، آمریکا) آتیلمش سادا، آزاده تجارت سیسته منی قازانمش انکلتره دخی بونلاردان بر آز سوکرا همان اساس کیفیتنی، یعنی انحصارک استحصال تمر کزیندن دوغدیغنی اثبات ایتدی.

ایکنجی، انحصار خام ماتهریالک اک مهم منبعلرینی شدتلی بر صورتده ضبط ایتدیرمکه یوز قویدی. بو کیفیت خصوصاً داش کومور و دمیر ایشله یین صنایع کبی قاپیتالیزم جمعیتک اساسی همده قارتهل لشمش صنایعنه عائددر. خام ماتهریالک اک مهم منبعلرینه انحصارچی صفتیله ییه لنمک بویوک قاپیتالک حاکمیتنی یوکسک درجهده آرتیردی و قارتهل لشمش صنایع ایله قارتهل لنمه مش صنایع آراسندا کی ضدیتی کسکینلشدیردی.

اوچنجی، انحصار باقلاردان توره مشدر. بونلار ساده جه میانچیلق وظیفه سی کورن بر مؤسسسه اولدیقلاری حالدا، ایمدی چه وریلوب مالیه قاپیتالک انحصارچیلاری اولمشلار. قاپیتالیزم ملتلردن هانکی برینی

كوتورسهك، كورهريك كه، اونك اوچ — بش اك مهم باتقلاری صنایع قاپیتالی ایله باتق قاپیتالی آراسندا «شخصی برلك» قورمشدر و بوتون مملكتك پارا مداخلنی و قاپیتالنی تشكيل ایدن میلیاردلاری نوز آلرینه توپلامشلار. ایمدیکی بورژوآزیا جمعیتك بلااستنا، بوتون سیاسی و اقتصادی مؤسسەلرینی تابعیت تورینا سالان مالیه اولیغارشیسی همان انحصاراك اك كوزه چارپان بر تظاهریدر.

دوردنجی، انحصار مستملکه سیاستندن توره مشدر. مالیه قاپیتالی، مستملکه سیاستك بر چوق «اسکی» بهانه لرینه، برده خام ماتهریال منبعلری مبارزه سنی، قاپیتال اخراجنی و «فقوذ دائره سنی» مبارزه سنی، یعنی قازانجلی معاملەر، امتیازلار، انحصارلی قازانجلار دائره سنی و اك نهایت تصرفاتجا حدودی كه نیشلندیرمك مبارزه سنی علاوه ایتمشدر. آوروپا دولتلری — ۱۸۷۶ نجی ایلده کی کی آفریقانك اوندان بر حصه سنی مستملکه کی دوتدیقلاری زمان، مستملکه سیاستی، انحصار اصولی ایله دكل، بلکه توپراغی «سربست ضبط» ایتمك شكلنده انكشاف ایدیردی. لاكن آفریقانك اوندان دو ققوز حصه سی دوتیلدیقدان (۱۹۰۰)، بوتون دنیا تقسیم ایدیلدیكدن سوگرا مستملکه لره ییه لنمكده بر انحصار دوری توره دی و اونا كوره ده دنیانی بولمك و یکیدن بولمك اوستنده چوق شدتلی بر مبارزه دوری آچیلدی.

انحصار قاپیتالی، قاپیتالیزمك بوتون ضدیتلرینی نه درجه ده کسکینلشدیرمش اولدیغی هامویا معلومدر. بو خصوصدا بهالغا و قارته للك تضییقنه بر اشاره ییله کافی در. بو ضدیتلرك کسکینلشمه سی، بوتون دنیا مالیه قاپیتالی غلبه چالوب فتوحاتنی بیتیردیکی زماندان بهری تاریخدا باشلامش اولان کیچید دورینی ایلری سورو کله یین مهم بر قوه در.

انحصارلار، اولیغارشی، آزادلق یرینه حاکمیت تمایلی، بر آووج اك زنکین و اك قوه تلی ملتلر طرفندن کوچوک، ویاخود ضعیف ملتلرك کیت — کیده بر چوقنی استعمار ایتمك کی حاللارک هاموسی ایمپەر یالیزمك خصوصی علامتلرینی توره تمشلردر. بو علامتلر ایمپه یالیزمی بزه

بر طفیلی و چورومکه یوز قویمش قاپیتالیزم آدیله تانیدیر. ایمپریالیزمک
تمایللریندن بریسی ده «رانتیه دولتی» یاراتماقدان، بورژوازیاسی قاپیتال
اخراجیله و «قوپون قیرخماقلا» یاشایان بر سلمچی دولت یاراتماقدان
عبارت در. بو تمایل کیت — کیده آچیقجاسنا کورونمکده در. بو چورومک
تمایلی قاپیتالیزمک سرعتله آرتماسنا مانع اولور دییوب، احتمال ایتمک
سهودر: یوق، ایمپریالیزم دورینده صنایعک جوربه جور نوعلری، بورژوا
آزیانک مختلف طبقه لری و یاخود مختلف مملکتلر بو تمایللرک گاه برینی
و گاه اوبرینی آز — چوق ظاهر ایتمکده درلر. بوتونلکده کوتورولرسه،
قاپیتالیزمک کیچمشده کیندن داها چوق سرعتله بویومکده اولدیغی
کورونر؛ لاکن بو بویومک کیت — کیده عموماً توز انتظامنی ایتیرمکدن
باشقا، قاپیتال اعتباریله اک زنکین دولترک بیله چورومه سنده نظامسزلق
کوستیریر (انکلتیره).

آلمانیا نك بویوک بانقلارینی تدفیق ایتمش (ریسسه ر) آلمانیا نك اقتصادجا
انکشافندا کی سرعت حقنده دییر: «کیچمش دورک (۱۸۷۰ — ۱۸۴۸)
چوق دا آغیر اولمیان ترقیسی ایله ایمدیکی دورک (۱۸۷۰ — ۱۹۰۵)
بوتون آلمانیا تصرفاتندا کی و خصوصاً اونک بانق ایشنده کی ترقی
سرعتلری مقایسه ایدیلرسه، بونلارک آراسندا کیچمش ایامک پوسته
آراباسی سرعتیله آفتوموبیلک سرعتنده کی کبی بر نسبت اولدیغی کورونر.
بو آفتوموبیل ایسه هم کوچهدن کیچن قایغوسز پیاده ایچون همده آفتومو
بیله اوتوران شخصلر ایچون بر درجهده قورقولی بر سرعتله کیتمکده در». —
بویوک بر سرعتله آرتمش اولان بو مالیه قاپیتالی، همان بویله بر سرعتله
آرتدیغندان زنکین ملتر طرفندن ضبط ایدیلمه سی قرارا آلمش اولان
مستملکه لره ایمدی داها «راحتلکه» — تکجه بر صلح یولیه دکل، باشقا
طوردا اولسا — ییه لنمکدن واز کیچمیر. آمه ریقادا ایسه سوک اون ایلرده
اقتصادی ترقی آلمانیا دا کیندان داها سرعتلی کیتمکده در و بو سایهده
یکی آمه ریکا قاپیتالیزمنک طفیلک علامتلری داها آشکار کورونمکده در.
اوبری طرفندن ده آمه ریقانک جمهوریتیچی بورژوازیاسنی یاپونیا نك ویاخود

آلمانىانك مطلقىتلى بورژوازىاسى ايله مقايىسه ايدرسهك، مهم سىياسى فرقلرك ايمپىريالىزم دورىنده چوق ضعيفلهمش اولدىغنى كوره ريك. بو ايسه عمو مىتله بو فرقلرك، كويا اهمىتسىز اولدىغىدان دكل، بلكه بو مملكتلرك هر برىنده بورژوازىا صنفنك و اونا مخصوص اولان طفىلى لكك موجود اولماسىدان ايلرى كلير.

بر چوق صنایع نوعلىرىندن برىسنگ و ياخود بر چوق مملكتلردن برىسنگ قاپىتالىستلى — انحصارلى بويوك قازانچىلار كوتورمك ساپه سنده ايشچىلرك مختلف طبقه لىنى و بعضاً بر چوق قسىمنى رشوت ايله قالان ايشچىلر علىهنه چىقاروب دا، معىن ملتك وىامعىن صنایع نوعنك بورژوازىاسى طرفه چكمك يولندا اقتصادى امكانلارا نائل اولورلار. دنىانى بولوشدىرمك يولندا ايمپىريالىست ملتلك دشمنچىلكى ده بو تمايلى آرتىرىر.

بويه لكه ايمپىريالىزم ايله اوپورتونىزم آراسىندا بر رابطه يارادىلىر. انكلتره ده ايمپىريالىست خاصه لرى باشقا دولتلردن داها اول كورونمش اولدىغىدان بو رابطه هر ىردن تز و داها آشكار بورادا كورونمكده در.

ايمپىريالىزمك اقتصادى ماهىتى حقنده يوقارىدا يازىلمش سطرلرك نىجهسى اولاراق، ايمپىريالىزمى بر كىچوب كىدهسى و ياخود داها دوغروسى، ئولومى چاتمىش بر قاپىتالىزم دىيه، توصىف اىتمه لى در. بوراسى شايان دقتدر كه، يكى قاپىتالىزمى تعريف اىدن بورژوازىا اقتصادچىلارنىك مشهور سوزلرى: «چولقاشىقلق» «تجرىد يوقلغى» (عدم تجرىد) والى كى عبارت اولمشدر؛ بانق «ئوز انكشاف و مقصدلرىنجه صرف — تصرفى خاصىته مالك اولما يوب دا، خصوصى تصرفات تنظيماتى دائره سندن توره يوب چىقماقدا اولان بر مؤسسهدر». بو سوك سوزلرى سويله ين (رىسسهر) بويوك بر جدىتله دىير كه: مارقسىستلرك «اجتماعىلىشمك» حقنده «پىغمبرلكلرى» دوغرو چىقمادى!

بو «چولقاشىقلق» كلمه سنك مضمونى نه اولمالى اىمش؟ بو كلمه، كوزمىز ئو كنده دوران ايشك آنجاق كوزه چوق چارپان بر آزاجق پارچا سنى آلير. بو كلمه دن كورونور كه، مشاهدە چى تك — تك آغاجلارى

سایارکن میهنی کورمیر. بو کلمه قولجاسنا ظاهری، تصادفی و قارما — قاریشق شیلری تقلید ایدیر. بو کلمه، مشاهده چینک خام معلومات آلتندا قالوبدا، اونک معناسنی و ماهیتنی دوشونه بیلمه دیکنی کوستریر. آقسیا لارا مالک اولماق، خصوصی مالکیت مناسبتلری «تصادفی اولاراق چولقا شق دوشور». بو چولقاشیقلغک اصلی و اساسی ایسه استحصالکد کیشمکده اولان اجتماعی مناسبتلرینده در. وقتا که بویوک بر مؤسسسه سوک درجده بویوبده الده ایتمش اولدیغی دوغرو و درست حق حساب سایه سنده سیستم اوزره بز نیچه میلیون اهالی یه لازم اولان ایلك خام ماتهریالك اوچده ایکیسنی ویادورتده اوچ قسمنی نقل ایتمکه کیریشدی؛ وقتا که بو ماتهریالك یوز و مین ویرستلرجه بری — بریندن اوزاق اولان استحصال ایچون او یغون منطقه لره سیستم اوزره کوندریلمه سی تشکیل اولوندی؛ وقتا که بو ماتهر یالك ایشلنمه سندن باشلامش هر نوع و هر قسم محصوللار استحصالنا قدر بوتون ایشلر بر مرکزدن اداره ایدیلیمکه باشلادی؛ وقتا که اون و یوز میلیونلارجا ییجیلر آراسندا بو محصولک تقسیم بر پلان اوزره یاپیلدی (هم آمهریقادا، هم ده آلمانیا دا «نفت ترهستی» طرفندن نفت ساتیشی کبی) — اوندآ آشکار بر صورتده معلوم اولور که، قارشیمزدا کی قطعاً ساده جه «چولقاشیقلق» دکل، بلکه استحصالک عمومیلمه سیدر و خصوصی تصرفات، خصوصی مالکیت مناسبتلری ایسه مطلقا چورویه جک اولان و مضمونا او یغون اولمیان بر پرده در. بو پرده نك مضموندان آیریلماسی صنعی صورتده تاخیر ایدیلرسه، چورومش حالندا اوزون بر مدت قالا بیلرسه ده (اگر اوپورتونیست چییانک ساغالماسی لنکه دوشسه)، ینه ده آخردا مطلق آرادان قالدیر یلا جا قدر.

آلمانیا ایمپهریالیزمنک صادق عاشقاریندن سایلان (شولتسه — که وه رنیس) بویله دییر: «اگر آلمانیا باقلارینک رهبرلکی آخردان — آخرا بر دوژون شخصلرک عهده سنه دوشمش اولسادا، ینه ده بونلارک ملت فایداسی یولندا چالشماعی ایمدیلمکده بیله برچوق دولت ناظرلرینک کیندن اهمیتلی در؛ (بانکیرلرک، ناظرلرک، صنایعچیلرک، رانتیه لرک بر برینه

«چولقاشماسی» بورادا بوسبوتون اونودولمشدر).... «بز کوردیکمز
تمایللرک انکشافنی آخرینا کبی دقتلیجه دوشونرسهک — بو نتیجهیه
کلیریک: ملتک پارا قاپیتالی باقلاردا برلشمشدر؛ باقلار قارتهل واسطه سیله
بر—بریله باغلیدرلار؛ ملتک یرلشمک آقتاران قاپیتالی قیمتلی کاغذلار
شکلنی آلمشدر. او زمان (سهن—سیمون)ک داهیانه سویله مش اولدیغی
سوزلر ئوز یرینی آلاجاقدرد: «اقتصادی مناسباتک کیدیشنده واحد شکللی
تنظیمات اولمادیغندان استحصالدا ایمدی کورونمکده اولان آنارشى ئوز
یرینی تشکیلاتلی استحصالا براقمالیدر. استحصالی یولنا قویانلار بر—
بریندن آسیلی اولمیان و انسانک اقتصادی احتیاجنی بیلمه ین تک باشنا
مؤسسسه صاحب لریندن عبارت اولمیا جاقدر. بو ایش خصوصی و معین بر
مؤسسسه آنده اولاجاقدرد. اجتماعی اقتصادک که نیش دائره سنی اک یوکسک
بر نقطه دن کورمکه امکانی اولان اداره نک مرکزی قومیته سی بو اقتصادی
بوتون جمعیتک منافعه خدمت ایده جک بر سیاقدا یولنا قویا جاق واستحصال
واسطه لرینی لیاقتلی آلله تاپشیرا جاقدر و خصوصاً استحصال ایله ییجی
آراسندا همیشه اویغونلق اولماسنا اهمیت و دقت ویره جکدر. «تصرفات
امکنک معین بر صورتده تشکیلی ئوز وظیفه لری دائره سنه آلمش اولان
مؤسسسه لر واردر که، بونلارا باتق دیرلر». (سهن—سیمون)ک بوسوزلرینی
قوه دن فعله کچیرمکدن اوزا قدایق؛ لاکن بز اونلاری اجرا ایتمک یولنا
باشلامشیق. بودا بر مارقسیزمدر، لاکن (مارقس)ک ئوز تصورینده کیندن
باشقا و یالکز شکلجه باشقا بر مارقسیزمدر».

دوغرو ودان که! بو (مارقس)ی عجب «تکذیب» اولدی؛ بو (مارقس)ک
تقصانسر علمی بر تحلیلندن بر احتمالاً دوغرو، — (سهن—سیمون)ک—
داهیانده اولسا لاکن ینه — احتمالنا دوغرو کرییه بر آددیمدر.

اداره دن

بو كتابك بر نجى و ايكنجى ترجمه تصحيحنده رشيد يوسف
زاده و خولوفلى ولى يولداشلار ياقيندان اشتراك ايتمشلردر.
«له نين كتبخانهسى» سیراسنده چيقان باشقا كتابلارمرك سو كندا
اولان قیدلر تقديم ايتديكمز بو «ایمپهرياليزم» كتابندا يوقدر. سببى
اودر كه اولاً، بو كتابا اولان بويوك احتياج ممكن قدر تيزلكجه
چاپدان چيقماسنى طلب ايديردى، بوندان علاوه بو كتابدا تصادف
اولونان چوق سوزلرك شرحى همان باشقا كتابلارمردا واردر.

كتاىبىڭ اىچىنىدە كىلر

- باشلانغىچ 5
- اك يىكى قايتالىزم 7
- ۱ — استىحصاللىق تىمر كىزى و انىىصارى (مونوپوليا) 8
- ۲ — باىقلار و اونلارك يىكى روللارى 24
- ۳ — مالىه قايتالى و مالىه اولىغارشىسى 41
- ۴ — قايتالى اخراجى 57
- ۵ — قايتالىست اتىاقلارى آراسىندا دىنانىق بولونمەسى 62
- ۶ — دىنانىق بويوك دولتىر آراسىندا بولونمەسى 71
- ۷ — اىمپەرىالىزم، قايتالىزمىڭ خىصوصى بر پىللەسى كىبى 84
- ۸ — طفىلىلىق و قايتالىزمىڭ چورومەسى 95
- ۹ — اىمپەرىالىزمى تنقىد 106
- ۱۰ — اىمپەرىالىزمىڭ تارىخىدا ىرى 120

کتابدا کورولن بعض یا کلشلارک تصحیحی

او قومالیدر	گیتمشدر	سطر		صحیفه
		یوقاریدان	آشاغیدان	
Company	Comqany	13		16
صنایعده	صنایعده	6		16
معلومات	معلوماتلار	10		30
Hamburg	Hamburg	12		35
تصویرینی	تصویرینی	12		42
۴ باقدا	۱۴ باقدا	13		49
بو یوللار	بو یوللار	8		51
۱۹۰۰ نجی	۱۹۱۰ نجی		جدول باشندا	63
تمرکزده	تمرکزده		5	71
چیمش	چیمس	7		88
آشاغی	و آشاغی		6	103
اوییهقتیف	اوییهقتیف		3	111

Fai
41030

Bibliothek der
Deutschen
Morgenländischen
Gesellschaft.

Lenin:
Imperialismus

Baku 1927

Fai
41030

له نین کتبخانه سی

1930/224

ن. له نین (و. ای. اولیانوف)

ایمپه ریالیزم
قاپیتالیزمک اک یکی بر دوری کبی

ترجمه ایده نی: غ. ر. قاسمبکلی

ره داقتوری: ر. آخوند اوف

آذر نشر
باکو — 1927

